

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ГАРАСИМІВ ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

УДК 342.9:351.74:342.78

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ
АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **В. М. Гарасимів**

Науковий керівник:

Кравчук Мар'яна Юріївна,
доктор юридичних наук, професор



Тернопіль -2024

АНОТАЦІЯ

Гарасимів В. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, 2024; Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

Дисертація присвячена системному аналізу функціонування Національної поліції України в контексті національної адміністративної правової доктрини. У роботі запропоновано концептуально нові підходи до удосконалення роботи Національної поліції України, особливо в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Також розглядаються ключові теоретичні та практичні аспекти, пов'язані з цією проблематикою. Зроблено дослідження генези розвитку поняття збройної агресії, виокремлено класифікацію поняття агресії, що взаємодіє з іншими видами внутрішньої політики держави. Велику увагу приділено взаємодії та узгодженню дій Національної поліції України з іншими учасниками забезпечення громадської безпеки в період збройної агресії Російської Федерації проти України. Акцентовано увагу на перспективах вдосконалення нормативно-правових засад забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Здійснено дослідження зарубіжного досвіду діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії.

Вивчено функціонування органів національної поліції в умовах збройної агресії та обґрунтовано висновки та пропозиції з метою оптимізації адміністративно-правового регулювання їх діяльності. Наслідком цього має стати усунення колізій та прогалин у національному нормативно-правовому

середовищі і гармонізація його з європейськими стандартами. Також розроблено практичні рекомендації для поліпшення правозастосування в цій сфері.

Важливо зауважити, що сьогодні в умовах широкомасштабної військової агресії Російської Федерації практично по всій території України виникла термінова потреба в забезпеченні громадської безпеки та порядку. Це стало результатом дев'ятирічних гібридних бойових дій в окремих районах Донецької та Луганської областей. Через це 24 лютого 2022 року Президентом України уведено воєнний стан на всій території країни, встановлено спеціальний правовий режим з метою запобігання загроз, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки.

Під час правового режиму воєнного стану на органи та підрозділи Національної поліції накладаються особливі вимоги, пов'язані з забезпеченням громадської (цивільної) безпеки та порядку. Серед них, наприклад, обслуговування громадської безпеки та порядку під час комендантських годин, в умовах активних військових операцій під час звільнення окупованих територій, на контрольно-пропускних пунктах, виявлення та ліквідація ворожих диверсійно-розвідувальних груп, взаємодія з підрозділами Національної гвардії України та добровільних формувань територіальних громад.

З іншого боку, з розвитком подій через повномасштабну інвазію Росії в Україну повноваження Національної поліції зазнали певних змін. Зокрема, розширилися її повноваження під час воєнного стану. Згідно з частиною 36 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція отримала можливість отримувати безкоштовну інформацію від державних органів, місцевих органів влади та юридичних осіб, включаючи інформацію про військовополонених.

Національна поліція також отримує право здійснювати конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а

також охороняти їх у залі суду (частина 37 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію»). Також надається дозвіл на розмінування, що має оперативний характер, у частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень; організацію роботи з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт; здійснення техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху – частини 39, 40, 41 статті 23 Закону України «Про Національну поліцію».

Звісно, необхідно враховувати особливості забезпечення громадської (публічної) безпеки та порядку Національною поліцією України під час воєнного стану. І слід розпочати з особливостей взаємодії з іншими уповноваженими державними органами та військовими об'єднаннями для забезпечення громадської безпеки та порядку.

З'ясовано, що Національна поліція України, відповідно до чинного законодавства, у своїй роботі дотримується низки принципів, зокрема: верховенство права, повага до прав та свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, співпраця з громадськістю на основі партнерства та безперервність. Оскільки поліцейська служба еквівалентна цивільній службі, розглянуто доцільність впровадження принципів державної служби, що заявлені у Законі України «Про державну службу», а саме: верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, цілісність, ефективність, забезпечення рівного доступу до державної служби, політична нейтральність, прозорість та стабільність. Аналіз та характеристика зазначених принципів дозволяє стверджувати, що сьогодні існує потреба в чіткому регулюванні питання визначення сутності принципу безперервності.

Це пов'язано з досить неоднозначними законодавчими формулюваннями – поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського. Поліція не має права відмовляти або відкладати розгляд звернень для забезпечення прав та свобод фізичних осіб, юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від незаконних посягань з посиленням на початок, вихідний чи неробочий день чи завершення робочого дня.

Увага зосереджена на завданнях, що їх виконує Національна поліція. Нами відзначено, що основними на сьогодні залишаються: 1) захист прав та свобод людини, крім того це стосується інтересів громадськості та країни. Завдання полягає у наданні поліцейських послуг у сфері захисту прав та свобод громадян, тобто реалізації підходу «громадська служба». Зміст цього підходу полягає в повазі та забезпеченні прав людини та основних свобод як ключової цінності в поліцейській діяльності; поліція виконує свою функцію відповідно до потреб людини, особливо в часи війни; 2) боротьба з нелегальною міграцією та торгівлею людьми. Масштаб нелегальної міграції пояснюється кількома чинниками: по-перше, обмежені можливості для чоловіків та жінок відповідного віку легально вирушити за кордон через посилення контролю за міграцією (загальна мобілізація є стимулом); по-друге, зростаючий попит на нелегальних та дешевих іноземних працівників (масова міграція українців за кордон); по-третє, розвиток транспортно-зв'язкової інфраструктури, що сприяє контрабанді людей; по-четверте, скасування контролю за еміграцією багатьма країнами, що мають кордони з державами Західної Європи.

Ми вважаємо, що ці форми включають: правові форми (правотворчі та правозастосовні заходи); неправові (організаційні) форми; правозахисні; освітні; інформаційно-консультативні; профілактичні. Важливо підкреслити, що ефективність Національної поліції України у виконанні своїх завдань загалом, а також у боротьбі з адміністративними правопорушеннями,

залежить від оптимального використання певних форм публічного управління.

Окремою формою адміністративної діяльності є укладання адміністративних угод, тобто двостороннього або багатостороннього договору, зміст якого конкретизує права та обов'язки сторін на основі адміністративних функцій публічного органу – Національної поліції, що є однією зі сторін угоди. Наприклад, згідно з Положенням про Службу цивільного захисту, її підрозділи укладають угоди з юридичними особами та фізичними особами щодо захисту об'єктів та квартир громадян. Така угода об'єднує риси цивільно-правової та адміністративно-правової угоди. Порівняно з нормативними та індивідуальними адміністративними актами, адміністративна угода набуває чинності внаслідок взаємної згоди сторін. Під час війни Національна поліція може укласти угоди з відповідачем і використовувати службового собаку. Така тварина забезпечується, лікується і утримується за рахунок держави.

Неправові форми адміністративної діяльності поліції включають організаційні заходи та логістичні операції.

Використання методу переконання в адміністративній діяльності поліції дозволяє досягти таких цілей: 1) освіта громадянина та його/її законослухняної поведінки; 2) запобігання злочинам та іншим правопорушенням; 3) вплив на порушників. Ми вважаємо, що у контексті конкретної проблеми метод переконання має особливе значення, оскільки пояснення прав та свобод, а також реальні можливості їх реалізації повинні проводитися тоді, коли відбувається моральний та розумовий розвиток людини, коли формується особистість, її моральні цінності та моделі поведінки. Слід підкреслити, що це особливо важливо у випадку примусової депортації дітей до Російської Федерації.

У Національній поліції є мобільні групи, які документують злочини, скоєні в контексті війни проти дітей. Створено та працюють мобільні групи для виявлення та документування злочинів проти дітей. До їх складу входять

поліцейські, слідчі та психологи, які спеціалізуються на роботі з неповнолітніми. Метод примусу застосовується до порівняно невеликої кількості осіб, як правило, до тих, хто вчинили правопорушення. Застосовується виключно працівниками поліції в межах їх повноважень з метою запобігання або припинення протиправних дій, подолання шкідливих наслідків, а також притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Нами проаналізовано співпрацю та взаємодію Національної поліції України з такими ж суб'єктами громадської безпеки з початку антитерористичної операції до сьогодні. Аналіз відповідного законодавства та практики його впровадження, дозволив нам виявити ряд проблем, пов'язаних із відсутністю норм взаємодії між Національною поліцією України та органами публічного управління в зоні проведення операції об'єднаних сил (ООС), а саме: відсутність відповідного правового каркасу для виконання загальних та індивідуальних службових завдань; невизначеність розподілу повноважень та відсутність координації роботи; відсутність повноцінної адміністративної структури для координації взаємодії та організації спільної роботи; неузгодженість послідовності дій при виконанні загальних та індивідуальних службових завдань; відсутність єдиної адміністративної структури для виконання загальних та індивідуальних службових завдань. Причина таких проблем полягає у тому, що немає єдиного правового акта, що регулює взаємодію суб'єктів публічного управління в зоні ООС.

Під час антитерористичної операції, що передувала ООС, фактично відбулося формування нової ери взаємодії між правоохоронними органами, однак тільки після повномасштабного вторгнення Російської Федерації стало необхідним забезпечення громадської безпеки та порядку відокремлено від органів та підрозділів Національної поліції України, і в співпраці з іншими уповноваженими правоохоронними органами та добровільними військовими об'єднаннями.

Важливо вирішити організаційні та процедурні питання взаємодії між Міністерством внутрішніх справ та такими органами, як: Національна поліція України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Діяльність цих державних органів спрямовується та контролюється Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України у процесі формулювання та реалізації державної політики відповідно до даних сфер.

Ця форма взаємодії між вказаними суб'єктами має бути спрямована на забезпечення послідовності, систематичності та унікальності створення державної політики та її успішності щодо реалізації у сферах захисту прав і свобод людини, інтересів соціуму та країни, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки та правопорядку, надання послуг поліцією, міграційних правовідносин (імміграції та еміграції), що передбачає протидію нелегальній міграції, громадянство, реєстрацію осіб, біженців та інших категорій мігрантів, визначених законом, та захист державного кордону.

Аналіз правової підтримки діяльності Національної поліції України в контексті збройної агресії Росії проти України проводився до та після повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Під час воєнного стану майже всі державні установи переживають зміни у своїх повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та нормах.

Національна поліція не є винятком: до значної кількості правових актів, що регулюють її діяльність та функціонування під час воєнного стану, були внесені зміни. Загалом адміністративно-правові норми досить розсіяні серед великої кількості джерел різного обсягу, призначення та предмету, а також юридичної сили. Відтак є велика необхідність у їх систематизації.

Ключові слова: тероризм, агресія, збройна агресія, Національна поліція України, публічна безпека, громадський правопорядок, адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, форми, принципи, методи.

SUMMARY

Harasymiv V. M. Administrative and legal regulation of the National Police of Ukraine in the Conditions of the Armed Aggression of the Russian Federation against Ukraine. – *On the rights of the manuscript.*

The dissertation on obtaining the scientific degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law. – Open International University of Human Development «Ukraine», Kyiv, 2024; West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The dissertation is dedicated to the systemic analysis of the functioning of the National Police of Ukraine in the context of the national administrative-legal doctrine. The work proposes conceptually new approaches to improving the work of the National Police of Ukraine, especially in the conditions of armed aggression by the Russian Federation against Ukraine. Key theoretical and practical aspects related to this issue are also considered. The research explores the genesis of the development of the concept of armed aggression, classifies the concept of aggression interacting with other types of domestic state policies. Special attention is given to the interaction and coordination of actions of the National Police of Ukraine with other participants in ensuring public safety during the period of armed aggression by the Russian Federation against Ukraine. Emphasis is placed on the prospects for improving the normative-legal framework for the activities of the National Police of Ukraine in the conditions of armed aggression by the Russian Federation against Ukraine. The study also examines international experience in the activities of National Police agencies during armed aggression.

The functioning of the National Police agencies in the conditions of armed aggression is studied, and conclusions and proposals are justified with the aim of optimizing the administrative-legal regulation of their activities. This should result in the elimination of collisions and gaps in the national normative-legal environment and its harmonization with European standards. Practical

recommendations have also been developed to improve legal enforcement in this area.

It is important to note that today, in the conditions of widespread military aggression by the Russian Federation; there is an urgent need for ensuring public safety and order practically throughout the territory of Ukraine. This is a result of nine years of hybrid warfare in certain areas of the Donetsk and Luhansk regions. Therefore, on February 24, 2022, the President of Ukraine introduced martial law throughout the country, establishing a special legal regime to prevent threats, counter armed aggression, and ensure national security.

During the legal regime of martial law, special requirements are imposed on the organs and units of the National Police, related to ensuring public (civil) safety and order. These include, for example, servicing public safety and order during curfew hours, in conditions of active military operations during the liberation of occupied territories, at checkpoints, detection and elimination of enemy sabotage and reconnaissance groups, interaction with units of the National Guard of Ukraine and voluntary formations of territorial communities.

On the other hand, with the development of events due to the full-scale invasion of Russia into Ukraine, the powers of the National Police underwent certain changes. In particular, its powers expanded during the state of war. According to part 36 of Article 23 of the Law of Ukraine «On the National Police», the National Police gained the ability to receive free information from state authorities, local authorities, and legal entities, including information about prisoners of war.

The National Police also have the right to escort individuals detained on suspicion of committing a criminal offense, taken into custody, accused, or sentenced to imprisonment, and to guard them in the courtroom (part 37 of Article 23 of the Law of Ukraine «On the National Police»). Permission for demining, with an operational nature, is also granted, including the detection, neutralization, and destruction of explosive objects for which there are grounds to believe they are tools or means of committing administrative or criminal offenses. This includes

organizing the work of providing, withdrawing, and confirming the access of the police to conduct special explosive ordnance disposal operations, as well as performing technical-criminalistic support for the inspection of the scene, including those related to fires, and special explosive ordnance disposal operations in cases of explosions, receiving reports of the detection of suspicious explosive objects, and the threat of an explosion (parts 39, 40, 41 of Article 23 of the Law of Ukraine «On the National Police»).

Of course, the peculiarities of ensuring public (civil) safety and order by the National Police of Ukraine during a state of war need to be taken into account. This begins with the specifics of interaction with other authorized state authorities and military formations to ensure public safety and order.

It has been clarified that the National Police of Ukraine, in accordance with current legislation, adheres to a set of principles in its work, including the supremacy of the law, respect for human rights and freedoms, legality, openness and transparency, political neutrality, cooperation with the public based on partnership, and continuity. Since the police service is equivalent to civilian service, the feasibility of implementing the principles of public service declared in the Law of Ukraine «On Civil Service» has been considered. These principles include the supremacy of the law, legality, professionalism, patriotism, and integrity, efficiency, ensuring equal access to civil service, political neutrality, transparency, and stability. The analysis and characterization of these principles allow us to assert that there is a need for clear regulation of the definition of the essence of the continuity principle. This is related to somewhat ambiguous legislative formulations – the police ensure continuous and round-the-clock performance of their tasks. Everyone has the right to apply to the police or a police officer at any time. The police are not allowed to refuse or postpone the consideration of appeals to ensure the rights and freedoms of individuals, legal entities, the interests of society, and the state from unlawful encroachments, citing the beginning, weekend, or non-working day, or the completion of the working day.

Attention is focused on the tasks performed by the National Police. We emphasize that the main tasks today remain: 1) protecting the rights and freedoms of individuals, as well as the interests of the public and the country. The task is to provide police services in the field of protecting the rights and freedoms of citizens, implementing the «public service» approach. The essence of this approach lies in respecting and ensuring human rights and fundamental freedoms as a key value in police activities; the police perform their function according to the needs of individuals, especially in times of war; 2) combating illegal migration and human trafficking. The scale of illegal migration is explained by several factors: firstly, limited opportunities for men and women of the corresponding age to legally travel abroad due to increased migration control (general mobilization is a stimulus); secondly, increasing demand for illegal and cheap foreign workers (mass migration of Ukrainians abroad); thirdly, the development of transport infrastructure contributing to human smuggling; fourthly, the abolition of emigration control by many countries bordering Western European states.

We believe that these forms include legal forms (legislative and law enforcement measures); non-legal (organizational) forms; legal protection; educational; informational-consultative; preventive. It is important to emphasize that the effectiveness of the National Police of Ukraine in performing its tasks overall, as well as in combating administrative offenses, depends on the optimal use of specific forms of public administration.

A separate form of administrative activity is the conclusion of administrative agreements, i.e., a bilateral or multilateral agreement whose content specifies the rights and obligations of the parties based on the administrative functions of the public body - the National Police, which is one of the parties to the agreement. For example, according to the Regulation on the Civil Protection Service, its units conclude agreements with legal entities and individuals regarding the protection of citizens' objects and apartments. Such an agreement combines the features of both Civil Law and Administrative Law agreements. Compared to regulatory and individual administrative acts, an administrative agreement comes into force

through the mutual consent of the parties. During wartime, the National Police may enter into agreements with the respondent and use a police dog. This animal is provided, treated, and maintained at the expense of the state.

Non-legal forms of police administrative activity include organizational measures and logistical operations.

The use of the persuasion method in police administrative activity allows achieving such goals: 1) educating the citizen and promoting law-abiding behavior; 2) preventing crimes and other legal violations; 3) influencing offenders. We believe that in the context of a specific problem, the persuasion method is of particular importance since explaining rights and freedoms, as well as the real possibilities for their implementation, should be conducted when a person undergoes moral and intellectual development, when personality is formed, along with its moral values and behavior models. It should be emphasized that this is especially important in the case of the forced deportation of children to the Russian Federation.

The National Police has mobile groups that document crimes committed in the context of the war against children. Mobile groups have been created and are working to identify and document crimes against children. They include police officers, investigators, and psychologists specializing in working with minors. Exclusively police within their powers to prevent or stop illegal actions, overcome their harmful consequences, and bring the person to administrative responsibility apply the use of force to a relatively small number of individuals, usually those who have committed offenses.

We have analyzed the cooperation and interaction of the National Police of Ukraine with similar subjects of public safety from the beginning of the anti-terrorist operation to the present. The analysis of relevant legislation and the practice of its implementation allowed us to identify a number of problems related to the lack of norms of interaction between the National Police of Ukraine and public administration bodies in the area of the Joint Forces Operation (JFO), namely: the lack of a relevant legal framework for performing general and

individual service tasks; the uncertainty of the distribution of powers and the lack of coordination of work; the absence of a full administrative structure to coordinate interaction and organize joint work; inconsistency in the sequence of actions in performing general and individual service tasks; the absence of a unified administrative structure to perform general and individual service tasks. The reason for such problems is the lack of a single legal act regulating the interaction of public administration entities in the JFO area.

During the anti-terrorist operation preceding the JFO, a new era of interaction between law enforcement agencies was practically formed. However, only after the full-scale invasion of the Russian Federation, it became necessary to ensure public safety and order separately from the bodies and units of the National Police of Ukraine and in cooperation with other authorized law enforcement agencies and voluntary military associations.

It is crucial to address organizational and procedural issues of interaction between the Ministry of Internal Affairs and such agencies as the National Police of Ukraine, the State Migration Service of Ukraine, the State Border Guard Service of Ukraine, and the State Emergency Service of Ukraine. The activities of these state bodies are directed and controlled by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Internal Affairs of Ukraine in the process of formulating and implementing state policies in accordance with the respective spheres.

This form of interaction among the mentioned entities should be aimed at ensuring consistency, systematicity, and uniqueness in creating state policies and their success in implementing areas such as the protection of human rights and freedoms, the interests of society and the country, combating crime, ensuring public safety and order, providing police services, migration legal relations (immigration and emigration), involving resistance to illegal migration, citizenship, registration of individuals, refugees, and other categories of migrants as defined by law, as well as the protection of the state border.

An analysis of the legal support for the activities of the National Police of Ukraine in the context of Russia's armed aggression against Ukraine was

conducted before and after the full-scale invasion by the Russian Federation. During a state of war, almost all state institutions undergo changes in their powers, competencies, rights, and obligations, as well as procedures and norms.

The National Police is no exception: substantial changes have been made to a significant number of legal acts regulating its activities and functioning during a state of war. Overall, the administrative-legal norms are quite scattered among a large number of sources of various scopes, purposes, subjects, and legal force. Therefore, there is a great need for their systematization.

Keywords: terrorism, aggression, armed aggression, National Police of Ukraine, public safety, public order, administrative responsibility, administrative offense, forms, principles, methods.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гарасимів В. М. Збройна агресія: правовий аналіз. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 1 (9). Т. 2. С. 145-151.

2. Гарасимів В. М. Специфіка діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України: принципи та її основні завдання. *Європейські перспективи*. 2019. № 1. С. 239-245.

3. Harasymiv V. Forms of activities of National Police in the conditions of armed aggression of Russia against Ukraine. *Право UA*. 2019. № 2. С. 239-244.

4. Harasymiv V. Foreign experience of activities of National Police bodies in conditions of armed aggression. *Наше право*. 2021. № 1. С. 222-228.

5. Harasymiv V. Fighting terrorism: legal analysis. *Legal Economic Science and Praxis*. 2022. № 6. С. 33-36.

6. Дракохруст Т. В., Гарасимів В. М., Перспективи вдосконалення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. Вип. 14. С. 66-70.

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Гарасимів В. М. Сучасний стан розуміння поняття збройної агресії. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20-21 квітня 2018 р). Тернопіль, 2018. С. 407-410.

8. Гарасимів В. М. The National Police of Ukraine as a subject of public authority in the zone of an anti-terrorist operation. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 5-6 квітня 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 208-210.

9. Гарасимів В. М. Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії. *Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Тернопіль, 5-6 листопада 2019 року). Тернопіль, 2019. С. 345-347.

10. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Features of contractual obligations in the conditions of war. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 34-36.

11. Гарасимів В. М. Specific activities of the National Police in the conditions of Russia's armed aggression toward Ukraine. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*:

матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 28 квітня 2023 р.). Тернопіль. 2023. С. 326-327.

12. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Безпека та міграція в ЄС. *Актуальні проблеми приватного та публічного права*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (Харків, 31 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 599-601.

ЗМІСТ

ВСТУП	19
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	28
1.1. Генеза розвитку та сучасний стан розуміння поняття збройної агресії	28
1.2. Органи Національної поліції України як суб'єкти забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	42
1.3. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	51
Висновки до розділу 1.....	72
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	76
2.1. Форми та методи діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	76
2.2. Взаємодія та координація Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	89
2.3. Нормативно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	99
Висновки до розділу 2.....	112
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	119
3.1. Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії.....	119
3.2. Перспективи вдосконалення нормативно-правових засад забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.....	146
Висновки до розділу 3.....	163
ВИСНОВКИ	166
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176
ДОДАТКИ	195

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Наявність ефективних правових механізмів для захисту держави від військової агресії є фундаментом для забезпечення національної безпеки. Розробка цих механізмів та їх своєчасна адаптація до сучасних викликів є одним із ключових напрямків у процесі створення законів у державі. Цей напрямок набуває особливого значення для нашої держави, що з 2014 року розпочала досить тривалий шлях у пошуках ефективних методів протидії військовій агресії та відновлення тимчасово окупованих територій. Протягом останніх років в українському законодавстві було введено значну кількість нових понять, таких як «антитерористична операція», «учасник АТО», «тимчасово переміщена особа», «Операція об'єднаних сил». Ці нові концепції спричинили важливі зміни в суспільно-політичному житті України. До того ж, Україна має справу з повномасштабною військовою агресією Російської Федерації, починаючи з 24 лютого 2022 року.

Протягом тривалого періоду наша держава бореться за збереження своїх національних інтересів та культурних цінностей в умовах тотальної війни. Ураховуючи психологію нашого народу, Україна все ж знайшла силу відстояти свою гідність та честь на міжнародному рівні. Саме тому забезпечення громадської безпеки та правопорядку має істотне значення для країни, і є одним із найважливіших завдань Національної поліції України.

Ефективність заходів щодо забезпечення національної безпеки, проведених Національною поліцією України в рамках антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил до кінця 2021 року, мала залежати від адекватного правового регулювання. Іншими словами, наявність системи нормативно-правових актів мала створювати необхідний фундамент для оптимального керівництва та функціонування органів та підрозділів поліції у моменти захисту національних інтересів України.

Треба відзначити потребу в удосконаленні правового каркасу, який міг би чітко визначити мету і завдання Національної поліції України та в

подальшому конкретизувати їх у контексті збройної агресії. Це, в свою чергу, вимагало б створення і закріплення повноважень відповідних органів і підрозділів Національної поліції України, що забезпечують національну безпеку, зокрема функціональних обов'язків конкретних посадових осіб у сфері забезпечення громадської безпеки і порядку, захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, насамперед національних, і в контексті протидії злочинності та надання послуг і допомоги особам, які з різних особистих, економічних, соціальних причин або через надзвичайні обставини потребують такої допомоги.

Загалом, актуальність теми дисертації визначається необхідністю створення сучасної концепції ефективної роботи Національної поліції України, окреслення її змісту та особливостей, а також розуміння її важливості для якісної організації роботи органів державної влади, що відповідають за забезпечення громадської безпеки і порядку. У більш конкретному плані актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового вивчення особливостей роботи Національної поліції України в умовах збройної агресії та розробки наукових висновків і рекомендацій, спрямованих на удосконалення її діяльності.

Додаткового акценту додає той факт, що сучасні наукові праці не приділяють належної уваги цьому питанню. Для проведення всебічного дослідження було використано результати наукових розвідок як українських, так і закордонних учених. Зокрема, у дисертації розглядалися концептуальні аспекти адміністративного права, публічного управління та теорії публічного адміністрування на основі наукових праць таких авторитетних науковців, як: В. Авер'янов, Д. Афонін, А. Боксгорн, О. Банчук-Петросова, А. Багряк, Ю. Битяк, С. Банах, В. Бевзенко, С. Вітвіцький, С. Гончарук, І. Голосніченко, С. Гречанюк, В. Гаращук, Т. Дракохруст, А. Єлистратов, С. Зливко, Р. Калюжний, В. Коваленко, Л. Коваль, Т. Коломоєць, В. Колпаков, О. Корнієнко, В. Пузирний, О. Сенаторова, В. Тулінов, К. Чишко та інші.

Незважаючи на те, що у роботах цих науковців висвітлено питання, пов'язані з діяльністю Національної поліції України в умовах збройної агресії, проблематика адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України не була об'єктом системного дослідження.

Це свідчить про актуальність, сучасність і правильність обраної теми для дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тематика дослідження відповідає вимогам та завданням, визначеним у Плані дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (схваленому Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), відповідає цілям сталого розвитку України на період до 2030 року (визначеними Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019) та вирішує завдання, встановлені у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (схваленої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є подальша розробка наукової концепції адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та комплексних практичних рекомендацій щодо розвитку національної адміністративно-правової науки й удосконалення законодавства у сфері публічної безпеки.

Мета дослідження визначила необхідність постановки та вирішення таких наукових завдань:

– дослідити генезу розвитку та сучасний стан розуміння поняття збройної агресії;

– охарактеризувати органи Національної поліції України як суб'єкта забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;

- сформулювати принципи та завдання діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;
- визначити форми та методи діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;
- здійснити аналіз взаємодії та координації Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;
- проаналізувати правове забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;
- дослідити зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії;
- обґрунтувати перспективи вдосконалення нормативно-правових засад забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та сформулювати наукові висновки щодо проведеного дослідження, теоретичні пропозиції і практичні рекомендації щодо розвитку національного адміністративного права та законодавства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з діяльністю Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України.

Методи дослідження. Дисертація ґрунтується на методологічній основі, що включає широкий спектр наукових методів і підходів, характерних для правознавства загалом та адміністративного права зокрема.

Зокрема, у ході дослідження було застосовано наступні методи: системно-структурний аналіз, порівняльно-правовий, формально-догматичний, гносеологічний, аксіологічний, системний, семантичний, статистичний, соціологічний, метод прогнозування тощо.

Системно-структурний аналіз використаний для розгляду генези розвитку та сучасного розуміння поняття збройної агресії (підрозділ 1.1.). Порівняльно-правовий метод застосовувався для аналізу нормативно-правового забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України (підрозділ 2.3.). Принципи, завдання, форми та методи діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України описано з використанням формально-догматичного, гносеологічного, аксіологічного та системного методів (підрозділи 2.1., 2.2.). Семантичний метод використовувався для розкриття змісту наукових та нормативних категорій і термінів, що становили основу для правильного розуміння збройної агресії та особливостей діяльності Національної поліції України в таких умовах (підрозділ 1.2., розділ 2, розділ 3). Метод прогнозування допоміг сформулювати перспективне уявлення про зміни, що можуть відбутися у результаті реалізації запропонованих у дисертації рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства (розділ 3).

Теоретичною основою для розробки питань, визначених у дисертаційній роботі, є праці з публічного управління, адміністративного права та інших галузей права.

Емпіричну базу дослідження складають: статистичні дані Державного комітету статистики, інформація щодо практичної діяльності Національної поліції України, правова публіцистика, довідкові видання та інше.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є одним з перших у національній юридичній науці всебічним дослідженням адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Дана дисертаційна робота вирізняється актуальною постановкою проблеми, відкриттям і подальшим дослідженням нових ідей та тенденцій у розвитку відносин в галузі національної безпеки та шляхів удосконалення наукової концепції адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної

поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та відповідного законодавства.

У ній сформульовані нові та такі, що містять елементи наукової новизни, положення, що виносяться на захист:

уперше:

– збройну агресію запропоновано розуміти в авторській інтерпретації як сукупність воєнних, політичних, економічних, інформаційних ворожих дій, що застосовуються силами держави (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або народу (нації), несумісну зі Статутом ООН;

– виокремлено генезу розвитку діяльності Національної поліції крізь призму причин, що виникли у період проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил та низку ухвалених нормативно-правових актів, спрямованих на її регулювання;

– публічно-правове регулювання діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України поділено на п'ять форм, кожна з яких створює умови для досягнення конкретної мети, що сукупно забезпечують публічне адміністрування у сфері безпеки і порядку;

– здійснено аналіз взаємодії та координації Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення безпеки і порядку з початку антитерористичної операції і до сьогодні;

– охарактеризовано необхідність визначення сутності принципу безперервності;

– запропоновано напрямки вдосконалення діяльності Національної поліції України: у воєнній сфері, у сфері безпеки державного кордону; сфері державної безпеки; у внутрішньополітичній сфері; у соціальній сфері та інформаційній сфері;

удосконалено:

– аргументи у висновку про те, що в межах розгортання повномасштабної війни Російської Федерації з Україною одним із важливих напрямків є протидія нелегальній міграції та торгівлі людьми;

– систематизацію та аналіз напрацювань провідних українських і зарубіжних вчених з проблематики збройної агресії, зокрема, в її історико-правовому контексті;

– аргументацію щодо розгляду застосування методу переконання при примусовій депортації дітей Російською Федерацією;

– підхід до розуміння взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони на правовому рівні;

набули подальшого розвитку:

– дослідження ключових принципів як основи поліцейської діяльності;

– науково-практичні рекомендації у сфері застосування зарубіжного досвіду діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії, що надасть змогу вдосконалити та адаптувати роботу Національної поліції в умовах збройної агресії;

– обґрунтування необхідності у розширенні кола повноважень поліцейських в умовах збройної агресії;

– розгляд взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у керуванні сектором безпеки й оборони і зроблено висновок, що існують перехреснення повноважень і функцій у цій області, а це ускладнює належний контроль за діяльністю цих суб'єктів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені у дисертаційній роботі положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері*: для подальших наукових розробок адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України;

– *правозастосуванні*: у практичній діяльності персоналу Національної поліції України та удосконаленні навичок адміністративної діяльності у сфері публічної безпеки (Довідка Тернопільського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Тернопільській області від 27 жовтня 2024 р.);

– *освітньому процесі*: під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Особиста безпека працівників Національної поліції» (акт впровадження Західноукраїнського національного університету від 03 листопада 2023 р).

Особистий внесок здобувача. У роботі викладено положення, які є результатом самостійної праці автора дисертації. Теоретичні положення, висновки та пропозиції, що пропонуються для розгляду на захисті, сформульовано автором на підставі власного дослідження, аналізу наукових праць, а також національної і зарубіжної нормативно-правової бази.

У дисертаційному дослідженні не використовувалися наукові ідеї та розробки, які є спільними з іншими авторами опублікованих наукових праць. Особистий внесок автора до спільних колективних наукових публікацій відповідає кількості співавторів цих публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено в доповідях на таких всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: III Міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (Тернопіль, 20-21 квітня 2018 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (Тернопіль, 5-6 квітня 2019 р.); Міжнародна наукова конференція «Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти» (Тернопіль, 5-6 листопада 2019 року); Всеукраїнська науково-практична конференція присвячена пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і

техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) «Договір як універсальна форма правового регулювання» (м. Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.); V Міжнародна науково-практична конференція присвячена 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. «Актуальні проблеми приватного та публічного права» (м. Харків, 31 березня 2023 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації висвітлено в 12 публікаціях, з яких: 5 статей, опубліковані у вітчизняних фахових виданнях, 1 стаття – у закордонному фаховому виданні, 6 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура роботи. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 199 сторінок. Список використаних джерел містить 166 найменувань і займає 19 сторінок, додатки містяться на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

1.1. Генеза розвитку та сучасний стан розуміння поняття збройної агресії

Під час розгляду сили і насильства як аспектів влади на етапі їх реалізації, коли активізується сила для конструктивної дії та насильства, для руйнування (де сила сприяє множенню та збереженню ресурсів і збільшенню влади, а насильство призводить до знищення та розсіювання ресурсів, викликаючи кризу влади), виникає необхідність уточнити поняття «агресія» (від латинського *aggressio* – напад) у вимірах втрат ресурсів, обумовлених деструктивними впливами в суспільстві.

Реформування та систематизація розуміння понять «влада», «насильство» та «агресія» зумовлені сучасними соціально-історичними реаліями та спрямовані на сприяння конструктивному вирішенню кризових ситуацій у відносинах між правлячою владою і громадянами, які несуть її управління, і які виникають при формуванні та виконанні владних рішень. Ці конфлікти призводять до втрат і розсіювання духовних, матеріальних та людських ресурсів.

Можливо такий підхід сприятиме перегляду дослідницьких стратегій у сфері теорії та практики політики, зосереджуючи їх на дослідженні цілей, ресурсів і моделей організації. Важливим завданням стане створення адекватної парадигми сили, доступної для всіх учасників політичного процесу, а також розвиток нової філософії і теорії сили як соціально-політичного явища. Така постановка питання швидше за все викличе ряд слушних зауважень [1].

Донедавна у суспільстві спостерігалось змішування понять «агресія» та «насильство» як на побутовому рівні, так і на рівні наукового дослідження. Наприклад, німецький соціолог Норберт Еліас зауважував, що «агресія вважалася ідентичною жорстокості та відчуттю задоволення від страждань і знищення людей, а також відмічалася бажанням продемонструвати фізичну перевагу над іншими» [2].

Австрійський вчений та засновник порівняльної етології Конрад Лоренц вбачав прояви агресивності у різних ситуаціях, включаючи бійки серед курей, бійки серед собак і конфлікти серед хлопців, які починаються в шинку. І це серйозна небезпека, що загрожує людству в сучасних культурних умовах історико-технічного розвитку [3].

Тому агресія ототожнюється з насильством. До того ж, у військовій сфері агресію розглядають як окремий випадок насилля – «пряме або непряме застосування збройної сили як один із видів насильства – збройне насильство – однієї держави проти політичної незалежності чи територіальної цілісності іншої» [4], а не навпаки. Хоча зазначається, що «агресія може бути економічною, психологічною, ідеологічною тощо» [4], тобто поняття «агресія» виходить за межі військової сфери.

«Агресія у соціальній сфері визначається за допомогою гегелівського формулювання поняття насилля»: «...насилля ззовні особливе, яке виступає проти особливого, захоплення його майна, нових страждань» [5]. Цей варіант можна приймати і використовувати як фундаментальний.

У сучасних політологічних дослідженнях, зокрема в «Політичному словнику» Юрія Авер'янова, агресію визнають як «безпосереднє або опосередковане використання збройної сили однією державою проти політичної незалежності або територіальної цілісності іншої. Цей акт характеризується планом та ініціативою. Найнебезпечнішою формою є військова агресія» [5].

У сучасних умовах, коли функціонування і розвиток унітарного антропокосмічного науково-технічного природного комплексу відбувається з

власними закономірностями і автономією, ми не можемо дозволити собі визначати гострі соціально-політичні проблеми, з якими ми маємо справу через призму Гегеля як «покарання» та розглядати їх як явища, в яких людина «втрачає себе», позначати їх як «зло» або «насильство», як чужу силу, не усвідомлюючи, що ці терміни не тотожні.

Ми маємо бути особливо обачними при використанні термінів «влада» і «насильство» та інших понять, включаючи «агресію». Це сприятиме практичній політиці права, що повинна бути спрямована на більш глибоку гармонізацію і стабілізацію, а не на створення дисгармонії і дестабілізації, так званого «мистецтва насильства».

Основою насилля завжди є нігілізм – «позиція того, хто відкидає все існуюче, хоча в той же час не може цього навіть припустити, що щось може змінитися на краще – і тому неминуче приходять до загибелі або самознищення» [7]. «Нігілізм як форма заперечення загальноприйнятих цінностей часто тісно пов'язана з психічними хворобами». «Численні випадки анархістської і політичної агресії все більше і більше тепер розглядаються з точки зору психіатрії та психології» [7].

«Коли в суспільстві домінують сильні державні та релігійні структури, психопатологічних проявів нігілізму майже не спостерігається. У політичній науці нігілізм проявляється лише тоді, коли суспільні структури втрачають силу» [8]. Тобто вони перестають бути оптимальними та втрачають відповідність їх соціальним завданням, що сприяє поширенню нігілізму, насильства над суспільною свідомістю та руйнуванню основних моральних цінностей.

Дослідник тероризму сучасності Д. Ольшанський акцентує увагу на «політичному, економічному, інформаційному та внутрішньому тероризмі» [9]. Інший вчений, який вивчає тероризм, Б. Кухта, переконує, що «люди за своєю природою дуже агресивні та безжальні в боротьбі за життєво важливі ресурси» [10]. Він стверджує, що тероризм є «відкритим знищенням окремих людей для залякування багатьох інших» [10].

«Тероризм – це сьогоднішня форма тотальної війни» [11], «один із найдавніших методів вирішення проблем за допомогою насильства, причому насильство не на полі бою, а головним чином спрямоване проти цивільних чи окремих політичних та економічних діячів» [11]. «Тероризм не кращий і не гірший за так звані звичайні війни... форми війни» [11].

Н. Еліас вважає, що, «говорячи про агресивність, про задоволення від боротьби, ми не маємо на увазі якоесь особливе прагнення. Ми говоримо про це, повністю усвідомлюючи, що ми говоримо про певну функцію всередині всього організму, а перетворення цієї функції свідчать про трансформацію моделювання цілісного організму» [12, с. 71]. Науковець робить акцент на потязі до насильства, що в ході історії зазнає трансформацій.

Однак не Н. Еліас зробив це відкриття. Ще Г. Гегель у «Конституції Німеччини» писав, що «суспільство здійснює за допомогою правового устрою «перехід» від стану прямого насильства до стану насильства розрахованого» [13, с. 115].

Так само, як біологічні чинники становлять передумову для виникнення соціальних явищ, так й агресія у природі стає передумовою для насильства в сфері суспільства. У соціальній сфері агресія, виявлена людиною проти іншої людини або групи проти іншої групи, набуває нових характеристик і властивостей, що відрізняються від агресивності природи. Отже, у соціалізованій формі вона вже сприймається як насильство. Однак, нсьогодні немає чіткого розрізнення між поняттями «агресія» і «насильство».

Фокусуючись на взаємних проявах агресивності, К. Лоренц встановив, що вони є невід'ємною частиною життєвої сили, необхідної для самозбереження виду. Проте в усіх видів тварин ці прояви регулюються гальмівним механізмом, який їх обмежує стосовно інших представників власного виду.

«Тим часом при виявленні нашого найдальшого предка – синантропа – разом з залишками вогнища та первісних знарядь праці було знайдено й

залишки з'їденої ним людини; між тваринами одного виду щось подібне неможливо», – пише В. Краус [14, с. 71].

Р. Берон і Д. Річардсон аналізують агресію тварин як певну поведінку, а не трактують як емоцію, мотив або інструкцію. У суспільстві агресія виникає за наявності конкретних мотивів та установок, що робить це явище складнішим, ніж агресія серед тварин, і виправдовує вживання терміна «наси́льство».

У тваринному світі агресія є цілеспрямованим знищенням, оскільки її вияви є частиною еволюційного відбору. Наприклад, хижаки вбивають найслабшу тварину в стаді, яка може бути хворою або пораненою, для збереження власної життєвої сили. Ця дія базується на рефлекторній активності організму хижака, а не на свідомому вольовому рішенні і не має соціальних коренів.

З цього випливає, що тварина може виявляти агресію, але не може здійснювати насильство. Насильство є характеристикою лише людини як спотвореної реакції її організму та особистості на подразнення від природного і соціального середовища. Найбільш небезпечними формами цієї спотвореної реакції є нігілізм, тероризм і війна.

Термін «агресія» отримав своє офіційне закріплення у ХХ столітті. Першим актом, що засвідчив це явище як злочин проти миру та безпеки, був Паризький пакт 1928 року. Він надав можливість замінити «право на війну» принципом «заборони проведення агресивної війни». Після закінчення Другої світової війни та створення ООН виникло питання про закріплення цієї концепції в Статуті ООН. У пункті 4 статті 2 цього Статуту закріплено принцип, що розглядає «загрозу силою або застосування сили проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, або будь-яким іншим способом, що несумісний із цілями ООН» [21].

Але існують винятки з цього правила, що закріплені у статті 51 Статуту ООН і надають право на самозахист від збройних нападів. Крім того, це передбачає військові заходи Ради Безпеки у ситуаціях загрози миру,

порушення миру та акту агресії, як це передбачено у розділі VII цього ж Статуту. У грудні 1974 року Резолюція ООН №3314 встановила нормативне визначення агресії. Згідно зі статтею 1 цієї Резолюції, «агресія» визначається «як використання збройної сили однією державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави, або будь-яким іншим способом, який не відповідає Статуту Організації ООН» [21].

У наш час поняття «агресія» також знаходить відображення в інших джерелах, включаючи Римський статут Міжнародного кримінального суду, що передбачає юрисдикцію суду щодо випадків агресії. Однак, однією з найбільш обговорюваних питань у цьому Статуті була діяльність Ради Безпеки ООН. Відповідно до Статуту ООН, обов'язок Ради Безпеки полягає у визначенні акту агресії, оскільки цей орган несе виключну відповідальність за збереження міжнародного миру і безпеки. Таким чином, пункт 2 статті 8 Римського статуту надає приклади агресії, включаючи такі елементи:

«Вторгнення або напад збройних сил однієї держави на територію іншої держави чи будь-яке військове окупування цієї території, незалежно від того, наскільки тимчасовим воно є, як результат такого вторгнення або нападів.

Бомбардування збройними силами однієї держави території іншої держави або використання будь-якої зброї проти території іншої держави.

Блокада портів або узбережжя однієї держави збройними силами іншої держави.

Напад збройних сил однієї держави на сушу, море чи повітря збройними силами або морськими і повітряними флотами іншої держави.

Застосування збройних сил однією державою, які знаходяться на території іншої держави згідно з угодою з державою перебування, в порушення умов цієї угоди, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення правочину.

Діяння держави, яка дозволяє використовувати свою територію, передану іншою державою, цією іншою державою для здійснення акта агресії проти третьої держави.

Посилання на стан або від імені однієї держави збройних банд, груп, нерегулярних сил або найманців, які вчиняють акти агресії проти іншої держави, які є настільки серйозними, що еквівалентні діям, визначеним вище, або їх значна участь у таких діях» [21].

Актуальне визначення злочину агресії акцентується виключно на стражданнях, спричинених збройним конфліктом через дії державних акторів. Таким чином, держава розглядається як інструмент, що його використовують лідери або посадовці держави проти іншої держави.

Однак у сучасному світі існують і побутують інші засоби, а також агресори, які не є державними акторами, роль яких не вдається охопити. За словами Калдор, державні актори стають менш важливими для використання сили, оскільки здатність держав використовувати силу в односторонньому порядку проти інших держав значно послаблена. Це головним чином спричинене «зростаючою руйнівною силою військової техніки і зростаючою взаємодією держав, особливо в військовій сфері» [22].

Крім того, вона вважає, що заборона використання сили, зокрема, Хартією ООН, також відіграла роль у послабленні цієї здатності. Однак, хоча міждержавні війни зменшуються за кількістю, Калдор визначає зростаючу кількість «нових воєн». Останні відрізняються від класичних міждержавних та громадянських війн трьома параметрами: їх цілями, методами ведення війни та джерелами фінансування.

По-перше, нові війни ґрунтуються на політиці ідентичності – «прагнення до влади на підставі конкретної ідентичності» [22]. За словами Калдор, глобалізація зумовила до розпад або руйнування сучасних елементів держави, що призвело до формування політичних груп по всьому світу на підставі виключної ідентичності. Ця спільна ідентичність часто виникає з

ностальгії, тобто вона базується на спогадах про героїчне минуле, несправедливостях, відомих битвах тощо.

Подальша сутність цих груп формується через невпевненість або відчуття загрози з боку тих, хто не належить до тієї ж ідентичності. Як зауважує Калдор, «кожна виключна ідентичність обов'язково породжує менший за розміром контингент. У кращому випадку політика ідентичності включає психологічну дискримінацію проти тих, кого визнають по іншому. У гіршому випадку це призводить до виселення населення і геноциду» [22, с. 55-56].

Важливо відзначити, що ці групи не завжди обмежені кордонами однієї держави, оскільки швидка комунікація та нові технології призвели до важливої ролі діаспор у формуванні та розвитку політики ідентичності; «діаспори надають ідеї, гроші, зброю та know-how часто з непропорційними наслідками» [22]. Отже, нові війни ведуться цілими мережами як державних, так і недержавних акторів.

По-друге, спосіб ведення сучасної війни відрізняється порівняно із старими війнами. Оскільки нові війни спрямовані на контроль над населенням шляхом очищення суспільства від кожного, хто має іншу ідентичність, і започаткування терору, стратегічна мета полягає в мобілізації екстремістської політики, ґрунтованої на страху і ненависті. Таким чином, нові війни включають «виселення населення різними засобами, такими як масове вбивство та примусове переселення, а також ряд політичних, психологічних та економічних методів інтимідації» [22].

Джон Робб, колишній планувальник та командир операцій з контртероризму Сполучених Штатів Америки, погоджується, що традиційні методи ведення війни, все більше доповнюються іншими методами інтимідації. За його словами, «руйнування систем» незабаром стане основним, руйнівним методом ведення війни. Це включає знищення або саботаж критичних систем, таких як електроенергетика, телекомунікації, газ,

вода чи транспорт, що призводить до зламу цієї системи без використання зброї.

Оскільки руйнування систем робить війну доступною, кібервійна готується стати важливим методом агресивних держав, невеликих груп та індивідів. Калдор також визначає тероризм, який відчули у Нью-Йорку, Лондоні, Мадриді, Ізраїлі та Іраку, як варіант нових стратегій нових війн. Використання ефективного, часто жахливого насильства в цих, і, можливо, майбутніх терористичних атаках викликає страх і конфлікт.

Таким чином, у більшості способів ведення війни, що використовуються в нових війнах, таких як кібервійна та тероризм, «насильство» спрямоване на цивільне населення.

Також бойові підрозділи забезпечують себе шляхом розграбування, взяття заручників і чорного ринку, зовнішньою допомогою, такою як надходження з діаспори, оподаткування гуманітарної допомоги, підтримка від сусідніх урядів, або нелегальною торгівлею зброєю, наркотиками чи цінними товарами, такими як нафта, діаманти чи торгівля людьми.

Отже, війна надає законний привід для різних злочинних дій щодо отримання особистого зиску, водночас це є необхідними джерелами фінансування для підтримки війни. Ще однією характеристикою економік нових війн є розмита різниця між зонами війни та миру. Оскільки в нових війнах фактично мало хто бере участь, дуже складно розрізнити між політичним і економічним, громадським і приватним, військовим і цивільним, і, нарешті, між війною та миром.

Тому, незважаючи на війну, «існують регіони, де місцеві державні апарати продовжують функціонувати, де збирають податки, надають послуги і підтримують деяке виробництво» [22].

Калдор, натомість, виступає за більш політичну відповідь на нові війни і закликає зосередити увагу на міжнародних принципах та правових нормах для протидії злочинним діям військових лідерів.

Таким чином, науковиця визнає потенціал міжнародних трибуналів, таких як Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди та Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії, а також і для протидії виникненню нових війн, але засуджує його поточний акцент на державному суверенітеті як основі міжнародних відносин.

Відповідно, визначення злочину агресії, на перший погляд, здається зосередженим виключно на старих війнах, де державний суверенітет та дії держави відіграють вирішальну роль. Крім того, акти агресії здаються застарілими, оскільки нові війни передбачають нові способи ведення війни, що не обов'язково залучають (державні) збройні сили. Таким чином, їх неможливо застосувати до сучасної реальності збройних конфліктів, оскільки спроби притягти до відповідальності через «сучасні» акти агресії будуть серйозно ускладнені. Внаслідок цього це може призвести до негативних наслідків щодо цілі включення злочину агресії до юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Явне посилення на державу в поточному визначенні, ймовірно, дозволить недержавним акторам агресивно використовувати силу в нових війнах без будь-яких (міжнародних) судових наслідків. Це не лише заважатиме цілям Держав-учасниць у запобіганні стражданням від збройного конфлікту, але також перешкодить здатності Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) досягати своїх цілей щодо притягнення до відповідальності та запобігання майбутнім злочинам [23].

Таким чином, виглядає, що збереження фокусу визначення злочину агресії на діях держави є недостатнім.

Нові війни відрізняються від класичних міждержавних і громадянських воєн за умови наявності трьох критеріїв:

- 1) нові війни базуються на політиці ідентичності, їх ведуть мережі як державних, так і недержавних акторів, що виходять за межі держави;

- 2) спосіб ведення війни спрямований на проведення терору з метою мобілізації екстремістської політики на основі страху та ненависті, таким

чином, традиційні методи ведення війни все більше доповнюються (новими) методами інтимідації;

3) нові війни фінансуються у результаті різноманітних злочинних дій, а також зовнішньою допомогою. Таким чином, нові війни не можна дефініціювати традиційними термінами. Основний фокус поточного визначення на «старих війнах», де державний суверенітет та дії держави відіграють вирішальну роль, може стати перешкодою для ефективного притягнення до відповідальності і, таким чином, запобігання майбутнім злочинам агресії.

Це не лише заважатиме цілям Держав-учасниць стосовно злочину агресії, але і підірветься здатність МКС функціонувати відповідно до своєї мети. Таким чином, відстале та застаріле визначення буде шкідливим для роботи та мети діяльності МКС, оскільки воно не охоплюватиме руйнівні атаки, що відбуваються в сучасних збройних конфліктах і, таким чином, надасть винуватцям «сучасних» актів агресії можливість уникнути переслідування МКС.

Незважаючи на застарілий підхід МКС, що акцентується виключно на діях держави, Калдор визнає потенціал МКС у протидії майбутнім новим війнам. МКС не повинен трактувати нові війни за традиційними термінами [24].

Вайсборд пропонує два можливих варіанти вирішення, які б розширили поточне визначення злочину агресії за межі його буквального змісту, щоб включити недержавних акторів.

Зокрема, визначення може бути розширене крім держав за рахунок державоподібних утворень і народів, які борються за самовизначення. Однак це все ще передбачає наявність елементів державності, що їх вищевказані актори нових воєн не завжди мають.

Отже, хоча поточне визначення буде застосовне до певних війн, що виникають у 21 столітті, якщо вони вписуються у державоцентричний підхід

до війни, ми вважаємо, що визначення недостатнє для вирішення «сучасних» актів агресії недержавних акторів під час нових війн.

Відповідно, єдиний спосіб зафіксувати дії, скоєні під час сучасних збройних конфліктів, у визначенні злочину агресії - це переосмислення злочину агресії, щоб включити як державних, так і недержавних акторів. Без переосмислення злочину агресії під серйозним сумнівом актуальність злочину агресії для майбутнього.

Час покаже, чи справді нові війни будуть продовжувати збільшуватися кількісно та чи кількість воєн, що їх можна розуміти традиційно, будуть зменшуватися. Однак, оскільки ці нові війни стають більш помітними, «як і експерти, так і держави-учасниці Римського статуту, повинні почати розглядати нові способи визначення злочину агресії для того, щоб запобігти втраті його актуальності» [25].

Прикладом агресії у XXI столітті є російсько-грузинська війна 2008 року. Хоча конфлікт тривав лише п'ять днів, він призвів до великої кількості жертв і політичного розгортання подій в Грузії. Ставлення до цього конфлікту міжнародного співтовариства було суперечливим. Більшість держав і міжнародних організацій визнали, що Росія розпочала бойові дії на території Грузії, порушивши територіальну цілісність держави і намагаючись повалити демократично обрану владу. Однак Російська Федерація не була піддана санкціям і міжнародній ізоляції за ці дії і їх не було визнано актом агресії [26].

У сучасних обставинах всі країни світу шукають способи протистояти існуючій агресії проти України. Події, що почалися у лютому 2014 року, і продовжуються зараз, на жаль, призвели до повномасштабного вторгнення. Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейський Союз, Рада Європи та Північноатлантичний союз (НАТО) рішуче осуджують ці дії. Європейський Союз вживає різноманітних санкцій проти Російської Федерації, розглядаючи її як країну, що порушила міжнародні норми. Міжнародне співтовариство у цілому закликала державу-порушницю припинити свої дії.

Більшість сучасних дослідників роблять висновок, що дії Російської Федерації проти України слід розглядати з точки зору міжнародного права, як акт агресії, і цей акт набув драматичних масштабів і наслідків для самої держави, її населення, а також навколишнього середовища. При аналізі міжнародно-правових аспектів дій Російської Федерації проти України можна використовувати приклад справи «Нікарагуа проти США» 1986 року. У рішенні цього судового процесу уточнено поняття «акт агресії» та «міжнародний напад».

З цього рішення видно, що такі дії, як навчання, озброєння, постачання, фінансування або надання іншої допомоги іррегулярним антиурядовим формуванням, розглядаються як втручання у внутрішні справи іншої держави. Також, польоти в повітряному просторі іншої держави без відповідних дозволів розглядаються як порушення державного суверенітету.

Такі дії однієї держави стосовно іншої вважаються прямим порушенням міжнародного права і можуть призвести до її відповідальності. Однак щодо міжнародно-правової відповідальності держав-порушників за цей міжнародний злочин слід враховувати, що фактично вчинений акт агресії не підпадає під юрисдикцію міжнародного гуманітарного права.

Наразі Україна написала позов до Європейського Суду з прав людини, а також подала позов до Міжнародного кримінального суду та розпочала процес в Міжнародному трибуналі з морського права. У своїх позовах Україна вказує на порушення Російською Федерацією Європейської конвенції з прав людини, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1966 року і Конвенції ООН з морського права 1982 року. Усі ці судові процеси стосуються міжнародної відповідальності за порушення міжнародних норм і прав. Наступною важливою рухливою складовою є притягнення до відповідальності за фактично вчинені акти агресії, що не підпадають під юрисдикцію міжнародного гуманітарного права.

У червні 2018 року Україна завершила процес подання всіх доказів до Міжнародного кримінального суду; це напрямок Меморандуму з чітко обґрунтованими фактами, на яких ґрунтується позов проти Російської Федерації.

Україна подала позов незабаром після початку повномасштабного вторгнення російської армії. Держава підкреслила, що заявлені Москвою обґрунтування великого вторгнення «для запобігання геноциду на Донбасі» є необґрунтованими.

Судді Міжнародного суду зобов'язали Росію припинити вторгнення під час розгляду справи. У Кремлі це проігнорували, заявивши, що обидві сторони повинні погодитися на припинення бойових дій.

Світова спільнота має погодитися на припинення військових дій. Зазначені вище декларативні закріплення поняття «акт агресії» надають змогу чітко зрозуміти, які види діяльності входять у це визначення. Проте поняття «збройна агресія» не має чіткого визначення та вимагає перегляду і подальшого розвитку.

Тому визначаємо «збройну агресію» як комплекс ворожих дій, що охоплюють військові, політичні, економічні та інформаційні аспекти, здійснювані країною (групою країн), щоб вплинути на суверенітет, територіальну цілісність, політичну незалежність іншої країни або її народу (нації), які суперечать положенням Статуту ООН.

Почавши збройну агресію проти України, Росія порушила міжнародне право, у тому числі основоположні норми та принципи, а також багатосторонні і двосторонні договори. Ефективним засобом протистояння агресору стали спільні політико-дипломатичні ініціативи міжнародної спільноти. У рамках міжнародних організацій та на двосторонньому рівні було прийнято численні документи та рішення, що підтримують територіальну цілісність України у міжнародно визнаних кордонах. Санкції, що впроваджуються на політичному та економічному рівні, виявилися найбільш ефективним інструментом тиску на державу-окупанта з метою

змусити її сісти за переговорний стіл. Проте Російська Федерація ніколи не виявляла реального бажання вирішити збройний конфлікт політично-дипломатичними засобами [27].

Ми вважаємо, що міжнародні злочини існуватимуть доти, доки існує суспільство. Протягом XXI століття були випадки агресії, хоча не всі з них набули міжнародного резонансу. Сучасні події, які ми спостерігаємо, свідчать про те, що міжнародні організації роблять все можливе, щоб запобігти цьому явищу.

1.2. Органи Національної поліції України як суб'єкти забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Сьогодні Україна є демократичною державою, яка протистоїть збройній агресії Російської Федерації, що створює системні загрози національній безпеці України, глобальній стабільності та міжнародним демократичним цінностям. Це спричинює необхідність реалізації ефективної стратегії забезпечення припинення агресії та відновлення міжнародно визнаної територіальної цілісності України для того, щоб державні кордони були визнані на основі демократичних ліберальних засад.

Протягом кількох років наша держава перебувала в умовах загальної війни в боротьбі за збереження власних державних і культурних цінностей. Зважаючи на менталітет нашої нації, Україна все ж знайшла у собі сили далі захистити свою честь і гідність на міжнародній арені. Проте без вжиття певних заходів це було б неможливо. Одним з таких заходів можна назвати антитерористичну операцію (далі – АТО), що проводилася з квітня 2014 року на сході України.

На жаль, Україна та її правова база не були готові до стрімкого зростання терористичної загрози та початку «військової агресії на території держави. На законодавчому рівні боротьба з тероризмом» [28, с. 76]

передбачена законом України «Про боротьбу з тероризмом». Проте єдиного нормативного акту, щоб координувати діяльність всіх суб'єктів боротьби з тероризмом, виявилось недостатньо.

Таким чином, однією з найгостріших проблем взаємодії Національної поліції України (далі – НПУ) та суб'єктів громадськості адміністрації в зоні проведення АТО, залишалося питання відсутності загального нормативно-правового акту, що регулює взаємодію суб'єктів державного управління та послідовність узгоджених дій при виконанні обох, загальних та індивідуальних службових завдань, в зоні проведення АТО. Тому питання взаємодії між НПУ та суб'єктами державного управління в зоні проведення АТО потребувало вирішення.

Фактично, тільки 07 листопада 2015 року вступив у дію Закон України «Про Національну поліцію». Це був початок нового історичного повороту в розвитку України як демократичної європейської держави.

Але водночас перед країною постала низка нових проблем. Функціонування новоствореної Національної поліції в Україні передбачало велику кількість питань щодо законодавчого та нормативного регулювання даного процесу.

Враховуючи, що до цього в Україні відбувався лише поступовий перехід на європейські стандарти організації роботи правоохоронних органів, слід зазначити, що нові поліцейські повинні були чітко розуміти принципи роботи в умовах швидкого реформування та в умовах збройної агресії. Так, останні мають застосовувати мінімум сили, бути моральними, не терпіти «каральних ухилень» та протиправних діянь, протистояти злочинності, бути за справедливість, намагатися запобігти злочинам, а не просто реагувати на це, а також досягати якомога вищого ступеня відповідальності за діяльність кожного і всіх разом, всієї організації» [29].

Для демократичних країн, якою є і Україна, характерною рисою демократії є децентралізація поліції, тобто поряд з наявністю національної поліції існує структура муніципальної (місцевої) поліції, створена органами

місцевого самоврядування відповідних територіальних підрозділів, що діють у межах повноважень, визначених законом.

Доцільність її існування виправдовується не лише традиціями організації влади в межах країни, а й необхідністю децентралізації у сфері захисту громадського порядку, боротьби зі злочинністю, захисту права людини і громадянина. Формою такої децентралізації є формування муніципальної поліції, що існує у більшості розвинених країн.

Підходи до її формування, структури та завдання – різні, але є спільні риси. Практично скрізь муніципальна поліція включає «зовнішню службу» патрульної поліції, іноді до складу такої входять кінні бригади поліції та групи працівників із службово-розшуковими собаками.

Забезпечення громадської безпеки та порядку є одним із пріоритетів національної безпеки України. Відповідно, він і входить в коло основних завдань Національної поліції України. Його значення зумовлене створенням державою захисту прав і свобод громадян, їх життя та охорони здоров'я, профілактики злочинів і правопорушень, поваги до честі та людської гідності, керування нормами суспільної моралі та правопорядку.

Причому актуальність забезпечення громадської безпеки і порядку сьогодні значно посилюється в умовах широкомасштабної військової агресії Російської Федерації проти України, що була результатом дев'яти років гібридних збройних конфліктів в окупованих районах Донецької та Луганської областей. На підставі цього, 24 лютого 2022 року, Указом Президента України запроваджено воєнний стан на всій території держави, який встановлює особливий правовий режим, спрямований на запобігання загрози, відсіч збройному нападу та забезпечення національної безпеки, унеможливлення небезпеки державній незалежності України та її територіальної цілісності.

Причому «особливостями цього режиму є тимчасове, зумовлене загрозою, обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням терміну цих

обмежень, що в свою чергу створюють особливі умови адміністративно-правового забезпечення публічної безпеки і порядку органами влади Національної поліції України та інших уповноважених суб'єктів сектору безпеки і оборони» [30].

Так, згідно з пунктом 3.9. ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації, які є тимчасовими державними органами, що утворюються на територіях держави, де запроваджується правовий режим воєнного стану, «заслуховують інформацію прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби зі злочинністю, охорони громадської безпеки і порядку та результати діяльності на відповідній території» [34], закріплені ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Проте за умов правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку до уповноважених органів та підрозділів Національної поліції висуваються особливі вимоги щодо обслуговування.

До них, наприклад, відноситься служба щодо забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку під час комендантської години, в умовах активних військових діянь під час деокупації територій; на контрольно-пропускних пунктах; виявлення та припинення діяльності спеціальних розвідувальних або диверсійних груп противника; взаємодія з підрозділами Національної гвардії України та добровольчими формуваннями територіальних громад.

Усе це вимагає належного ефективного управління та координації відповідно до алгоритму дій у певних ситуаціях, розрахунку сил та коштів, матеріально-технічного забезпечення. Але ефективне управління силами і засобами Національної поліції України під час забезпечення громадської та публічної безпеки і правопорядку неможливе без чіткої підготовки, ефективного планування.

Такі плани визначають наявні сили і засоби, склад зведеного загону, додаткових сил і засобів, резервів, варіантів посиленої роботи, серйозної підготовки бійців, готовності до бою, зв'язкові схеми, професійних виконавців, календарний план реалізації заходів для тієї чи іншої розробки спеціальних заходів. До плану також можуть додаватися оперативні карти, схеми збору особового складу по тривозі, основного та запасного місця дислокації, порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами. У плані зазначаються також підстави і порядок введення його в дію.

«Заздалегідь розроблені планові заходи, перевірені на практичних заняттях з особовим складом, максимально наближені до реальної оперативної обстановки, є запорукою ефективної діяльності органів внутрішніх справ в умовах військового стану. Типові плани для багаторазового використання дозволяють заощадити час на розробку управлінських рішень, вибір найкращих варіантів і напрямків дій, попередні розрахунки сил і засобів, підготувати особовий склад до дій в обстановці воєнного стану» [33, с. 23].

Відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, введеного в дію в установленому порядку указом Президента України, «утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності» [34], закріпленої ч. 1 ст. 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [34].

Основними завданнями діяльності Національної поліції в цих умовах є наступні: «запобігання, припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку та заворушень; надання посиленої охорони особливо важливих та інших об'єктів; забезпечення громадського порядку та безпеки; участь у рятуванні людей та наданні їм допомоги; забезпечення охорони залишеного без нагляду майна» [35, с. 37].

Проте, сьогодні робота Національної поліції України дещо змінилася, а саме було розширено її повноваження під час воєнного стану. Зокрема, НПУ зможе на безкоштовній основі отримувати інформацію від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, особливо щодо військовополонених, згідно з ч. 36 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Також НПУ «отримує право конвоювати осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняє їх у залі суду» [36], згідно ч. 37 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Працівники НПУ також уповноважені на оперативне розмінування в частині виявлення, знешкодження та знищення вибухових речовин, які є засобами, предметами, знаряддями вчинення адміністративних чи кримінальних злочинів; техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події; організація роботи з надання, позбавлення та підтвердження дозволу працівників поліції на проведення спеціальних вибухотехнічних робіт – ч. 39, 40, 41 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Правоохоронці розширюють співпрацю з Європейським поліцейським офісом (Європол) та виконують функції національного контактного пункту між компетентними органами України та Європолом; реалізують представництво та дають змогу виконувати зобов'язання України в Міжнародній організації кримінальної поліції – Інтерпол та адвокати як Національне центральне бюро Інтерполу збирають біометричні дані осіб, відповідно до ч. 42, 43, 45 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Під час воєнного стану атестація поліцейських не проводиться, що закріплено у ч. 6 ст. 57 Закону України «Про Національну поліцію». Поліцейські за призовним віком на весь період служби отримують відстрочку від призову (п. 2 ч. 6 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію») [32].

Громадський контроль за діяльністю поліції, визначений ст. 86, 88 та 90 Закону України «Про Національну поліцію», тимчасово не виконується у воєнний час (ч. 1 ст. 90-1 Закону України «Про Національну поліцію») [32].

Поліцейським гарантується безоплатне медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я будь-якої форми власності протягом воєнного стану, згідно з ч. 10 ст. 95 Закону України «Про Національну поліцію» [32].

Варто зазначити, що до введення воєнного стану поліції також гарантувалася безкоштовна медична допомога, але лише в закладах охорони здоров'я МВС України.

Про особливості роботи поліції під час воєнного стану розповів десантник 79-ї аеромобільної бригади, начальник патрульної поліції Євген Жуков, учасник війни на сході України.

Він акцентує увагу на тому, що правоохоронці працюють у посиленому режимі – забезпечують роботу пунктів пропуску, перевіряють документи та транспортні засоби, евакуюють населення, здійснюють пошук диверсантів, а також протидіють мародерству.

За словами Євгена Жукова: «Коли в Україні почалася повномасштабна війна, поліція виконує свою роботу по всіх напрямках: хто руйнує танки, хто воює, хто допомагає мирним, хто їх годує, хто евакуює людей... Тому ми показали своє справжнє обличчя» [37].

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що працівники НПУ роблять все від них залежне і навіть більше, що входить до їх обов'язків в умовах воєнного стану. Поліція показала, що вона може забезпечити громадський порядок, розпочинаючи від співпраці з військовим командуванням і закінчуючи очищенням міст після звільнення від російських окупантів, вступаючи при цьому на добровільній основі до створеного полку патрульної поліції. Можна з упевненістю сказати, що поліція справді демонструє свою майстерність, виконуючи свої безпосередні професійні обов'язки.

Також варто зазначити, що в Україні є Єдиний структурний підрозділ корпус оперативно-раптової дії – це підрозділ Національної поліції, що створений для вирішення надзвичайних ситуацій, рівень складності та серйозності яких може перевищувати можливості інших оперативних або розшукових підрозділів. Крім того, цей підрозділ включає в себе три групи:

1. Група А – це спеціальні штурмові дії в особливих ситуаціях;
2. Група В – це захист осіб, які задіяні як учасники в кримінальному судочинстві;
3. Група С – це забезпечення громадської безпеки під час масових заходів.

Функціонал такої системи полягає у реалізації завдань або діяльності, публічному прояві властивостей в конкретній сфері суспільних відносин. Такими функціями є: «забезпечення територіальної цілісності, протидія зовнішній агресії, захист державного кордону, забезпечення національної безпеки і оборони, екологічної безпеки та захист прав та свобод людини [38].

Окремо хочемо відзначити скасування тимчасового характеру змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» та «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час воєнного стану» [39].

Аналіз норм Закону доводить, що не всі зміни тимчасові, але це окремо зазначено в самому Законі. Для упорядкування правових норм та приведення їх у відповідність пропонуємо внести зміни до пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень зазначеного Закону і викласти їх у такій редакції: «Встановити, що частково здійснення заходів із забезпечення національної безпеки оборони, відсічі та стримування збройної агресії проти України діє на період введення в Україні воєнного стану і 60 днів після цього».

Звичайно, «необхідно враховувати деякі особливості забезпечення публічної безпеки та порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. І почати потрібно з особливостей взаємодії з іншими

уповноваженими державними органами та військовими об'єднаннями для забезпечення громадської безпеки і порядку» [40].

Так, згідно із п. 4 Наказу МВС України від 10 серпня 2016 року, «основні форми взаємодії Національної поліції України та Національної гвардії України під час забезпечення (охорони) громадської безпеки та порядку є наступні:

« – спільне патрулювання вулиць, площі, парку, скверика, вокзалу, аеропорту, морських та річкових портів, інших громадських місць;

– забезпечення (охорони) громадської (публічної) безпеки та порядку під час зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрації, інших масових та спортивних заходів, а також під час проведення заходів у громадських (публічних) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

– здійснення спільних заходів щодо стабілізації оперативної обстановки у разі її загострення на території однієї чи кількох адміністративно-територіальних одиниць» [41].

Хоча ці форми взаємодії визначені в звичайних умовах існування держави, можна стверджувати, що вони діють також при введенні правового режиму воєнного стану.

Якщо раніше загроза впровадження в Україні воєнного стану була ілюзорна і, насамперед, очікувана під впливом внутрішніх чинників (заворушень, тощо), то, починаючи з 2014 року, громадянське суспільство мало зрозуміти реальність зовнішніх загроз і вжити відповідних заходів, щоб уникнути ситуації впровадження воєнного стану.

Одночасно реальна картина сьогодення свідчить про необхідність підвищення готовності державних органів, у тому числі органів і підрозділів Національної поліції, до несення служби в умовах запровадження воєнного стану.

Процес встановлення правових основ, що формують модель поліцейської служби на війні, продовжується до сьогодні, проте загальна

основа сформована і потребує вдосконалення відповідно до міжнародних стандартів та з урахуванням набутого досвіду.

1.3. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Умови становлення України як демократичної правової держави зумовлюють і питання організації та функціонування правоохоронних органів. Інтеграція України в Європейську спільноту накладає на нашу державу зобов'язання забезпечити повноцінне функціонування інститутів, основне завдання яких полягає у забезпеченні верховенства права, дотриманні та захисті основних прав і свобод людини і громадянина. Останні події в Україні надзвичайно актуалізують пошуки та впровадження нових підходів до реформування правоохоронних органів.

Щодо правоохоронних органів, вітчизняному законодавству властива невизначеність їх структури та функціонального призначення, що ускладнює як подальше зміцнення реформ, так і узгоджену їхню діяльність, особливо в аспекті дотримання прав людини та забезпечення громадського порядку.

У сучасних умовах перед Україною стоїть нагальне завдання створення ефективної системи функціонування правоохоронних органів, що б відповідала сучасним вимогам.

Сфера регулювання поліцейської діяльності постійно перебуває у стані динамічної трансформації та удосконалення, відображаючи напрями реалізації правової політики держави.

Незважаючи на внесені зміни, система правоохоронних органів залишається недостатньо ефективною та закритою від суспільства. Україна вибрала шлях формування правопорядку, що потребує змін відповідно до завдань держави та вимог суспільства.

Розуміння проблем регулювання та забезпечення поліцейської діяльності вимагає розробки нової, якісної та ефективної стратегії організації та діяльності поліцейських органів.

Тому процес забезпечення громадського порядку в Україні, що відповідає сучасним вимогам, є одним із найважливіших завдань правової держави. У цьому процесі беруть участь всі державні органи, зокрема, правоохоронні.

Сьогодні наша країна продовжує формувати сучасний, ефективний, якісний та дієвий механізм державних органів. Органи правопорядку, зокрема поліція, відіграють особливу роль у цьому механізмі. На поліцію покладено обов'язок забезпечення прав і свобод громадян, а також охорони встановленого порядку, уникаючи протиправних посягань. У цілому, робота поліції і її функціонування нерозривно пов'язані з існуванням держави, взаємодіючи як частина та ціле.

Під час функціонування державного механізму важливим є забезпечення реалізації норм права всіма членами суспільства, і це вимагає вжиття заходів примусу. Тому взаємодія між державою і поліцією є необхідною та логічною.

Діяльність поліції має велике значення не лише для суспільства в цілому, але й для окремої людини. Впевненість у власній безпеці та відчуття захищеності від органів державної влади є основною вимогою, яку сучасне суспільство ставить перед державою.

Відсутність чітко визначеної мети призводить до втрати змісту та сенсу будь-якої діяльності. Таким чином, проблема формулювання мети діяльності публічної адміністрації завжди знаходиться у центрі уваги багатьох дослідників, оскільки неправильне її розуміння мети діяльності органу публічної влади та невдале її формулювання негативно впливають на ефективність роботи цього органу.

З іншого боку, правильно сформульована мета визначає правильний курс розвитку органу публічної влади, обрання завдань, реалізацію функцій і, врешті-решт, виконання свого призначення у системі публічної адміністрації.

Під час окреслення наукового розуміння мети діяльності управлінського апарату, В. Б. Авер'янов у своєму посібнику «Державне управління в Україні» визначає її як «свідомі уявлення про напрями та очікувані наслідки такої діяльності» [41].

Згідно з визначенням Ю. А. Тихомирова, «мета функціонування державного органу – це довгострокова нормативна орієнтація, що визначається законом, положенням, уставом, іншим нормативним правовим актом і виражається у неперервному вирішенні завдань, що виникають, шляхом здійснення певних публічно-правових функцій» [42].

Отже, під час аналізу мети діяльності Національної поліції важливо враховувати, що саме ця мета визначає результат, на досягнення якого спрямована вся діяльність її служб та підрозділів, а також кожного поліцейського.

Мета функціонування Національної поліції впливає на всі аспекти діяльності органів поліції, включаючи організаційно-функціональну структуру та систему, а також способи та засоби виконання завдань і функцій, що стоять перед органами поліції в сучасних умовах державотворення.

Формулювання мети діяльності Національної поліції передбачає створення та усвідомлення очікуваного результату, на досягнення якого спрямовуються всі аспекти діяльності її органів та підрозділів, а також кожного поліцейського.

Як стверджує Д. В. Приймаченко, «вибір мети діяльності означає визначення майбутнього стану керівної та керованої систем серед можливого, випадкового і бажаного. Співвідношення цих факторів розвитку системи формує реальний зміст мети. Без чітко визначеної мети, діяльність втрачає свій зміст і сенс» [43, с. 133].

Значущість мети підкреслюється тим, що її неправильно сформульоване та не науково обґрунтоване визначення, а також спроби її реалізації найбільш негативно впливають на ефективність діяльності.

Фактично, будь-яка достовірна та своєчасна інформація, найсучасніші засоби, методи і форми діяльності не зможуть запобігти марному витрачання ресурсів, якщо діяльність спрямована на досягнення недостатньо обґрунтованої або помилкової мети. Навпаки, «правильно сформульована мета діяльності визначає раціональний варіант розвитку керуючої системи та її ефективний вплив на керовану систему» [43, с. 133-134].

Національна поліція є неодмінною частиною системи, що включає органи центральної виконавчої влади і правоохоронні органи. З урахуванням цього, мета діяльності поліції повинна бути взаємопов'язаною та витікати з її позиції у системі центральних органів виконавчої влади та її функцій як особливого правоохоронного органу.

Мета діяльності Національної поліції як елемента системи центральних органів виконавчої влади полягає у повному і всебічному задоволенні суспільно значущих потреб у визначеній сфері суспільного життя, забезпеченні безпеки та порядку всередині держави.

На сучасному етапі, коли взаємодія з громадськістю передбачає відмову від агресивної політики, а також чітке виконання вимог законодавства України, зокрема «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. та «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р., у європейській поліції стає все більш актуальною ідея пріоритетного розвитку етики органів поліції як теоретичного фундаменту для високоморальної поведінки правоохоронців.

Це впливає з того, що взаємовідносини між суспільством та силовими структурами належать до області, де керівництво МВС України повинно не лише виконувати свої повноваження точно та відповідально відповідно до законодавства, але й приймати управлінські рішення, що мають моральне обґрунтування з погляду суспільства.

Іншими словами, поліцейський як представник закону несе відповідальність не лише за свої рішення, але й зобов'язаний здійснювати їх на основі морально обґрунтованих управлінських рішень.

Д. К. Катріч вказує, що «мета діяльності Національної поліції України полягає в служінні суспільству шляхом забезпечення охорони та захисту прав та свобод людини, протидії злочинності та забезпечення публічного порядку та безпеки. У зв'язку з цим важливо обмежувати власні повноваження і утримуватися від будь-яких свавільних дій, щоб досягти вторинної мети – відновлення довіри населення до поліції» [42].

Таким чином, створення Національної поліції України у 2015 році започаткувало нову історичну епоху правоохоронних органів із чітко новими підходами у практичній діяльності як поліції на загал, а також окремого працівника. До цього часу вже протягом багатьох років Національна поліція України здійснює свою діяльність як повноцінний орган державної влади, надаючи послуги населенню, що дає змогу говорити як про позитивні зміни, так і про виявлені недоліки.

Як відомо, діяльність будь-якого державного органу має здійснюватися на основі покладених на нього завдань, а ті, у свою чергу, мають ґрунтуватися на основних ідеях (принципах) функціонування органу державної влади. Чинне законодавство України у сфері діяльності поліції закріпило ряд принципів, ідея яких полягала у тому, щоб стати дороговказом для поліції європейського зразка, відповідно на їх основі мала б базуватися вся діяльність поліції як органу, покликаного надавати послуги населенню. Однак сучасна практика показує трохи іншу картину й іноді неефективність принципів її роботи.

Принципи організації та функціонування органів публічної влади визначають законодавчі відправні засади, які є основою для формування, організації та реалізації діяльності цих органів. Ці принципи поділяються на загальні, що стосуються системи органів публічної влади в цілому, та спеціальні, що застосовуються лише до окремих її частин або органів.

Загальні принципи можна розподілити на дві групи залежно від їх юридичного закріплення та ролі у загальній системі принципів, що регулюють організацію діяльності органів публічної влади.

Перша група включає принципи, закріплені в Основному Законі, що визначають основи конституційного ладу України. Серед них: вища соціальна цінність людини, народний суверенітет, державний суверенітет, республіканізм, демократизм, унітаризм, соціальна держава, правова держава, світська держава, поділ влади, верховенство права, законність, гласність, визнання міжнародно-правових стандартів.

Ці принципи характеризуються вищою юридичною силою, фундаментальністю, абстрактністю, універсальністю, стабільністю, ідеологічною нейтральністю, конституційною формою закріплення та системністю.

Принцип найвищої соціальної цінності людини передбачає абсолютний пріоритет прав і свобод людини в діяльності органів публічної влади. Жодна інша мета не може служити підставою для обмеження чи скасування основних прав і свобод особи. Органи публічної влади створюються та діють з метою забезпечення прав людини, а всі інші їх функції є похідними.

Суть принципу народного суверенітету полягає у визнанні народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади. Народ має владу бути остаточним суддею у питаннях влади та вирішувати її долю. Його воля, виражена у визначених формах, становить істинний та єдиний фундамент держави.

Устрій держави та будь-які зміни у її формі, а також участь держави у міждержавних об'єднаннях, впливають із волі народу. Право встановлення та зміни конституційного ладу в Україні є виключною прерогативою народу і не може бути узурповане державою, її органами чи посадовими особами [45].

Зауважимо, що ніхто не має права незаконно захоплювати державну владу.

Внутрішні аспекти:

1. Пріоритетність. На території держави відсутні інші конфліктні носії влади, що могли б конкурувати із державою; тільки влада держави може надавати обов'язковий характер своїм директивам.

2. Автономія. Заборонено будь-яке неправомірне втручання інших учасників політичної системи у функціонування держави; держава має достатньо власних ресурсів для виконання своїх завдань.

3. Загальність. Державна влада охоплює всі сфери суспільного життя без винятку; держава має право регулювати будь-які справи, що є суспільно значущими, без винятку.

4. Неподільність. Державна влада представляє собою цілісну та єдину систему; повноваження між державними органами та гілками влади розподіляються лише для більш ефективного управління суспільними справами.

Зовнішні аспекти:

1. Незалежність. Держава самостійно формує свою зовнішню і внутрішню політику, і будь-яке втручання з боку іноземних держав у внутрішні справи суверенної держави є неприпустимим.

2. Рівноправність. Держава має однакові права та обов'язки порівняно з іншими суверенними державами, є повноцінним учасником світової спільноти.

Принцип республіканізму, викладений у частині 1 статті 5 Конституції, передбачає, що всі вищі органи державної влади формуються або безпосередньо народом, або через загальнонаціональні представницькі органи.

В Україні неможливі наслідувані, постійні посади та державні органи, що вийшли за межі відповідальності перед народом. Згідно з Основним Законом 1996 року, в Україні запроваджена напівпрезидентська республіка, де глава держави, Президент, виконує консолідаційну та інтеграційну роль у державному механізмі і виведений за межі трьох основних гілок влади.

Принцип демократизму передбачає право та реальну здатність громадян та різних верств населення впливати на процес ухвалення та зміст державних рішень. У новітній літературі з теорії держави і права зустрічається «розширювальне» тлумачення демократії, що ідентифікує її з оптимальним устроєм держави.

Проте вважається більш точним «буквальне» тлумачення демократії як форми політичного режиму, де демократичною є та держава, що відповідає волі народу та загально визнаним правам і свободам людини та громадянина.

У демократичній державі створюються умови для діяльності політичних партій, об'єднань та асоціацій, що відображають різноманіття соціальних, політичних та економічних ідеалів, прагнень та програм.

Принцип унітаризму, або унітарної форми державного устрою, у сфері державної будівництва позначає відсутність будь-яких державоподібних утворень у складі України, єдність державного механізму та єдність системи законодавства. В адміністративно-територіальних одиницях не можуть створюватись органи, конкуруючі з місцевими органами державної влади.

Вони можуть мати тільки свої органи місцевого самоврядування, чий порядок формування, функції та компетенції визначаються законодавством України. Автономна Республіка Крим є адміністративно-територіальною автономією в складі України і жодним чином не порушує унітарний характер нашої держави.

Принцип соціальної держави визначає напрямок державної політики, зорієнтованої на задоволення соціальних потреб громадян. Цей принцип покладає на державу обов'язок розробляти та впроваджувати спеціальні соціальні програми, спрямовані на підвищення загального рівня життя громадян, підтримку соціально вразливих груп суспільства, вирівнювання доходів населення та зміцнення матеріально-технічної бази соціальних установ. Іншими словами, це втілення патерналістської функції держави.

Україна наразі знаходиться на етапі початкового розвитку соціальної держави. Основні вектори будівництва соціальної держави було визначено в

Основних напрямках соціальної політики на період до 2004 року, розроблених Кабінетом Міністрів та затверджених Указом Президента України в 2000 році. Цей документ ставив перед державою завдання забезпечення розвитку населення, створення сприятливих умов для проживання, удосконалення трудових відносин, розвиток ринку праці, реформування системи соціального забезпечення тощо.

Принцип правової держави закріплений у статті 1 Конституції України і передбачає визначеність дій державних органів правом, зокрема, конституцією та законами. Правова держава є гарантом законності та обов'язковості виконання законів.

Німецький державознавець У. Мойнер розглядає правову державу як спільноту, побудовану на повазі до особистої свободи та принципах міцної та обмеженої державної влади, яка має на меті захист цих принципів.

Принцип поділу влади при збереженні єдності системи державної влади вимагає функціонального розподілу (по горизонталі) на законодавчу, виконавчу та судову владу. Це передбачає існування самостійних органів держави, таких як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, суди, що відповідають за різні аспекти управління та правосуддя в країні.

Принцип законності у контексті діяльності органів публічної влади, визначений у частині 2 статті 19 Конституції України, стверджує, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їх посадові особи, повинні діяти виключно на підставі та в межах повноважень, визначених Конституцією та законами України.

Це визнання конституційно встановлює, що органи публічної влади не мають права виходити за межі своєї компетенції, визначеної законодавством. Цей принцип є важливим засобом захисту прав та свобод громадян від можливого зловживання посадовими особами.

Принцип гласності визнає необхідність та вимогу щодо безперешкодного вільного руху інформаційних потоків всередині політико-

правової системи. Його сутність полягає у відкритості та доступності інформації для громадськості.

До другої групи загальних принципів можна віднести такі ідеї, як позапартійність державної служби, професіоналізм і компетентність, економічність, ефективність, самостійність, рівний доступ громадян до державної служби, колегіальність та єдиноначальство, відповідальність держави за дії своїх органів та посадових осіб, а також поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів. Ці принципи підпорядковані основам конституційного ладу та розповсюджують свою дію на всі органи публічної влади [45].

Закон України «Про Національну поліцію» задекларував принципово нові керівні фундаментальні ідеї, які, як вказав М. П. Гурковський, «є сполучною ланкою між нормативними приписами різної галузевої приналежності, на чому повинна базуватися робота поліції» [46, с. 173].

В. Шатіло зазначає: «відомі є положення про те, що конституції і закони, що юридично визначають основи конституційного ладу та його взаємодію із суспільством, чітко кристалізують тенденцію як формально визначити принципи та методи державного впливу на суспільство» [47]. Відповідно доцільно визначити сутність таких категорій як «принцип».

У загальному, категорія «принцип» перекладається з французького слова «principe» і латинського – «principium» [48]. За своїм змістовим наповненням ці категорії тотожні й означають початок чогось нового; те, що лежить в основі певної сукупності фактів чи знань із збереженням первісного відтінку [49]; «основне, оригінальне положення будь-якої теорії, вчення, наукової системи; набір правил в центрі будь-якої організації суспільства» [49].

У сучасному розумінні принципи організації та діяльності органів державної влади – «це законодавчі, вихідні принципи, ідеї, положення, що є основою формування, організації та функціонування органів державної

влади» [50]. Аналізуючи поняття категорії «принцип», деякі дослідники виділяють кілька груп значень:

«- принцип як фундаментальна істина (правда), закон, доктрина чи припущення;

- принцип як загальне правило або стандарт;

- принцип як набір моральних й етичних норми;

- принцип як задалегідь визначена й напрям політики або дії;

- принцип як база або необхідна якісна основа чи елемент, що виділяє внутрішню природу чи індивідуальні особливості поведінки» [51].

Відповідно, за принципами діяльності Національна поліція України має в собі набір фундаментальних, керівних ідей, у чому полягає суть діяльності поліції як державного органу, і на основі яких формуються певні правила поведінки у сфері поліцейської діяльності.

Національна поліція України згідно із чинним законодавством у процесі здійснення діяльності керується такими принципами, як: верховенство права, дотримання прав і свободи людини, законність, відкритість і прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

Оскільки поліцейська служба прирівнюється до державної служби, необхідно визначити принципи державної служби, що закріплені у Законі України «Про державну службу»: «1) верховенство права; 2) законність; 3) професіоналізм; 4) патріотизм; 5) добросовісність; 6) ефективність; 7) забезпечення рівного доступу до державної служби; 8) політична неупередженість; 9) прозорість; 10) стабільність» [52].

Так, Закон України «Про Національну поліцію» встановлює такі принципи:

1) Верховенство права. Цей принцип втілено в Конституції України, яка у статті 3 закріпила, що в Україні виділяється людина, її життєдіяльність і добробут, честь і гідність, недоторканність і безпека. Вона є найвищою

соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави.

Держава звітує перед людиною за свою діяльність. Затвердження та забезпечення прав і свобод людини є пріоритетним напрямом діяльності держави. Принцип верховенства права визначає пріоритет безпеки реалізації прав людини і діяльність поліції необхідно спрямувати на затвердження демократичних тенденцій розвитку цінностей людини.

2) Принцип дотримання прав і свобод людини дуже тісно корелює з попереднім та забезпечує дотримання прав і свободи людини відповідно до вимог законів. Закон визначає, що поліція має право обмежувати права і свободи людини у виняткових випадках, зазначених у чинному законодавстві, на підставі та в порядку, що визначені законом. Заборонено терпіти будь-яку форму жорстокості, нелюдську або таку, що принижують людську гідність, поведінку чи покарання.

Однак, із врахуванням положень чинної Конституції України, вважаємо, доцільним розширити формулювання цього принципу, додавши до «прав і свобод людини» формулювання «законні інтереси», що в загальному відповідає поняттю правової та соціально орієнтованої країни.

3) Законність в якості принципу діяльності поліції не є чимось новим: загальноновизнаним положенням є те, що поліція повинна здійснювати свою діяльність згідно із вимогами закону.

4) Відкритість та прозорість. Даний принцип є вирішальним, коли йдеться про рівень довіри населення до поліції. Повною мірою реалізацію цього принципу можна побачити при висвітленні діяльності поліції громадськістю через засоби масової інформації або на офіційному вебпорталі центрального органу поліції.

5) Політичний нейтралітет встановлює заборону здійснення в поліції політичної діяльності, при виконанні службових обов'язків забороняється виражати власні політичні погляди та переконання.

Цілком погоджуємось із твердженням Денисюка Д. С., «що з огляду на особливості реалізації принципу політичного нейтралітету, видається доцільним зупинитися на більш детальному застосуванні цього принципу, тому що його погане застосування призведе до погіршення загального стану ефективності роботи» [53].

Існує необхідність розвивати системи управління та механізми виконавчого контролю (розмежування компетенції, усунення дублювання повноважень), які мали б звести до мінімуму можливість керівництва приймати рішення безпосередньо під впливом політичних сил або під впливом власних політичних уподобань.

б) Новацією як для поліцейського законодавства, так і для поліцейської практики було запровадження нового принципу – взаємодії з населенням на засадах партнерства, суть якого полягає у встановленні тісного співробітництва поліції з місцевою владою та територіальними громадами, міським населенням чи окремими громадянами.

У законі України «Про Національну поліцію» у статті 11 визначено, що «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб» [32].

Рівень довіри населення до поліції це головний показник оцінки результативності діяльності органів та підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції здійснюється незалежними соціологічними організаціями в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Тобто ми маємо на увазі принцип «Community Policing», «концепцію, де поліція та громада спільно вирішують нагальні питання на місцевому рівні. В той же час наразі є питання щодо механізму визначення оцінки рівня довіри населення до поліції. Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Порядок оцінки рівня довіри населення до Національної поліції від 07 лютого 2018 року № 58» [54].

Таким чином, вказана постанова виокремлює, яким саме чином здійснюється оцінка рівня довіри населення до поліції, де вона визначає завдання, що є перед Національною поліцією. Далі незалежна соціологічна служба, яка перевіряє, готує:

- «– програму дослідження;
- анкету з питань, визначених Національною поліцією;
- проведення дослідження рівня довіри населення до Національної поліції;
- узагальнення та здійснення аналізу результатів дослідження, оцінку рівня довіри населення до Національної поліції;
- підсумкову аналітичну інформацію за результатами проведення оцінки;
- фінальну аналітичну інформацію Національній поліції про результати оцінювання» [55].

Тобто можна зробити такий висновок, що незалежна соціологічна служба не має функції репрезентативної вибірки та можливості вибору питань для проведення соціологічного дослідження. Вищезазначене дає можливість говорити про необхідність законодавчого врегулювання вищевказаних питань, щоб усунути деякі суперечливі правові положення та забезпечити незалежність соціологічних служб, щоб успішно провдлити соціологічні дослідження, що є основною умовою результативної реалізації принципу «Community Policing».

7) Останнім принципом діяльності поліції є безперервність, з якою на практиці виникає багато запитань, а саме: чи буде нести відповідальність поліцейський у випадку ненадання допомоги у позаслужбовий час? Право чи обов'язок поліцейського надавати допомогу під час відпустки? І так далі. Це пов'язано з розмитістю законодавчого формулювання – поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання покладених на неї функцій. Особа має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або до її працівника. Поліція не має права відмовити або відкласти розгляд справи

звернень щодо реалізації забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань із посиленням на святковий чи неробочий день, початок або закінчення робочого дня [56].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що нині виникла потреба у більш чіткому врегулюванні питання щодо визначення сутності принципу безперервності.

У свою чергу, принципи як основа поліцейської діяльності закладають основи для визначення ключових завдань поліції. Сьогодні законодавець визначає такі завдання:

- 1) забезпечення громадської безпеки і порядку;
- 2) захист прав і свобод людини, а також інтереси суспільства і держави;
- 3) протидія злочинності;
- 4) забезпечення в межах, визначених законом, послуг, що складаються з особистих мотивів, таких як економічні, соціальні причини або внаслідок надзвичайних ситуацій і вимагають допомоги [57].

Щодо першого завдання, то тут варто зробити акцент на відповідних напрямках розвитку сектору безпеки та оборони, закріплених Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки та оборони України» від 14 березня 2016 року [58].

«Забезпечення громадської безпеки і порядку полягає у наступних завданнях:

– централізація управління сектором безпеки та оборони в мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, а в особливий період підвищення рівня міжвідомчої координації та взаємодії;

– впровадження інтегрованої системи виховання, бойової та спеціальної підготовки персоналу сектору безпеки і оборони із залученням вчителів, інструкторів з країн-членів НАТО та ЄС, формування нової

культури безпеки зі збереженням у разі потреби спеціалізації та індивідуалізації системи навчання персоналу;

– підвищення професійного рівня персоналу сектори безпеки та оборони, забезпечення його високої мотивації до належного виконання завдань за призначенням;

– запровадження розвитку системи військово-патріотичного виховання, впровадження програм військової підготовки та цивільного захисту в загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах» [58].

Аналізуючи основні напрями забезпечення функціонування органів та підрозділів безпеки і оборони Національної поліції, погоджуємося із тезою А. В. Галюка про те, «що сучасний розвиток суспільного життя характеризується багатьма негативними явищами: це починаючи від антитерористичної операції на сході нашої держави до повномасштабного вторгнення, економічний спад, низький соціальний рівень життя населення, тотальна корупція в державних органах влада, психологічне напруження в суспільстві, високий рівень злочинності» [59, с. 40].

Конституція України встановлює, що «Найвищою соціальною цінністю визнаються людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека (ст. 3)» [115]. Тому головним обов'язком держави є утвердження та гарантування прав і свобод людини. Усвідомивши це, органи державної влади України повинні вживати заходів для створення належних умов щодо захисту прав і свобод громадян, запобігання їх порушенню та поновлення порушених прав. Важливим кроком у цьому напрямку було прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», згідно з якою Україна визначала вектори руху для впровадження європейських стандартів життя, оборонної, соціально-економічної, правоохоронної сфер.

Відповідно до зазначених векторів розвитку було заплановано реалізувати 62 реформи і програми розвитку держави, що в результаті забезпечило б баланс інтересів громадянського суспільства, влади та бізнесу, запровадило б якісно нові підходи до гарантування прав громадян і, як

наслідок, створило б умови для забезпечення відносно високого рівня гарантій прав громадян України.

У період захоплення певної частини території України та військової агресії Російської Федерації в окупованих районах Донецької та Луганської областей питання захисту прав і свобод людини стояло особливо гостро. Ризики в умовах кризи посилювали непропорційні обмеження прав і свобод людини, що потребувало спеціального контролю з боку суспільства.

У зв'язку з початком у 2014 році російської військової агресії проти України:

- порушення прав і свобод людини на окупованих територіях території Донецької та Луганської областей мали системний характер;

- на території проведення антитерористичної операції мала місце певна специфіка реалізації індивідуальних прав людини (проведення з 30 квітня 2018 року в районі Операції Об'єднаних сил, а потім після 24 лютого 2022 року в межах тимчасово окупованих територій) [60].

Основними причинами порушення прав людини можна назвати: ескалація збройного конфлікту на сході України, зокрема, діяльність терористичних збройних сил формації; обстріли житлових районів, що призвело до жертв серед мирного населення; вбивства цивільних та інших осіб, які перебувають під захистом міжнародної гуманітарної допомоги; незаконні затримання, насильницькі зникнення та тортури; руйнування внаслідок обстрілів житлового фонду, пошкодження об'єктів інфраструктури критичного та соціального значення, а також системи життєзабезпечення; руйнування фінансової, банківської сфери, транспортної інфраструктури, систем зв'язку і комунікацій; економічні зниження та зростання рівня безробіття внаслідок закриття підприємств, розрив господарських зв'язків, фізичне знищення виробничих потужностей.

Як наслідок, з'явилося декілька нових категорій населення, які потребують соціального захисту: вразливі групи осіб, які перебувають у полоні та страждають від насильства та тортур, але не мають інвалідності;

мирні жителі, які перебували в полоні та отримали інвалідність; цивільні особи, які отримали поранення, пов'язані зі збройним конфліктом, але не мають інвалідності; цивільні особи, які отримали тілесні поранення, пов'язані зі збройним конфліктом, і ті призвели до інвалідності; непрацездатні члени сімей цивільних осіб, які померли в полоні або через активні бойові дії. Але сьогодні немає чіткого механізму надання відповідного соціального статусу та належної соціальної допомоги зазначеним категоріям осіб, які постраждали внаслідок збройного конфлікту.

Забезпечення прав і свобод громадян, включаючи осіб, що постраждали внаслідок збройного конфлікту, і поліпшення роботи державних органів для створення відповідних умов на території України, включаючи тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей, а також вирішення поточних проблем у даній сфері було підтверджено прийняттям Національної стратегії з прав людини у 2015 році [61].

Зазначена Стратегія визначала ключові права і свободи людини, що їх необхідно розвивати через ефективний захисний механізм. Цей документ зосереджувався на правах і свободах, порушення яких мало місце на всій території України, а також тих правах і свободах, порушення яких найбільш характерне у регіонах проведення АТО/ООС та на тимчасово окупованій території Донбасу.

Наступна Національна стратегія з прав людини була прийнята у 2021-2023 рр. Враховуючи зміни у ставленні держави до ситуації збройної агресії Російської Федерації проти України, у ній більш чітко сформульовано потреби щодо захисту прав людини в умовах збройної агресії, а саме розділи «Забезпечення та захисту прав осіб, які проживають у населених пунктах, розташованих у безпосередній близькості від лінії розмежування», оновлено «Забезпечення прав осіб, зниклих безвісти внаслідок особливих обставин, та їх сімей», «Подолання наслідків збройного конфлікту, спричиненого збройними силами Російської Федерації» [62].

Основним суб'єктом правоохоронної діяльності є органи Національної поліції. Якраз вони безпосередньо виконують завдання з надання поліцейських послуг у сфері захисту прав і свобод громадян, тобто реалізації підходу «служіння суспільству».

Зміст цього підходу полягає у повазі та забезпеченні прав людини й основних свободи як ключової цінності в діяльності поліції; виконання поліцією їх функції відповідно до потреб людини (Стратегія розвитку органів системи МВС до 2020 р.).

Погоджуємося із думкою В. А. Троян, що діяльність Національної поліції щодо захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, слід розглядати як «державну (публічно-сервісну) службу, яка відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам громадян і суспільства в цілому, захищати ці інтереси та сприяти їх нормальній реалізації [63]. Під даними завданнями Національної поліції України автор розуміє «основні напрями її діяльності, які відображають його сутність і призначення в державі та суспільстві в цілому. В той самий час реалізації державної функції Національної поліції України є сприяння громадян у здійсненні своїх прав і законних інтересів, трансформується у суспільно-службові відносини та забезпечує реалізацію ідеї людиноцентризму у сфері державного управління» [63].

У контексті дослідження завдання протидії злочинності, функціонал підрозділів Національної поліції полягає у наступному:

- боротьба з організованою злочинністю та боротьба з корупцією;
- боротьба з тероризмом;
- протидія нелегальній міграції та торгівлі людьми;
- протидія наркоманії, алкоголізму та дитяча безпритульність;
- забезпечення територіальної безпеки.

Сфера боротьби з організованою злочинністю та протидії корупції є однією з основних елементів національної безпеки, функціонування яких забезпечує Національна поліція. З урахуванням національної безпеки,

організована злочинність є особливо небезпечним видом злочинної діяльності. Вона постає як єдина система організованих злочинів, між якими існують стійкі відносини. Боротьба з організованою злочинністю може бути ефективною тільки у разі її реалізації на сильному законодавчому рівні, що відповідає реальним характеристикам, цілям і завданням сучасного адміністративного та кримінального права.

Порівняно із проведенням антитерористичної операції, в межах розгортання повномасштабної війни Росії з Україною, одним із важливих напрямів є протидія нелегальній міграції та торгівлі людьми. Даний напрям діяльності покладено на відділ боротьби зі злочинністю, пов'язаного з торгівлею людьми. Він є структурним підрозділом центрального апарату органу управління поліції, реалізовує діяльність як учасник кримінальної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує виконання державної політики у сфері протидії торгівлі людьми, попередження, вчинення, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, правопорушеннями у сфері суспільної моралі, а також працевлаштування за кордоном.

Масштаби нелегальної міграції пояснюються декількома чинниками: по-перше, обмеженими можливостями чоловіків та жінок призовного віку щодо легального виїзду за кордон через посилення імміграційного контролю (загальна мобілізація тому стимул); по-друге, зростаючий попит на нелегальних іноземних працівників (масові міграційні переміщення українців за кордон); по-третє, розвиток транспорту та зв'язку, що сприяє контрабанді людей; по-четверте, скасування контролю еміграції багатьма державами, що мають спільний кордон із західноєвропейськими державами [64].

І, звичайно, останнє, але не менш важливе завдання Національної поліції включає протидію наркоманії, алкоголізму та дитячій безпритульності. Національна поліція наділена великим обсягом повноважень у цій сфері.

Як зазначає А. В. Галюк, «у сучасному сьогодні особливе значення набуває вживання неповнолітніми, так би мовити, «легких наркотиків» та розповсюдження останніх через Інтернет, яке у майбутньому призводить до систематичного вживання заборонених наркотиків. Ситуація, яка склалася в суспільстві щодо поширення наркоманії, вимагає негайної реакції як конкретно створених суб'єктів, і всіх тих, хто не байдужий до формування здорової нації» [65, с. 39].

Як бачимо, усі три елементи розглянутого вектору (наркоманія, алкоголізм та дитяча безпритульність) чітко переплітаються між собою та створюють можливості для взаємного негативного розвитку.

Сьогодні Національна поліція України, завершуючи черговий етап свого розвитку, має постійно будувати свою діяльність на основі тих демократичних цінностей і керівних принципів, які становлять основу її діяльності. Водночас ця обов'язкова умова успішної та ефективної реалізації поліцією своїх завдань залежить від досконалості законодавства, яке має бути більш точним, зрозумілим і доступним.

У зв'язку з цим, на нашу думку, суттєво внести зміни та доповнення шляхом законодавчого уточнення таких понять, як «принцип взаємодії поліції та населення на основі партнерства» й «оцінка рівня довіри», та розширити права незалежних соціологів стосовно дослідження та визначення сутності категорії «поліцейські послуги».

Реалізація цих законодавчих пропозицій суттєво вплине на ефективність роботи поліції, наближення своєї діяльності до громадськості, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню рівня довіри громадян до поліції, особливо в умовах війни.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Поняття «агресія» отримало своє формальне закріплення в ХХ столітті. Перший документ, що узагальнив ці дії як злочин проти миру і безпеки, можна розглядати у контексті Паризького пакту 1928 року. Останній зробив важливий внесок, замінивши поняття «право на війну» на принцип «заборони агресивної війни». Таким чином, п. 2 ст. 8 Римського статуту надає описи актів агресії, включаючи наступні елементи: вторгнення або напад збройних сил однієї держави на територію іншої держави, або будь-яку військову окупацію, незалежно від того, наскільки тимчасовою вона може бути, що стає наслідком такого вторгнення або нападів, або будь-яка анексія території іншої держави чи її частини з застосуванням сили; бомбардування збройними силами однієї держави території іншої держави або використання будь-якої зброї державою проти території іншої держави; блокада портів або узбережжя держави силами іншої держави; напад збройних сил однієї держави на сушу, море або повітряний простір іншої держави; застосування збройних сил однією державою на території іншої держави як порушення умов, передбачених угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення юридичних домовленостей; акт держави, що дозволяє використовувати свою територію, передану в розпорядження іншої держави, цією іншою державою для вчинення акту агресії проти третьої держави; звертання за станом або від імені держави збройних банд, груп, нерегулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування зброї проти іншої держави, і є настільки серйозними, що їх можна еквівалентно порівняти з актами, перерахованими вище.

Загалом, ураховуючи всі наведені визначення та ознаки, можна підсумувати, що збройна агресія представляє собою комбінацію воєнних, політичних, економічних і інформаційних дій, які здійснюються силами держави (або групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності,

політичної незалежності іншої держави або народу (нації) і які суперечать принципам, закріпленим у Статуті ООН.

2. Актуальність забезпечення громадської безпеки і порядку сьогодні значно посилюється в умовах широкомасштабної військової агресії Російської Федерації проти України, що була результатом дев'яти років гібридних бойових дій в окремих районах Донецької та Луганської областей. 24 лютого 2022 року Указом Президента України запроваджено воєнний стан на всій території держави, який встановлює особливий правовий режим, спрямований на запобігання загрози, відсіч збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози державній незалежності України та її територіальній цілісності.

За умов правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку на уповноважені органи та підрозділи Національної поліції покладаються особливі вимоги обслуговування.

До таких ознак, наприклад, відносяться служба щодо забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку під час комендантської години, в умовах активних бойових дій під час звільнення окупованих територій; на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп противника; взаємодія з підрозділами Національної гвардії України та добровольчими формуваннями територіальних громад.

Сьогодні, і це пов'язано із повномасштабним вторгненням Росії в Україну, дещо змінилася робота Національної поліції України: було розширено її повноваження під час воєнного стану. Зокрема, «НПУ зможе безкоштовно отримувати інформацію від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, зокрема щодо військовополонених», згідно ч. 36 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію».

Також НПУ «отримує право супроводжувати осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, взято під варту,

обвинувачено чи засуджено до позбавлення волі, а також охороняти їх в залі суду», згідно з ч. 37 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію».

Вони також уповноважені на оперативне розмінування в частині виявлення, знешкодження та знищення вибухових речовин, що є засобами, предметами, знаряддями вчинення адміністративних чи кримінальних злочинів; техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події; організація роботи з надання, позбавлення та підтвердження дозволу працівників поліції на проведення спеціальних вибухотехнічних робіт – ч. 39, 40, 41 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію».

Звичайно, необхідно враховувати деякі особливості забезпечення публічної (публічної) безпеки та порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. І почати потрібно з особливостей взаємодії з іншими уповноваженими державних органів та військових об'єднань для забезпечення громадської безпеки і порядку.

3. З'ясовано, що Національна поліція України згідно із чинним законодавством у процесі реалізації повноважень у своїй діяльності керується такими принципами: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість і прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність.

Оскільки служба в поліції є державною службою особливого призначення, то варто визначити принципи державної служби, що закріплені Законом України «Про державну службу»: «1) верховенство права; 2) законність; 3) професіоналізм; 4) патріотизм; 5) доброчесність; 6) ефективність; 7) забезпечення рівного доступу до державної служби; 8) політична неупередженість; 9) прозорість; 10) стабільність».

Проаналізовано та охарактеризовано вищезгадані принципи, що дозволяє констатувати: сьогодні виникла потреба у більш чіткому врегулюванні питання щодо визначення сутності принципу безперервності. Це пов'язано з достатньою розмитістю законодавчого формулювання –

поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання покладених на неї завдань. Кожен має право у будь-який час звернутися за допомогою до поліції або до її працівника. Поліція не має права відмовити або відкласти розгляд справи звернень щодо забезпечення прав і свобод людини, юридичних осіб, інтересів суспільства і держави від несанкційованих посягань із посиленням на святковий чи неробочий день, початок або закінчення робочого дня.

Акцентовано увагу на завданнях, що їх виконує Національна поліція і зазначено, що основними на сьогоднішній день залишаються:

1. Захист прав і свобод людини, інтереси соціума і держави. Покладається завдання з надання поліцейських послуг у сфері захисту прав і свобод громадян, тобто реалізацію підходу «служіння суспільству». Зміст цього підходу полягає в повазі та забезпеченні прав людини та основних свобод як ключової цінності у діяльності поліції; виконання поліцією її функцій відповідно до потреб людини, особливо в умовах війни.

2. Протидія нелегальній міграції та торгівлі людьми. Масштаби нелегальної міграції пояснюються декількома чинниками: по-перше, обмеженими можливостями чоловіків та жінок призовного віку легального виїзду за кордон через посилення імміграційного контролю (загальна мобілізація тому стимул); по-друге, зростаючий попит на нелегальних іноземних працівників (масові міграційні переміщення українців за кордон); по-третє, розвиток транспорту та зв'язку, що сприяє контрабанді людей; по-четверте, скасування контролю еміграції багатьма державами, які мають спільний кордон із західноєвропейськими країнами.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

2.1. Форми та методи діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Діяльність поліції є запорукою функціонування законності суспільства, забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України. На правоохоронні органи покладений конституційний обов'язок стосовно забезпечення державної безпеки та цілісності України. У надзвичайно складний період героїчного опору російській агресії усі співробітники поліції ефективно протидіють злочинності і можуть забезпечувати правопорядок, самовіддано захищати суверенітет і недоторканність країни. Національна поліція відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну поліцію» сприяє забезпеченню виконання покладених на неї обов'язків відповідно до Законів України «Про правовий режим воєнного стану» [34].

Питання вдосконалення роботи поліції виникло ще 2014 року і ще більше актуалізувалось після повномасштабного нападу РФ на Україну, що і призвело до необхідності перегляду форм та методів її діяльності.

Питання діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України є недостатньо вивченими у вітчизняній науці адміністративного права, що обумовлено як незначним періодом її існування, так і євроінтеграційними прагненнями держави.

Усе це актуалізує дослідження стосовно аналізу наявних методів та форм діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України та пошуку ціннісно-нових, які б сприяли ефективнішій її реалізації.

Переходячи до викладу основних положень, відзначимо, що в найбільш загальному науковому змісті «форма» (лат. forma) – це зовнішній вираз, контур предмета, зовнішній вираз сутності.

У науковій літературі під формою управлінської діяльності розуміють зовнішнє організаційно-правове вираження специфічних, однорідних дій, що виконуються з метою практичної реалізації поставлених завдань. Саме реалізація державної влади визначає зміст форм своєї діяльності у даній сфері.

У загальному під формами слід вважати зовнішній прояв конкретних дій органів публічної адміністрації для здійснення покладених на них обов'язків, виокремлюючи чотири форми управлінської діяльності:

- видання нормативних актів управління;
- видання індивідуальних розпорядчих актів управління;
- проведення організаційних заходів;
- здійснення матеріально-технічних операцій.

Наприклад, В. Авер'янов визначав форми державного управління як «різні способи зовнішнього вираження діяльності органів виконавчої влади за їхнім характером і наслідками» [67].

Слід зазначити, що від ефективного використання різних форм публічного управління буде залежати ефективність діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України щодо виконання покладених на неї завдань у цілому, а також у частині протидії адміністративним правопорушенням.

Правовою формою діяльності державних органів є процедура, що визначена законом, юридично важливих дій та операцій, спрямованих на реалізацію функцій країни. Організаційні форми відрізняються від правових форм, на які спрямовані фактичні дії сприяння здійсненню функцій держави. Вони не пов'язані з виданням правових актів, тому не породжують правових наслідків, хоча і реалізуються в рамках певного правового регулювання, на підставі дотримання вимог законності [68].

Ми підтримуємо думку вчених, що основними формами діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України є такі:

- правові форми (нормотворча та правозастосовча діяльність);
- неправові (організаційні) форми;
- правоохоронні;
- виховні;
- інформаційно-консультативні;
- профілактичні форми [69, с. 47].

Для глибшого розуміння вищевказаних форм діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України потрібно провести їх охарактеризувати.

Правовій формі притаманне видання нормативних актів, щоб мати на меті конкретизувати зміст прав і свобод людини і громадянина, встановити порядок, меж і підстав реалізації, а теж індивідуалізації інших юридичних фактів, з яким пов'язане подальше існування прав людини і громадянина [70, с. 274].

Доцільно до правових форм адміністративної діяльності поліції віднести:

- оприлюднення актів Національної поліції;
- укладення адміністративних договорів;
- вчинення юридично значущих дій.

Розпорядчі акти органів Національної поліції є владними розпорядженнями, прийнятими в процесі їх виконавчої та розпорядчої діяльності, спрямованими на практичне забезпечення громадської безпеки і порядку та реалізації прав людей. Ознаками адміністративних актів є:

- 1) державно-владний характер;
- 2) переважно імперативний характер правових приписів;
- 3) підпорядкування;
- 4) відповідність компетенції [71, с.108].

До цих правових актів можна віднести «в першу чергу Конституцію України, по-друге, Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про Національну поліцію» та інші закони і постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, що регулюють питання національної безпеки України і які спрямовані на забезпечення прав і свобод громадян.

До цієї групи також слід віднести міжнародно-правові документи, серед яких визначальне місце відводиться Міжнародному пакту про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., стаття 1 якого передбачає, що «Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток» [72].

Враховуючи відомчі нормативно-правові акти, слід зазначити, що вони виключно мають підпорядкований характер і складаються з указів, інструкцій, наказів тощо, що видані в рамках компетенції органів і підрозділів Національної поліції України. Беручи до уваги структуру Міністерства внутрішніх справ України, до складу якого входить Національна поліція України, до відомчих нормативних актів також відносяться накази, розпорядження тощо, що видаються в межах компетенції МВС України.

На думку багатьох вчених, «Окремою формою адміністративної діяльності є укладення адміністративних договорів, тобто дво- або багатостороннього договорів, у змісті яких вказуються права та обов'язки сторін, що виходять із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень – Національна поліція, яка є однією із сторін угоди» [73]. Ми з таким трактуванням цілком погоджуємось і навіть можемо навести приклад: згідно з Положенням про Державну службу охорони і підрозділи укладають договори з юридичними та фізичними особами на охорону об'єктів і квартир

громадян. Такий договір комбінує в собі ознаки цивільного й адміністративного характеру операції.

На відміну від нормативних та індивідуальних адміністративних актів, адміністративний договір набирає чинності за взаємною згодою сторін. В умовах війни Національна поліція може укласти договір з кінологом і використовувати собаку у службі. Таку тварину годує, лікує та забезпечує держава.

Змістом інших юридично значущих дій є застосування правових норм до конкретних обставин або осіб, але без видачі індивідуальних актів. Це дії, які зазначені у законі як необхідна умова для прийняття правового акта та настання правових наслідків. Наприклад, документування правопорушення, прийняття присяги, атестація та інше. До прикладу, «Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції» [74] (редакція від 24.09.2021 р.).

Даний нормативний акт встановлює «порядок обліку в органах Національної поліції України, у тому числі в її структурних (відокремлених) підрозділах, матеріалів про адміністративні правопорушення, порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також визначає порядок здійснення контролю за додержанням законів під час оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення (крім правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху)» [74].

Також це «Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» [75] (редакція від 04.01.2022 р.); Наказ МВС «Про затвердження Порядку складання Присяги працівника поліції» від 30 листопада 2015 р. тощо [76].

Неправові форми адміністративної діяльності поліції – це реалізація проведення організаційних заходів та здійснення матеріально-технічних операцій [77, с. 76].

У даному випадку передбачається розподіл роботи між працівниками, делегування завдань і повноважень, забезпечується організованість, дисциплінованість, відповідальність за доручену справу, вміння створити нові структурні підрозділи для досягнення визначених цілей. Це дуже актуально сьогодні в умовах проведення антитерористичної операції, а потім Операції Об'єднаних Сил. «До прикладу, створено новий міжрегіональний територіальний орган Національної поліції – Департамент поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада «Лють». Даний спецпідрозділ забезпечує швидке та ефективне виконання поліцією як складової частини сил безпеки та сил оборони завдань та повноважень, що спрямовані аби зміцнити нацбезпеку України, в тому числі й шляхом конкретного виконання функцій щодо забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки співгромадян. Також бригади оперативного призначення «Спартан», «Червона Калина», «Кара-Даг» тощо» [78, с. 43].

Не менш важливим моментом є організація форм та методів навчання поліцейських та матеріально-технічного забезпечення органів та підрозділів Національної поліції, оскільки рівень підготовки особового складу Національної поліції є невід'ємною складовою характеристики особового складу Національної поліції.

Першочергове управлінське рішення керівників органів та підрозділів Національної поліції в умовах війни – це «приведення в бойову готовність орган або підрозділ, оповіщення особового складу, постановка завдань відповідно до плану та поточної обстановки» [79, с. 43]. Заходи, передбачені у таких спеціальних планах, поліція відпрацьовує регулярно (наприклад, дії поліції у випадку оголошення сигналу «Тривога»), однак кадрові питання в Національній поліції виникають і вирішуються безпосередньо в умовах війни.

Одним із яскравих прикладів виникнення та вирішення таких питань є прибуття евакуйованих працівників поліції (наприклад, жінок з дітьми) на територію України, де не ведуться активні бойові дії, їх реєстрація,

розміщення тощо. Ці проблеми вирішуються планово, хоча, на нашу думку, вони повинні мати нормативний характер на рівні МВС України та напрацьований алгоритм дій, адже під час окупації Донецька та Луганської області, як і під час анексії АР Крим, подібні ситуації вже траплялися.

Наступний аспект, на який потрібно звернути увагу в контексті цього дослідження, це рівень підготовки кадрів Національної поліції. Щоб постійно підтримувати свою бойову здатність у рамках безперервного навчання, поліцейські проходять службову підготовку [80].

Проте залишається низьким рівень засвоєння поліцейськими знань, умінь та навичок під час службової підготовки, з огляду на те, що такі навчання відволікають поліцію від основної діяльності та викликають протест поліцейських. Можлива зміна форм і методів професійного навчання, переорієнтація мислення особового складу та ставлення керівників до службової підготовки у зв'язку з повномасштабною війною спонукатиме до підвищення рівня професійної підготовки поліцейських у мирний час [81].

Сучасні події свідчать про особливу важливість підготовки (фізичної, тактичної, вогневої, професійної, психологічної та стресостійкості) поліції на війні. Враховуючи сказане, запорукою ефективності повинні бути трансформаційні процеси підготовки поліцейських щодо виконання ними поставлених завдань [82].

Серед іншого, на нашу думку, слід забезпечити територіальні підрозділи Національної поліції спортзалами, тирами та тактичними майданчиками; онлайн-ознайомлення з новинками законодавства у сфері правоохоронної діяльності (мобільний додаток чи платформа) з наступним проходженням тестових завдань; збільшення штату й ефективність роботи психологів Національної поліції, збільшення випадків обов'язкового проведення психологічної сесії з поліцейським (наприклад, застосування зброї, сімейні негаразди, конфлікти на службі тощо).

У рамках матеріально-технічного забезпечення визначаються реальні потреби поліції та її підрозділів; виявляються всі ресурси, на основі яких

вона працює для задоволення потреб всього органу; розподіляються отримані і наявні матеріально-технічні засоби (обладнання, транспортні засоби, сировина, основні та допоміжні матеріали, паливо, запасні частини для ремонту, інвентар тощо) відповідно до їх приналежності та потреб; контролюється раціональне та економне використання матеріально-технічних засобів [82].

Наступною формою є правоохоронна. Вона спрямована на захист найважливіших відносин з громадськістю від будь-яких посягань. «Ця форма безпосередньо пов'язана із забезпеченням прав і свобод громадян, а також створенням найсприятливіших умов для їх реалізації» [83, с. 10].

Слід зазначити, що правоохоронною вважається не вся діяльність поліції, а лише та, що визначається діями, спрямованими на припинення незаконної поведінки. Яскравим прикладом цього є домашнє насильство. Багато випадків применшення проблеми домашнього насильства спостерігалось на початку повномасштабного російського вторгнення.

Зараз ситуація покращується, зокрема, суб'єкти реагування і також Національна поліція України пристосовують механізми реагування щодо випадків домашнього насильства до сучасних умов. Особливо складні випадки спостерігаються на територіях, де ведуться активні бойові дії, і, відповідно, існують проблеми із реагуванням на них.

Як наслідок, проблема не може зникнути сама собою навіть після перемоги України. Зросла соціальна та економічна напруга, багато сімей були змушені переїхати в безпечніші регіони і надалі опиняються в обмеженому просторі в пошуках житла, а деякі родини взагалі втратили дім та роботу. І це є одним із каталізаторів збільшення випадків домашнього насильства.

Поліція повинна відреагувати на звернення, припинити протиправні дії, оцінити ризики та на підставі цього розглянути питання про винесення невідкладного запобіжного заходу кривднику.

Також слід звернути особливу увагу на виховну форму, що допомагає створити всі необхідні умови для підвищення рівня правової свідомості як кожного громадянина, так і працівників Національної поліції у контексті захисту прав і свобод людини. Виховна робота в поліції – це, насамперед, цілеспрямована діяльність керівників усіх рівнів, громадських установ для формування в особовому складі моральних та професійних якостей, мобілізованість на успішне виконання оперативних завдань, зміцнення законності та службової дисципліни. В умовах антитерористичної операції, операції Об'єднаних Сил і повномасштабної війни, виховна робота, що її проводить поліція, поступово набула особливої актуальності [84].

Також це проявляється на сьогоднішній день щодо особистого забезпечення безпеки поліцейських під час виконання завдань в умовах воєнного стану. «Особиста безпека працівників поліції є одним із важливих факторів успішного вирішення службових завдань, особливо в надзвичайних ситуаціях. Особиста безпека поліцейських має розглядатися як їхній обов'язок, а не право» [85, с. 88].

Забезпечення особистої безпеки є однією з головних функцій, що її виконує поліцейський, і яка може врятувати йому життя в надзвичайних ситуаціях. Тому забезпечення поліцейських у надзвичайних ситуаціях є пріоритетом як для них самих, так і для суспільства та держави.

Крім того, важливо переконатися, що поліцейські мають адекватні умови для здобуття практичних навичок із забезпечення домедичної допомоги та розуміння тих процесів, що відбуваються в людському організмі.

«При цьому ці знання та вміння обов'язково мають базуватися на усвідомленні ризику перебування в екстремальних умовах, зокрема, так званого «вогневого» контакту з правопорушником» [86, с. 34].

Із формами тісно пов'язані методи діяльності Національної поліції щодо її адміністративної діяльності.

Під методами діяльності слід розуміти «способи, засоби, що використовуються для досягнення цілей і складають зміст цієї діяльності» [87, с. 345].

Як зазначає В. Авер'янов, «методи державного управління – це певні способи практичного здійснення органами виконавчої влади та іншими суб'єктами державного управління владно-організуючого впливу на керовані об'єкти, що відповідають характеру та обсягу функцій і повноважень (компетенції), надані цим суб'єктам, а також особливості керованих об'єктів» [88, с. 234].

М. Небеська слушно зауважує, що «запровадження того чи іншого методу органами внутрішніх справ залежить від рівня розвитку суспільства та його стану» [89].

Останнє пояснюється тим, що при зміні форм і методів забезпечення громадського порядку та громадської безпеки органами внутрішніх справ можуть швидко змінюватися соціальні умови життя суспільства. Звісно, перевагу потрібно надавати методам переконання, оскільки лише шляхом переконання людей у правильному виборі поведінки можна створити соціальну, правову державу.

Усі ці методи можуть бути застосовані у діяльності Національної поліції України. Серед адміністративних методів найпоширенішими є методи переконання та примусу, що органічно пов'язані між собою.

Слід зазначити, що в правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ України питання судимості і примусу реалізуються в профілактичній і превентивній роботі. Остання впливає з чинної Інструкції про ОРЛА (п. 1) і належить до основних завдань підрозділів у справах профілактики неповнолітніх, серед яких також виділяють:

«1) профілактичну діяльність, спрямовану на попередження вчинення дітьми кримінальних та адміністративних правопорушень, виявлення причин та умов, що цьому сприяють, вжиття заходів щодо їх усунення в межах своєї компетенції;

- 2) ведення профілактичного обліку дітей, схильних до скоєння правопорушень та проведення з ними заходів індивідуальної профілактики;
- 3) участь у визначенні місцезнаходження дитини у разі її зникнення або отримання. Дані про це за фактом її зникнення в рамках відкритого кримінального провадження невідомі;
- 4) вжиття заходів щодо запобігання та протидії насильству в сім'ї, вчинені дітьми та проти них, а також жорстоке поводження з дитиною;
- 5) використання заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейських опікунства над неповнолітніми;
- 6) здійснення заходів щодо охорони право дитини на здобуття загальної середньої освіти» [90].

Таким чином, методу переконання в громадянському суспільстві завжди надається перевага, оскільки лише тоді, коли громадяни переконуються у правильності вибору того чи іншого напрямку політики, можливе створення правової держави, що є вищим рівнем організації суспільства. Переконання як метод полягає у моральному, психологічному, матеріальному впливі на суб'єкта адміністративної діяльності як на об'єкт, на його свободу, свідомість і поведінку з метою досягнення свідомого виконання вимог вищезгаданого суб'єкта.

Використання методу переконання в адміністративній діяльності поліції дає змогу досягти наступних цілей: 1) виховання у громадян сталої правомірної поведінки; 2) попередження злочину та інших правопорушень; 3) вплив на правопорушників [91].

Тому з упевненістю можна стверджувати, що у контексті конкретної проблеми метод переконання має особливе значення, оскільки роз'яснення прав і свобод, а також реальні можливості їх реалізації необхідно здійснювати у віці, коли відбувається морально-психічний розвиток, формування особистості, її моральних цінностей і моделі поведінки.

Усе це дозволяє закріпити у свідомості дитини необхідні правові установки і принципи поведінки. Крім того, особливістю застосування

Національною поліцією методу переконання для забезпечення прав і свобод дитини є неможливість розглядати дитину окремо від середовища, в якому вона перебуває – сім'ї, навчального закладу, найближчого оточення.

Чинники, що зумовлюють порушення прав та свобод дітей за місцем їх проживання, можуть виникати через суперечки між батьками та відсутність чітких дисциплінарно-педагогічних вимог у сім'ї, психічні розлади і злочинну поведінку батьків, низький соціальний статус сім'ї і погані житлові умови [92]. Крім того, негативний вплив на підлітків мають не тільки батьки, а й інші особи, які проживають разом (старші брати і сестри), вплив яких найчастіше найбільший.

Робота з такими родинами в основному є профілактичною. Ефективна профілактика може усунути негативні умови, що формують специфічні життєві ситуації, а також виявити обставини, що погано впливають на моральне становлення особистості. «Тому така робота здійснюється систематично (постійні відвідування неповнолітніх за місцем проживання з метою виявлення передумов порушення їхніх прав і свобод, роз'яснювальні профілактичні бесіди з батьками та неповнолітніми з метою їх правового виховання, контроль відвідування неповнолітніми виховних закладів тощо)» [93].

Варто наголосити, що це особливо важливо при примусовій депортації дітей Російською Федерацією. У Нацполіції працюють мобільні групи, які документують злочини, що вчинені в умовах війни щодо дітей. Серед них ювенальні поліцейські, слідчі та психологи. Такі групи працювали на звільнених територіях Київської, Чернігівської та Сумської областей. Поліцейські документують злочини проти неповнолітніх на деокупованих територіях Харківської та Херсонської областей. Також триває робота стосовно розшуку зниклих або втрачених контактів дітей.

Наступний спосіб – примус, що досить поширений у діяльності Національної поліції України. Він спрямований на забезпечення прав людини

і характеризується тим, що є допоміжним та і здійснюється на підставі переконання.

А. Негодченко зазначав: «Примус є різновидом антизаходу держави у відповідь на протиправну поведінку правопорушника» [94, с. 124].

В. А. Глуховець з цього приводу зазначає, що «Метод примусу застосовується до порівняно невеликої кількості осіб, як правило, до тих, хто вчинили правопорушення, виключно працівниками поліції в межах своїх повноважень з метою запобігання або припинення протиправних дій, подолання їх шкідливих наслідків, а також притягнення особи до адміністративної відповідальності» [95, с. 83].

Можна виділити такі форми його прояву:

- 1) примус, що стосується запобігання та припинення посягань на життя, здоров'я, честь і гідність громадянина, його власність;
- 2) примус, який використовується для безпосереднього забезпечення прав і обов'язків громадян.

Так, у випадку вчинення членом сім'ї насильства над дитиною, відповідальність за яке передбачено ст. 173-2 КУпАП, «на винну особу складається протокол про адміністративні правопорушення, керуючись Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах внутрішніх справ України» [96].

Іншу групу заходів адміністративного примусу складають заходи адміністративного припинення. Вони спрямовані на припинення протиправної поведінки особи та усунення шкідливих наслідків. Національна поліція України застосовує дві категорії заходів адміністративного припинення: загального та спеціального призначення.

Заходи загального призначення передбачають самостійні (оперативні) дії адміністративного припинення, що використовуються для оперативного вирішення завдань, а також заходи, спрямовані на забезпечення розслідування адміністративних правопорушень і створення необхідних умов для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Заходи спеціального призначення охоплюють дії, що мають певну специфіку і вимагають негайного застосування з метою припинення протиправних дій, що можуть бути небезпечними для життя та здоров'я людей. Ці заходи вживаються тоді, коли інші методи не забезпечили бажаних результатів і коли є конкретна спрямованість на конкретну особу порушника, її фізичне ушкодження та навіть можливість летального результату.

Отже, можна зазначити, що в діяльності Національної поліції України використовуються різноманітні форми, методи і способи, обирати та поєднувати які потрібно, враховуючи конкретну ситуацію.

Значну увагу варто приділити використанню тих чи інших форм і методів дотримання законності (внутрішнього і міжнародного законодавства) та діяльності в межах наданих повноважень.

2.2. Взаємодія та координація Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Упродовж багатьох років Україна перебуває в умовах воєнного стану в боротьбі за збереження своїх національних інтересів і культурних цінностей. Враховуючи менталітет нашої нації, Україна мобілізувала можливості, щоб захистити свою честь і гідність на міжнародній арені. Проте без вжиття певних заходів це було б неможливо. Одним з таких заходів можна назвати антитерористичну операцію (далі – АТО), що проводилася з квітня 2014 року на сході України і в подальшому трансформувалася в Операцію Об'єднаних Сил.

Незважаючи на те, що АТО тривало протягом останніх дев'яти років, все ще існувало багато проблем, однією з яких є взаємодія Національної поліції України з іншими суб'єктами державного управління тоді ще в зоні АТО. Така нелегка взаємодія була зумовлена незначним фінансуванням МВС України, постійними кадровими змінами керівників НПУ, проведенням

реформування старої системи внутрішніх органів. Усе це негативно впливало на формування нової правоохоронної системи європейського рівня.

Виходячи з теоретико-правових поглядів багатьох учених, взаємодія є «однією з основних філософських категорій, що відображають різні ситуації впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємодоповненість, зміна стану або взаємоперехід. Взаємодія є видом прямого чи непрямого, зовнішнього або внутрішнього взаємозв'язку» [97, с. 253].

Виходячи з філософської концепції взаємодії, інші науки деталізують окремі сторони цього процесу, акцентуючи увагу на методологічно необхідних для конкретної науки проявах взаємодії.

Таким чином, «категорія взаємодії є важливим методологічним принципом пізнання природних та суспільних явищ. Для того, щоб визначити сутність об'єкта, необхідно виявити його закономірні взаємодії. Будь-який предмет може пізнатися лише в системі відносин і взаємодій з оточуючими явищами. Знання речей означає знання їх взаємодій, і водночас воно є результатом взаємодії суб'єкта й об'єкта» [97, с. 253].

Будь-яке дослідження, емпіричне чи теоретичне, починається з виявлення зв'язків об'єкта, форми його взаємодії з навколишнім середовищем.

Як зазначив Ю. С. Назар, «взаємодія є динамічним явищем, на основі якого не тільки існує певна діяльність суб'єктів за загальними законами діалектики, а й явище, що зумовлює створення й розвиток нової впорядкованої якісної (певної структурної одиниці) системи, узгодження якої є суспільно бажаним станом. Сама взаємодія є основним фактором побудови структури, саме таким інтегруючим принципом, за допомогою якого елементи об'єднуються в певний тип цілісності» [98, с. 9].

На думку вказаного автора, «можлива взаємодія і без правового регулювання, тому щодо останнього, то воно не є його обов'язковою ознакою, але наявність нормативної бази посилить активність такого процесу» [98, с. 16].

Крім того, антитерористична діяльність є «об'єктом контролю та нагляду за діяльністю, яка також регулюється нормами адміністративного законодавства» [99, с. 119-120].

Отже, взаємодія НПУ з різними суб'єктами державного управління завжди була важливою невід'ємною частиною ефективної роботи зі спільної діяльності, спрямованої на мінімізацію криміногенної ситуації в регіоні, з профілактики адміністративних правопорушень та інших заходів, спрямованих на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та тероризмом.

Але, як показала практика, в умовах взаємодії різних суб'єктів державного управління, виникає багато проблем, зокрема, під час реалізації як загальних, так і окремих службових завдань у зоні АТО.

АТО – «це комплекс узгоджених спеціальних заходів, зосереджених на превентивних заходах та припиненні терористичної діяльності, рятуванні заручників, організації безпеки населення, нейтралізації терористів, мінімізації наслідків терористичної діяльності» [100].

Згідно із національним законодавством України, є суб'єкти державного управління, яким надано право виконувати функціональні обов'язки в межах їх компетенції під час АТО.

У ст. 4 Закону України «Про боротьбу із тероризмом» «визначається перелік суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом та беруть участь в АТО» [100]. Одним з цих суб'єктів є НПУ, яка разом з МВС організовує боротьбу з тероризмом шляхом попередження, розкриття та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесено законодавством України до компетенції НПУ [100].

Постійно діючий орган при Службі безпеки України (далі – СБУ), який здійснював координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом був Антитерористичний центр (далі – Центр). Він створений згідно з Указом Президента України від 14 квітня 1999 р. № 379/99. Це постійно діючий орган при СБУ, який координує діяльність суб'єктів боротьби з тероризмом у

попередженні терористичних актів проти громадських діячів, критичних об'єктів життєзабезпечення населення, об'єктів підвищеної небезпеки, діянь, що загрожують життю та здоров'ю значної кількості людей, а також їх припинення [101]. Слід зазначити, що Центр та також координаційні групи при регіональних органах СБУ не здійснювали координації спільної діяльності суб'єктів державного управління під час АТО.

Відповідно, під час аналізу законодавства з даної теми та його реалізації було виявлено низку проблем, пов'язаних з відсутністю норм взаємодії НПУ із суб'єктами державного управління в районі реалізації АТО, а саме:

- відсутність адекватної нормативно-правової бази для реалізації загальних та індивідуальних офісних завдань;
- нечіткий розподіл повноважень та відсутність злагодженої роботи;
- відсутність повноцінної адміністративної структури для координації взаємодії та організації злагодженої роботи;
- неузгоджена послідовність дій при виконанні загальних та окремих службових завдань;
- неналежне розташування сил і засобів під час співпраці;
- відсутність взаємодіючих елементів спільної мети;
- незрозумілість поставлених завдань (кому і коли підпорядковуватися);
- недостатній обсяг загальної підготовки комунікаційних зустрічей у звичайних ситуаціях;
- розбіжність у поглядах щодо узгодження службової документації;
- відсутність правил для спільного освоєння території з уразливою криміногенною ситуацією в зоні;
- розбіжності в отриманій інформації про соціально-економічне, військово-політичне, стратегічне та оперативне середовище;

– недбале ставлення до своїх функціональних обов'язків та існування відчуття безкарності за невчинення дій.

Причиною таких проблем є відсутність єдиного нормативно-правового акту, що регулює взаємодію суб'єктів державного управління в зоні АТО.

На жаль, законодавець не вирішив питання взаємодії суб'єктів державного управління між собою у зоні АТО. Відсутнє роз'яснення терміну «взаємодія», а також розробка на законодавчому рівні послідовності спільних дій у взаємодії НПУ із суб'єктами.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», допомогу органам влади, що беруть участь у боротьбі з тероризмом було врегульовано. Так, «Державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, організації, їх посадові особи зобов'язані сприяти органам, які здійснюють боротьбу з тероризмом, повідомляти дані, що стали їм відомі, щодо терористичної діяльності або будь-яких інших обставин, інформація про які може сприяти запобіганню, виявленню і припиненню терористичної діяльності, а також мінімізації її наслідків» [100].

Але послідовність дій та порядок взаємодії зазначених суб'єктів під час АТО нічим іншим не регулюється. Крім того, накази та розпорядження Центру при СБУ не завжди є вартими уваги, а іноді навіть безглуздими, що заважає суб'єктам взаємодіяти один з одним при виконанні загальних й індивідуальних службових завдань.

Ускладнюють взаємодію і бюрократичні прояви, що виникають при погодженні загальних дій з суб'єктами державного управління, при цьому забираючи багато часу, а не сприяючи прийняттю.

Отже, як бачимо, «під час АТО фактично формувалася нова епоха взаємодії правоохоронних органів між собою і вже тільки після повномасштабного вторгнення Росії виникла необхідність забезпечити публічну безпеку і порядок як самостійно органами та підрозділами Національної поліції України, так і під час взаємодії з іншими

уповноваженими правоохоронними органами та добровольчими військовими об'єднаннями в умовах воєнного стану» [102].

Певні моменти взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони закріплено на правовому рівні. Питання взаємодії та співробітництва окремі у «Стратегії воєнної безпеки України» [94], затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 р., та Законі України «Про Національну безпеку України» від 21 червня 2018 р., і розглядаються у контексті побудови стратегічних відносин на міжнародному рівні з основними іноземними партнерами, насамперед, з Європейським Союзом і НАТО та їхніми державами-членами.

Проте у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» зазначено, «що всебічна оборона України не переслідує мети досягнення військового паритету з Російською Федерацією, що призвело б до надмірної мілітаризації держави і, відповідно, виснаження національної економіки, але передбачає підтримання певної збалансованості та синергії військових і невійськових засобів забезпечення воєнної безпеки України, зокрема: координація можливостей Збройних Сил України, інших складових сил оборони зі спроможностями інших складових сектору безпеки і оборони України, узгодження їх розвитку з розвитком ОПК та політико-дипломатичними заходами» [102].

Крім того, «конкретний вираз питання взаємодії набув, наприклад, у наказі МВС України «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку» від 10 серпня 2016 року» [103].

На необхідності розширення та конкретизації правового забезпечення питання взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони наголошують більшість науковців.

Так, А. В. Долинний зазначає, «що сучасний стан взаємодії (поліції з іншими суб'єктами громадської безпеки) є незадовільним і потребує гармонізації нормативно-правової бази, усунення колізійних норм та вдосконалення поточного законодавства у сфері забезпечення органами поліції громадської безпеки та порядку» [104, с. 170].

У свою чергу, В. Г. Фатхутдінов зазначає, «що в чинному законодавстві питання взаємодії державних органів і правоохоронних органів України знаходиться саме у сфері захисту населення» [105, с. 176].

Виходячи з вищевикладеного, можна констатувати, що питання правового регулювання взаємодії підрозділів Національної поліції України з окремими учасниками сектору безпеки та оборони в умовах воєнного стану залишається невизначеним і потребує подальшого дослідження в окремих аспектах діяльності суб'єктів галузі безпеки та оборони.

Що стосується форм взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, то тут цікавою є думка М.Ф. Коваліва про доцільність, наприклад, «групування прямих форм (напрямків) взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості за блоками:

а) спільна організація та здійснення заходів попередження та захисту злочинів щодо громадську порядку;

б) гармонізація незалежних дій щодо боротьби зі злочинністю та захист громадського порядку;

в) безпосередня загальна діяльність громадських правоохоронних формувань та працівників поліції;

г) здійснення громадськими формуваннями заходів правоохоронного спрямування за ініціативою органів влади;

д) допомога працівників органів влади органам внутрішніх справ при здійсненні заходів щодо боротьби з правопорушеннями та захисту громадського порядку;

е) організація правового та спеціального навчання громадян, які бажають виконувати правоохоронні завдання» [106, с. 182].

Далі В. Ю. Кікінчук виокремив такі форми взаємодії поліції у сфері громадської безпеки і порядку з громадянами та громадськими об'єднаннями:

- проведення консультацій з громадськістю щодо правового регулювання забезпечення громадської безпеки та порядку;
- внесення представниками громадськості (громадської ради) пропозицій з питань, пов'язаних з підвищенням ефективності заходів забезпечення громадської безпеки і порядку, удосконалення законодавства у цій сфері;
- здійснення експертизи прийнятих Національною поліцією нормативно-правових актів з питань забезпечення публічної безпеки і порядку;
- участь громадських формувань в охороні громадського порядку тощо [107, с. 85].

Отже, порядок взаємодії Національної поліції України з ДСНС України та Національною гвардією України при виконанні «спільних заходів щодо запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події визначаються Інструкцією про порядок взаємодії Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Національної поліції України та Національної гвардії України у сфері запобігання та реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події, затвердженої наказом МВС України від 22 серпня 2016 р. № 859» [108].

Після введення правового режиму воєнного стану відповідно до ст. 16 Закону України «Про Національну поліцію України» Міністру внутрішніх справ України доручено вирішити питання, пов'язані із запровадженням та здійсненням заходів щодо мети та специфіки діяльності Національної поліції України, у тому числі і розгляду особливостей форм взаємодії останньої з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони [109].

Так, зауважимо, що 24 лютого 2022 р. введено воєнний стан на усій території держави Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 (продовжено Указом Президента України від 14.03.2022 р. № 133/2022), який, згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», визначено «як особливий правовий режим, який запроваджується в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії або загрози нападу, на Національну поліцію України відповідно до п. 34 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» покладено повноваження щодо взаємодії з такими органами державної влади: Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України по боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями» [110; 32].

Проте, незважаючи на унікальність такого важливого напрямку координації сил національної безпеки, відповідний правовий документ щодо специфіки такої взаємодії між Національною поліцією України та суб'єктами сектору безпеки і оборони ще не розроблено.

Також важливе значення має налагодження організаційно-процедурних питань взаємодії Міністерства внутрішніх справ України з Національною поліцією України, Державною міграційною службою України, Державною Прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій. Відповідно, діяльність даних органів державної влади спрямовується та контролюється Кабінетом Міністрів Міністри України через Міністра внутрішніх справ України в процесі формування та реалізації державної політики у відповідних сферах [111].

Дану форму взаємодії цих суб'єктів потрібно спрямувати на те, щоб забезпечити послідовність, систематичність і цілісність формування державної політики, а також ефективність її реалізації у сферах захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, боротьби зі злочинністю,

забезпечення громадської безпеки і порядку, надання поліцейських послуг, міграції (імміграції та еміграції), включаючи боротьбу з нелегальною міграцією, громадянство, реєстрацію осіб, біженців та інших категорій мігрантів, визначені законодавством, охорони державного кордону та захисту суверенних прав України у своїй виключній (морській) економічній зоні, у районах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникнення, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної, протипожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а ще навіть сюди включається гідрометеорологічна діяльність [112, с. 43].

Якщо говорити про взаємодію Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану, то у цьому випадку потрібно виділити такі форми:

1) оперативний обмін інформацією щодо виконання завдань із забезпечення національної безпеки України;

2) реалізація оперативних нарад керівного складу центральних та територіальних органів Національної поліції України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Збройних Сил України та інших зацікавлених сторін;

3) реалізація спільних заходів національної безпеки України згідно з планами, розробленими на загальнодержавному, галузевому, регіональному та місцевому рівнях;

4) проведення спільних командно-штабних зборів, тактико-спеціальної підготовки, підготовки та занять із захисту, припинення злочинної діяльності та кібератак на системи та об'єкти критичної інфраструктури;

5) регулярне уточнення силових розрахунків і засобів, що беруть участь у спільному виконанні завдань із забезпечення національної безпеки України;

6) спільні заходи стосовно припинення протиправних дій щодо важливих державних об'єктів, що загрожують безпеці громадян і порушують їх життєдіяльність;

7) участь у реагуванні та ліквідації наслідків нещасних випадків, небезпечних ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури;

8) координація дій у сферах національної безпеки й оборони;

9) реалізація інших передбачених законодавством заходів [113, с. 67].

Відповідно, можна стверджувати, що специфіка взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони у контексті воєнного стану на сучасному етапі характеризується: недостатньою визначеністю правової бази, яку необхідно оновити та розвинути в контексті розширення та уточнення термінології і понять, орієнтуючись на врахування потреб і завдань у забезпеченні національної безпеки України; розумінням Національної поліції України як суб'єкта сектору забезпечення безпеки та оборони сил державної безпеки; визначенням змісту взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки.

2.3. Нормативно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Проаналізувавши вище форми та методи діяльності НПУ, а також її взаємодію з іншими суб'єктами публічної влади, варто зазначити, що адміністративно-правове регулювання забезпечення громадської безпеки та порядку НПУ можна визначити як єдиний механізм, що базується на адміністративно-правових засобах і нормах адміністративного законодавства, за допомогою яких реалізуються належні організаційні, правові та інші умови, що необхідні для виконання НПУ відповідних завдань і функцій із забезпечення публічної безпеки і порядку, а також через які здійснюється впорядкування адміністративних правовідносин, що виникають при

цьому [114, с. 59]. Проте ефективне виконання поліцією своїх функцій і повноважень було б неможливе без її взаємодії з іншими суб'єктами державного управління.

Адміністративно-правові норми досить розкидані серед великої кількості джерел різної сфери дії цільового та предметного призначення, а також юридичної сили. Як відомо, джерела адміністративного права за їх юридичною силою відповідно до загальної класифікації можна систематизувати наступним чином: Конституція України [115], міжнародно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховню Радою України, та закони України.

Конституція України як акт вищої юридичної сили, що має установчу силу, закладає основи функціонування органів державного управління в Україні та закріплює права, свободи та обов'язки людини і громадянина в державі. Особливе значення в контексті обраного предмета дослідження набувають конституційні положення про:

– суверенітет, який поширюється на всю територію України, а саме Україна несе основну відповідальність за забезпечення прав і свобод громадян (ст. 2 Конституції України), а також положення про визначальну діяльність держави, права і свободи людини та їх гарантії (ст. 3);

– ч. 3 ст. 17, де зазначено, що забезпечення національної безпеки та захист державного кордону України закріплені за відповідними військовими формуваннями та правоохоронними органами держави, організація і порядок діяльності яких визначається законом. Одним із таких державних органів є НПУ, яка здійснює ці повноваження в межах своєї компетенції відповідно до закону України;

– основи правового порядку в Україні, згідно з якими органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень і у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19);

– підстави утворення та діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування та інші.

Міжнародні нормативно-правові акти, згідно зі ст. 9 Конституції України і ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» [116], є чинними і мають згоду на обов'язковість їх виконання Верховною Радою України і відповідно є частиною національного законодавства. Зокрема, перш за все слід зазначити Женевські конвенції про захист жертв війни, які включають наступні універсальні міжнародні договори і були підписані 12 серпня 1949 р. – Конвенція про поводження з військовополоненими [117], Конвенція про захист цивільного населення під час війни [118], Конвенція про покращення долі поранених і хворих у регулярних арміях [119], а також додаткові протоколи від 8 червня 1977 року до зазначеної Женевської конвенції – Протокол № 1 про захист жертв міжнародних збройних конфліктів [120] та Протоколу № 2 щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру [121].

І варто систематизувати нормативно-правові акти до повномасштабного вторгнення і після. Так як в умовах воєнного стану практично всі державні установи зазнають змін у повноваженнях, компетенціях, правах та обов'язках, порядку та процедурі.

Не стала винятком і Національна поліція: внесено значну кількість змін до нормативно-правових актів, що регулюють її діяльність та налагоджують функціонування цього органу в період дії воєнного стану.

Так, Закон України «Про національну безпеку України» виділяє та конкретизує функціонал державних органів у сферах національної безпеки і оборони, і також Національної поліції України, створює основу для ефективної координації та управління даними державними органами [31].

Закон розкриває зміст основних термінів, що формують уявлення про національну безпеку та її забезпечення. До основних термінів, що стосуються саме Національної поліції України, на нашу думку, належать: публічна безпека і порядок; загрози національній безпеці України; збройні конфлікти;

національні інтереси України; планування в сфері національної безпеки; сектор безпеки і оборони; сили безпеки; Стратегія національної безпеки України; Стратегія кібербезпеки України в інтересах особи, суспільства та держави; Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України.

Закон України «Про національну безпеку України» чітко визначає місце Національної поліції України як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Водночас, згідно із Законом, виходячи зі змісту понять і конкретної структури, поліцію потрібно віднести до сил безпеки, до яких належать правоохоронні органи і розвідувальні органи, урядові спеціальні сили з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші.

Крім того, у п. 4 ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України», подано таке визначення Національної поліції, в якому також визначено основні завдання, а саме: «Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує громадську безпеку і порядок, охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності, а також надає визначені законом послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги» [31]. Враховуючи той факт, що це нормативне визначення змісту поліції майже повністю дублює зміст ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», за винятком таких понять, як публічний порядок, громадська безпека і громадський правопорядок, на жаль, більш конкретні приписи, про особливості повноваження Національної поліції України Законом не передбачені.

Але правове регулювання діяльності Національної поліції України, що стосується забезпечення національної безпеки у контексті АТО/Операції Об'єднаних сил, знайшло відображення у нормах Закон України «Про особливості державної політики щодо забезпечення суверенітету України на час окупованих територій Донецької та Луганської областей» від 18.01.2018 року № 2268-VIII (втратив чинність), «Про боротьбу з тероризмом» від

20.03.2003 року № 638-IV, «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 року № 1550-III тощо [122].

Так, наприклад, п. 6 ст. 12 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей» визначає права Національної поліції України, як «суб'єкта сектору безпеки і оборони, органи та підрозділи яких беруть участь у здійсненні заходів забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії РФ в Донецькій і Луганській областях» [123].

Ці права включають використання зброї та спеціальних засобів на випадок надзвичайної ситуації; затримання та доставку правопорушників органами національної поліції; перевірку документів, здійснення особистого огляду, речей; здійснення обмеження руху транспортних засобів; входження в житлові та інші приміщення; використання засобів зв'язку та транспортних засобів у службових цілях тощо.

Згідно зі ст. 20 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [34], в умовах надзвичайного стану на органи Національної поліції покладається забезпечення громадського порядку, охорону життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людей. Також це завдання покладено на Національну гвардію України, Службу безпеки України, спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України.

Координування дій органів Національної поліції з іншими учасниками сектору безпеки та оборони здійснюється відповідно до ст. 8 вищезгаданого Закону створеними на місцях оперативними штабами.

Далі, відповідно до ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [100], Національна поліція України визначається як суб'єкт боротьби з тероризмом, яка здійснює цю діяльність у рамках своєї компетенції. Ст. 5 цього ж Закону розкриває, яким чином відбувається організація боротьби з тероризмом.

Так, це робиться через попередження, розкриття та припинення кримінальних правопорушень, вчинених терористом, мету, розслідування яких віднесено законодавством України до компетенції Національної поліції. Крім того, остання повинна забезпечити ефективне використання сил і засобів у проведенні антитерористичної операції, покладеної на Службу безпеки України. Також Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 року № 638-IV, Закон України «Про особливості державної політики щодо забезпечення суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей» від 18.01.2018 року № 2268-VIII (втратив чинність) на час проведення антитерористичної операції надавали Національній поліції більші, масштабніші, права на застосування запобіжних заходів, перерахованих вище [125, с. 65].

Тепер варто перейти до основного закону, що визначає повноваження органів і підрозділів поліції, – Закон України «Про Національну поліцію» [32].

Цей нормативно-правовий акт відповідає європейським стандартам, що забезпечують реалізацію прав і свобод людини, закріплених Конституцією України, шляхом регулювання їх охорони як одного із завдань Національної поліції України. Визначено повноваження органів і підрозділів Національної поліції України, повністю надавши їм можливість реалізовувати завдання щодо забезпечення національної безпеки України у контексті АТО/Операції Об'єднаних Сил і широкомасштабної військової агресії РФ на території України.

Відповідно до п. 4 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію», «Під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану»» [32].

Крім того, Закон передбачає конкретні повноваження органів і підрозділів Національної поліції України, що можуть бути реалізовані лише під час військового конфлікту.

На жаль, у Законі України «Про Національну поліцію» не було акцентовано на особливості повноважень органів та підрозділів поліції під час проведення антитерористичної операції, на особливості завдань і повноважень, передбачених Законом України «Про боротьбу з тероризмом», про які згадувалося раніше. Статею 97 Закону передбачено надання одноразової грошової допомоги у разі смерті або втрати працездатності поліцейського внаслідок його участі в антитерористичній операції [125, с. 65].

Проаналізуємо зміни національного законодавства, що стосуються діяльності Національної поліції України після повномасштабного вторгнення.

Так, ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено частиною четвертою, якою передбачено, «що під час воєнного стану поліція діє відповідно до мети та специфіки своєї діяльності з урахуванням обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [32].

Загалом за період дії воєнного стану в Україні було прийнято три закони, що, зокрема, стосуються і Національної поліції:

«1) Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» – діє тимчасово, на період введення в Україні воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ та/або інших держав проти України та 60 днів після цього;

2) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»;

3) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо присвоєння спеціальних звань поліції під час дії воєнного стану»» [126].

Важливим є аналіз змін до Закону України «Про Національну поліцію», які будуть тимчасовими, на період дії воєнного стану, «з метою забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та 60 днів після цього» [32].

Ст. 20 Закону України «Про Національну поліцію» зазнала змін щодо носіння спеціального жетона (до внесення змін це був нагрудний знак). За загальним правилом поліцейський, який виконує службові обов'язки в цивільному одязі, зобов'язаний мати спеціальний жетон. Але розширено коло випадків, коли носити жетон не є обов'язковою умовою: коли він перешкоджає проведенню оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, виконанню негласних завдань, здійсненню заходів щодо забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, спеціальних заходів щодо забезпечення безпеки працівників суду та правоохоронних органів, їх близьких родичів або під час виконання повноважень.

Таким чином, протягом дії воєнного стану поліцейський, який виконує службові обов'язки в цивільному, не зобов'язаний носити спеціальний жетон.

Також під час дії воєнного стану на території України не потрібно розміщувати ідентифікаційні номери чи спеціальні жетони на засобах індивідуального захисту поліцейських, якщо вони виконують свої обов'язки з використанням таких засобів.

До ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» внесено додаткові зміни, якими значно розширено коло повноважень поліцейських.

Зокрема, до нових повноважень відносяться такі:

- здійснення екстреного дзвінка за скороченим номером телефону 102;
- «на письмовий запит в установленому законодавством порядку безоплатне отримання від державних органів та територіальних громад, юридичних осіб державної форми власності інформації, необхідної для виконання повноважень і завдань поліції, у тому числі щодо військовополонених, у формі зазначених у запиті. Суб'єкти, яким направлено такий запит, зобов'язані протягом 3 днів, а у разі неможливості – протягом 10 днів, надати відповідь на запит або повідомити причини, що перешкоджають такій відповіді» [126];
- «здійснення конвоювання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, взятих під варту, обвинувачених чи засуджених до позбавлення волі, а також охорону їх у залі судового засідання. Перелік установ, до яких здійснюється супровід, визначається МВС;
- утримування у випадках, передбачених законом, в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень; осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою; осіб, що піддані адміністративному арешту; обвинувачених і засуджених» [125];
- у межах компетенції здійснювати розмінування оперативного характеру (виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних чи кримінальних правопорушень);
- організація роботи з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухових робіт;

- здійснення техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події, у тому числі пов'язаного з пожежами та проведенням спеціальних вибухових робіт за фактами вибухів, надходження повідомлень про виявлення вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;
- представлення та забезпечення виконання зобов'язань України в Інтерполі та здійснення функцій Національного центрального бюро Інтерполу;
- співпраця з Європолем та здійснення функцій Національного контактного пункту між компетентними органами України та Європолем;
- «організація взаємодії правоохоронних та інших державних органів України з Інтерполом та Європолем, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу» [126];
- збирання біометричних даних фізичних осіб;
- здійснення адміністративного нагляду [126].

Крім того, може бути відмова у залученні поліції для реалізації виконавчих приписів у випадку, коли особовий склад територіального органу поліції запрошується для ліквідації групового порушення громадської безпеки і порядку або для припинення масових заворушень під час воєнного стану. Крім того, така відмова може бути зазначена при реагуванні на наслідки надзвичайних ситуацій, небезпечних подій, включаючи аварії та епідемії.

У розділі 5 Закону України «Про Національну поліцію» теж було внесено деякі змін на період дії воєнного стану.

Поліція отримала можливість здійснювати перевірку документів та фіксацію відомостей, що містяться у документах, за наявності в особи зовнішніх прикмет, схожих із зовнішніми прикметами особи, яка самотійно залишила місце тримання військовополонених (п. 1 ч. 1 ст. 32) [32].

«Поліція має право зупиняти транспортні засоби, якщо є інформація про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце тримання військовополонених» [32].

Відповідно до нової редакції ст. 40, поліція зможе використовувати в межах своєї діяльності такі технічні засоби: безпілотні літальні апарати та спеціальні технічні засоби протидії їх використанню; спеціалізоване програмне забезпечення, щоб здійснювати аналітичну обробку фото- та відеоінформації, у тому числі, ідентифікувати обличчя та номерні знаки транспортних засобів.

Поліцейські мають можливість закріплювати свої фото- та відеотехніку, технічні пристрої та технічні засоби для виявлення та/або фіксації правопорушень, для визначення радіаційної, хімічної, біологічної та ядерної загрози, до/на безпілотних літальних апаратах, службових транспортних засобах, суднах чи інших плавзасобах, у тому числі, що не мають кольорових схем, розпізнавальних знаків і написів, а також монтувати/розміщувати їх по зовнішньому периметру доріг і будівель.

«У разі необхідності відбиття нападу, що може загрожувати життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи, а також аби усунути небезпеку в умовах крайньої необхідності або при затриманні особи, яка здійснила правопорушення та/або чинить опір, поліцейський має право використовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону (ч. 5 ст. 42)» [127].

Під час воєнного стану поліцейський може здійснювати заходи примусу, передбачені ст. 42, «щодо осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування вимог і заборон щодо порядку застосування заходів примусу, порядку застосування спеціальних засобів та порядку застосування вогнепальної зброї (ч. 9 ст. 42)» [32].

У випадку реалізації такого примусу, унаслідок чого зазначеним особам було спричинено тілесні ушкодження, каліцтва, вогнепальне поранення, поліцейський при можливості повинен усно або за допомогою

засобів зв'язку повідомити про це свого безпосереднього керівника, який у разі потреби, якщо це можливо, повідомляє про це центральний орган поліції та відповідного прокурора (ч. 10 ст. 42).

Згідно із новою редакцією ст. 57 Закону, атестація поліцейських може здійснюватися, щоб визначити відповідність займаній посаді [32].

Оскільки під час воєнного стану проводити атестацію поліцейських було заборонено, особи, переведені на вищу посаду без атестації, протягом 60 днів з дня закінчення воєнного стану повинні пройти атестацію у загальному порядку для визначення відповідності займаній посаді.

Закон України «Про Національну поліцію» було доповнено ст. 90-1, відповідно до якої під час дії воєнного стану громадський контроль за діяльністю поліції не буде здійснюватися.

Таким чином, під час воєнного стану не буде подаватися річний звіт щодо діяльності поліції; узгодження резолюції недовіри керівникам поліції; зустрічей з місцевою владою та населенням; залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліції. Внесено зміни до Дисциплінарного статуту Національної поліції України [127].

Встановлено новий порядок проведення службових розслідувань під час воєнного стану, а саме:

1) правила розслідування:

– службове розслідування здійснюється у формі письмового провадження;

– може здійснюватися як дисциплінарною комісією, так і однією особою, зокрема уповноваженим керівником (для керівників та заступників керівника НПУ – тільки дисциплінарна комісія);

– має бути здійснене протягом 15 днів (термін може бути продовжений ще на 15 днів);

2) відсторонення поліцейського:

– на період дії воєнного стану поліцейський, стосовно якого буде здійснюватися перевірка, може бути тимчасово переведений на іншу посаду залежно від тяжкості дисциплінарного проступку та можливості поліцейського виконувати свої повноваження на іншій посаді для впливу на перебіг кримінального провадження. На час слідства жетон, спецзасоби та зброя не вилучаються;

3) специфіка застосування дисциплінарних стягнень:

– не можуть бути малозначними дисциплінарні проступки, пов'язані з перебуванням поліцейського на службі в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також із залишенням місця служби без поважних причин;

– протягом 10 днів з дня підписання наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності особа, яка це вчинила, має право за наявності підстав пом'якшити або застосувати більш суворе дисциплінарне стягнення, чи звільнити від відповідальності;

– у випадку застосування до поліцейського інших заходів дисциплінарного стягнення, не пов'язаних із застосуванням дисциплінарного стягнення, безпосередній керівник посадової особи, яка доручила службове розслідування, має право переглянути це рішення шляхом винесення наказу про притягнення до цього поліцейського дисциплінарної відповідальності;

4) оскарження поліцейським наказу про притягнення до дисциплінарної відповідальності:

– «поліцейський має право протягом 3 днів звернутися до безпосереднього керівника з рапортом про перегляд або скасування дисциплінарного стягнення (якщо йдеться про звільнення з посади чи служби, то протягом 5 днів, але не пізніше винесення постанови). Повинен бути винесений наказ по особовому складу про виконання такої санкції;

- розгляд протоколу здійснюється протягом 7 днів за допомогою перевірки доводів поліцейського (відповідь надсилається за тими ж правилами, що й наказ про притягнення до дисциплінарної відповідальності);
- протягом 15 днів з моменту ознайомлення з розпорядженням поліцейського він може оскаржити його в суді» [128].

Ці новації у законодавстві передбачають, що під час дії воєнного стану Національна поліція України діє відповідно до призначення та специфіки цього органу, з урахуванням даних обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначені відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Однак слід розуміти, що введення воєнного стану в країні лише є підставою для можливості зміцнення необхідного і правомірного спектру заходів безпеки. Тобто введення таких обмежень ще не свідчить про скасування визначених законом процедур та відсутність зобов'язання виконувати вимоги законодавства з боку працівників поліції.

Висновки до розділу 2

Діяльність Національної поліції в умовах збройної агресії Росії проти України, на нашу думку, можна розділити на 6 форм: правові форми (нормотворча та правозастосовча діяльність); неправові (організаційні) форми; правоохоронні; виховні; інформаційно-консультативні; профілактичні.

Варто наголосити, що від оптимального використання тих чи інших форм державного управління залежить ефективність діяльності Національної поліції України щодо виконання покладених на неї завдань у цілому, а також у частині протидії адміністративним правопорушенням.

Окремою формою адміністративної діяльності є укладення адміністративних договорів, тобто дво- або багатостороннього договору, у

змісті якого окреслюються права та обов'язки сторін, що виходять із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень – Національної поліції, яка є однією із сторін угоди.

Наприклад, згідно з Положенням про Державну службу охорони, її підрозділи укладають договори з юридичними та фізичними особами на охорону об'єктів і квартир громадян. Такий договір комбінує у собі ознаки цивільного й адміністративного характеру операції. На відміну від нормативних та індивідуальних адміністративних актів, адміністративний договір набирає чинності за взаємною згодою сторін. В умовах війни Національна поліція може укласти договір з кінологом і використовувати собаку під час служби. Витрати на утримання тварини забезпечує держава.

До неправових форм адміністративної діяльності поліції належать проведення організаційних заходів та здійснення матеріально-технічних операцій.

До прикладу, створено новий міжрегіональний територіальний орган Національної поліції – Департамент поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада «Лють». Даний спецпідрозділ забезпечує швидке та ефективне виконання поліцією (як складової частини сил безпеки та сил оборони) завдань та повноважень, що спрямовані аби зміцнити нацбезпеку України, у тому числі й шляхом конкретного виконання функцій щодо забезпечення публічного (громадського) порядку та безпеки співгромадян. Також існують бригади оперативного призначення «Спартан», «Червона Калина», «Кара-Даг» тощо.

Не менш важливим моментом є організація форм та методів навчання поліцейських, матеріально-технічного забезпечення органів та підрозділів Національної поліції, оскільки рівень підготовки її особового складу є невід'ємною складовою характеристик особового складу Національної поліції.

Одним із значущих прикладів виникнення та вирішення таких питань є прибуття евакуйованих працівників поліції (наприклад, жінок з дітьми) на ту

територію України, де не ведуться активні бойові дії, їх реєстрація, розміщення тощо. Ці проблеми вирішуються планово, хоча, на нашу думку, вони повинні мати нормативний характер на рівні Міністерства внутрішніх справ України та напрацьований алгоритм дій, адже під час окупації Донецької та Луганської областей, як і під час анексії АР Крим, подібні ситуації вже траплялися.

Наступний аспект, на який слід звернути увагу в контексті цього дослідження, це рівень підготовки кадрів Національної поліції. Щоб постійно підтримувати свою бойову здатність у рамках безперервного навчання, поліцейські проходять службову підготовку.

На нашу думку, слід забезпечити територіальні підрозділи Національної поліції спортзалами, тирами та тактичними майданчиками; онлайн-ознайомлення з новелами законодавства у сфері правоохоронної діяльності (мобільний додаток чи платформа) з подальшим проходженням тестових завдань; збільшення штату й ефективність роботи психологів Національної поліції, розширення випадків обов'язкового проведення психологічної сесії з поліцейським (наприклад, застосування зброї, сімейні негаразди, конфлікти на службі тощо).

Використання методу переконання в адміністративній діяльності поліції дає змогу досягти таких цілей: 1) виховання громадянина і його правомірної поведінки; 2) попередження злочину та інші правопорушення; 3) вплив на правопорушників.

Ми вважаємо, що у контексті конкретної проблеми метод переконання має особливе значення, оскільки роз'яснення прав і свобод, а також реальні можливості їх реалізації необхідно здійснювати у віці, коли відбувається морально-психічний розвиток, формування особистості, її моральних цінностей і моделі поведінки.

Варто наголосити, що це особливо важливо при примусовій депортації дітей Російською Федерацією. У Нацполіції діють мобільні групи, які

документують злочини, що були здійснені стосовно дітей в умовах війни. Серед них ювенальні поліцейські, слідчі та психологи.

Такі групи працювали на звільнених територіях Київської, Чернігівської та Сумської областей. Поліцейські документують злочини проти неповнолітніх на деокупованих територіях Харківської та Херсонської областей. Також триває робота із розшуку зниклих або втрачених контактів дітей.

Метод примусу застосовується до порівняно невеликої кількості осіб, як правило, до тих, хто вчинили правопорушення виключно як працівник поліції в межах своїх повноважень з метою запобігання або припинення протиправних дій, подолання їх негативних наслідків, а також притягнення особи до адміністративної відповідальності.

Здійснено аналіз взаємодії та координації Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки з початку антитерористичної операції і до сьогодні.

Під час аналізу законодавства з даної теми та його реалізації виявлено низку проблем, пов'язаних з відсутністю норм взаємодії НПУ із суб'єктами державного управління в районі проведення АТО, а саме: відсутність відповідної нормативно-правової бази для реалізації загальних та індивідуальних завдань; нечіткий розподіл повноважень та відсутність злагодженої роботи; відсутність повноцінної адміністративної структури для координації взаємодії та організації злагодженої роботи; неузгоджена послідовність дій при виконанні загальних та окремих службових завдань; неналежне розташування сил і засобів під час співпраці; відсутність взаємодіючих елементів спільної мети; незрозумілість поставлених завдань; недостатній обсяг загальної підготовки комунікаційних зустрічей у звичайних ситуаціях; розбіжність у поглядах на узгодження службової документації; відсутність тренувань для спільного освоєння території з уразливою криміногенною ситуацією в зоні АТО; розбіжності в отриманій інформації про соціально-економічне, військово-політичне, стратегічне та

оперативне середовище; недбале ставлення до своїх функціональних обов'язків та наявність відчуття безкарності за невиконання домовленостей.

Причиною таких проблем є відсутність єдиного нормативно-правового акту, що регулює взаємодію суб'єктів державного управління в зоні АТО.

Стверджуємо, що під час АТО фактично формувалася нова епоха взаємодії правоохоронних органів між собою, і вже тільки після повномасштабного вторгнення Росії виникла необхідність забезпечити публічну безпеку і порядок як самостійно органами та підрозділами Національної поліції України, так і під час взаємодії з іншими уповноваженими правоохоронними органами та добровольчими воєнізованими об'єднаннями в умовах воєнного стану.

Незважаючи на специфіку такого важливого напрямку координації сил національної безпеки, відповідний правовий документ щодо специфіки такої взаємодії між Національною поліцією України та суб'єктами сектору безпеки і оборони ще не розроблено.

Вважаємо, що важливе значення має налагодження організаційно-процедурних питань взаємодії МВС з такими органами як Національна поліція України, Державна міграційна служба України, Державна Прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, відповідно діяльність даних органів державної влади спрямовується та контролюється Кабінетом Міністрів Міністри України через Міністра внутрішніх справ України у процесі формування та реалізації державної політики у відповідних сферах.

Дана форма взаємодії цих суб'єктів має бути спрямована, щоб забезпечити послідовність, систематичність і цілісність формування державної політики, а також ефективність її реалізації у сферах захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадської безпеки і порядку, надання поліцейських послуг, міграції (імміграції та еміграції), включаючи боротьбу з нелегальною міграцією, громадянство, реєстрація особи, біженці та інші категорії

мігрантів, визначені законодавством, охорону державного кордону та захист суверенних прав України у своїй виключній (морській) економічній зоні, у районах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникнення, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної, протипожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також і гідрометеорологічна діяльність.

Аналіз правового забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України проведений як до повномасштабного її вторгнення, так і після. Оскільки в умовах воєнного стану практично всі державні установи зазнають змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядку та процедурі.

Не стала винятком і Національна поліція: внесено значну кількість змін до нормативно-правових актів, що регулюють її діяльність та функціонування цього органу на період дії воєнного стану.

Адміністративно-правові норми досить розкидані серед великої кількості джерел різної сфери дії, цільового та предметного призначення та юридичної сили. Для повноти систематизовано джерела за їх юридичною силою відповідно до загальної класифікації джерел адміністративного права. Серед актів вищої юридичної сили слід відзначити Конституцію України, міжнародно-правові акти та закони України.

У Законі України «Про Національну поліцію» не було зазначено особливості повноважень органів та підрозділів поліції під час проведення антитерористичної операції, але особливості завдань і повноважень передбачені Законом України «Про боротьбу з тероризмом», ст. 97 Закону передбачено надання одноразової грошової допомоги у разі смерті або втрати працездатності поліцейського внаслідок його участі в антитерористичній операції.

За період дії воєнного стану в Україні було прийнято три закони, що стосуються, зокрема, Національної поліції:

1) Закон України «Про внесення змін до Законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» щодо оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час воєнного стану» – «це тимчасово, на період введення в Україні воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України та 60 днів після цього»;

2) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з набуттям статусу осіб, зниклих безвісти, під час особливих обставин»;

3) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо присвоєння спеціальних звань поліції під час воєнного стану».

Також були розглянуті поправки до Закону України «Про Національну поліцію», «які будуть діяти тимчасово, на період введення воєнного стану, з метою гарантування національної безпеки та оборони, а також для запобігання і стримування збройної агресії з боку Російської Федерації або інших держав проти України, і ці заходи будуть діяти протягом 60 днів після закінчення воєнного стану».

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії

Поліцейська діяльність у сучасній демократичній державі визначається двома моделями її організації: «континентально-європейською» та «англосаксонською» (британською). Перша характеризується жорсткістю централізованого управління поліцейськими підрозділами з боку держави, владна «вертикаль» і широкий спектр поліцейських повноважень. До цієї групи відносять Австрію, Німеччину, Іспанію, Італію та Францію.

Друга модель відзначається децентралізацією управління, владною «горизонталлю», зростанням рівня повноважень місцевої влади вже в частині функції поліції [129, с. 6].

Інше дослідження зазначає, що в механізмі таких держав континентальної правової сім'ї, як Франція, Німеччина, Польща, поліція є невід'ємною частиною системи органів виконавчої влади як елемент державного апарату. «Спільна риса для вищезазначених країн континентальної правової сім'ї полягає в тому, що формально поліція, як самостійний державний орган, належить до підсистеми органів виконавчої влади, які безпосередньо підпорядковані спеціальній вищій ланці органів виконавчої влади – МВС» [129, с. 34].

Сучасні двосторонні відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 р., коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуєчої в ЄС, у своєму листі від імені Євросоюзу

офіційно визнав незалежність України. Виходячи з цього, відносини з Євросоюзом закріплені національним законодавством як пріоритетні напрями української зовнішньої політики.

Зокрема, у схваленій Постановою Верховної Ради України «Про основні напрямки зовнішньої політики України» 1993 р. було закріплено, що стратегічною лінією зовнішньої політики України є розширення її участі в європейському регіональному співробітництві.

Проголошувалося, що зовнішньополітичні зусилля України мають бути спрямовані на розвиток співробітництва у всіх сферах з метою зміцнення своєї державної незалежності та ефективного забезпечення національних інтересів. Останніми роками така співпраця суттєво розширилась і зазнала структурної перебудови, що пов'язано з ратифікацією 16 вересня 2014 року Угоди про асоціацію України з Європейським союзом. Рішення про створення в межах ЄС спеціалізованої поліцейської служби – Європейського поліцейського офісу (Європол) (European police office – Europol) передбачено статтею К. 1 Маастрихтського договору про Європейський Союз.

Європейське поліцейське відомство створювалося для обміну оперативною інформацією правоохоронними органами держав-членів ЄС у сфері протидії злочинам наднаціонального рівня, надання допомоги в оперативній, технічній і аналітичній сферах діяльності.

У 1995 р. прийнято Конвенцію про заснування Європейського поліцейського офісу (Конвенція про Європол). Внесення змін і доповнень до Конвенції про Європол здійснювалося за допомогою підписання окремих міжнародних угод (договорів і додаткових протоколів до них), які потребували підписання та ратифікації державами-членами.

«Тривалі терміни ратифікації міжнародних угод не сприяли підвищенню оперативності й ефективності діяльності Європолу. Амстердамський (1997 р.) і Ніщський (2001 р.) договори надали Раді ЄС законодавчі повноваження в кримінально-правовій сфері. Усе це зумовило прийняття Радою Європейського Союзу Рішення «Про створення

Європейського поліцейського офісу (Європолу) Агентства Європейського Союзу з новими повноваженнями»» [130].

Не можна не згадати про Додаток до Рекомендації Rec (2001) 10 «Про Європейський кодекс поліцейської етики».

Згідно з яким, основними цілями поліції в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, є:

- підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві;
- захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини;
- запобігання та подолання злочинності;
- виявлення злочинів;
- надання допомоги і послуг суспільству.

Слід зауважити, що у сучасних умовах, відповідно до прагматичного підходу до завдань і компетенції діяльності поліції, відбувається юридичне і фактичне розширення повноважень поліції.

Говорячи про європейський простір, до якого так прагне інтегрувати Україна, варто звернути увагу на те, що Рада Європи розробила такі загальні підходи до статусу поліції, поліцейських і порядку виконання ними повноважень.

«По-перше, поліція є невійськовим формуванням, а службою, яка надає суспільству й окремим його представникам допомогу та послуги щодо забезпечення безпеки і правопорядку.

По-друге, поліція є незалежною від інших органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

По-третє, органи публічної влади повинні забезпечити ефективні та неупереджені процедури для скарг на дії поліції» [131, с. 7].

Загальновизнано, що правоохоронні органи створюються державою для забезпечення прав і свобод людей і громадян. Така діяльність базується на

загальних стандартах прав людини і носить характер послуг, сервісний, обслуговуючий характер.

За кордоном, як і в Україні, реформа правоохоронних органів є частиною адміністративної реформи, тому напрям її реалізації часто залежить від загальних цілей реформи державного управління.

Мотив більшості адміністративних реформ у зарубіжних країнах – це необхідність виконання низки завдань, а саме:

- підвищення ефективності системи державних органів;
- перетворення держави на відповідального роботодавця, здатного залучити достатню кількість службовців необхідної кваліфікації і водночас контролювати витрати на їх утримання;
- підвищення довіри до держави з боку населення й приватного сектора.

Ключовими напрямками адміністративних реформ є:

- роль держави в суспільстві; структура органів державного управління;
- підвищення ефективності та результативності діяльності державного апарату;
- управління публічною службою;
- реформа фінансового управління;
- підзвітність і прозорість державного апарату;
- забезпечення безпеки внутрішньої і зовнішньої.

У країнах ЄС спостерігаються три моделі забезпечення внутрішньої безпеки:

1. Централізована або континентальна модель, у якій головна (домінуюча) роль відводиться Міністерству внутрішніх справ з імперативним управлінням, а деякі підрозділи суворо вертикально підпорядковані центральній владі.

Централізована (континентальна) модель системи забезпечення внутрішньої безпеки, яка функціонує у країнах континентальної Європи, існує у двох видах:

1) Підрозділи цивільної поліції забезпечують внутрішню безпеку (Норвегія, Данія, Фінляндія, Ірландія, Швеція – для них характерний низький рівень злочинності та відсутність серйозних політичних і соціальних конфліктів, тому їм не потрібні спеціалізовані підрозділи правоохоронних органів).

2) Використання спеціальних формувань поліції – жандармерії (Іспанія, Португалія, Італія, Франція, Бельгія, Голландія, Люксембург – для цих країн характерна не лише жорстка централізація діяльності правоохоронних органів, а й традиційність застосування жандармерії у сукупності з національною поліцією).

Відповідно до розглянутої моделі суттєвим недоліком в організації діяльності правоохоронних органів є зосередження на вирішенні загальнодержавних проблем і недостатнє врахування інтересів окремих територіальних громад.

2. Децентралізована модель, яка характеризується відсутністю єдиного державного органу, існують правоохоронні органи на національному, регіональному та місцевому рівнях, переважно зосередження важелів управління в руках регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, виокремлюється значна роль муніципальних органів влади в управлінні правоохоронними органами;

3. Комбінована (напівцентралізована) модель, характеризується наступними особливостями:

1) Наявність загальнонаціонального агентства (міністерства), відповідального за внутрішню безпеку, що здійснює координацію розрізнених поліцейських служб;

2) Національні (федеральні) та регіональні (тобто окремого округу чи земства) правоохоронні служби співіснують, але пріоритетність в правах надається загальнодержавним правоохоронним органам [132, с. 148].

Також важливими є стандарти Ради Європи у поліцейській сфері діяльності, які, з огляду на членство України в Раді Європи з 1995 р., мають реалізовуватися у процесі реформування поліції.

Одним із перших документів у сфері поліцейських стандартів слід вважати Резолюцію РЄ «Декларація про поліцію» (1979). У преамбулі даного документу зазначено, що Європейська система захисту прав людини мала б містити норми щодо професійної етики поліцейських.

Документ включає три частини: А. «Етика». Б. «Статус». С. «Війна і інші надзвичайні ситуації – окупація іноземною державою». Параграф 1 частини В так визначає поліцію: «Поліція є встановлена законом державна служба, яка повинна нести відповідальність за підтримання та охорону правопорядку» [133, с. 7].

Наступним базовим документом у сфері поліцейської діяльності є Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський комітет поліцейської етики», ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів. У рекомендації зазначено, що просування верховенства права є основою для будь-якої дійсно демократичної системи. У свою чергу, система кримінального правосуддя відіграє визначальну роль у захисті верховенства права і поліція відіграє важливу роль у цій системі. Дії поліції багато в чому проводяться в тісному контакті з населенням і їх ефективність залежить від громадської підтримки.

Проте більшість поліцейських служб Європи певну роль відіграють, поряд із правозастосуванням ще й значну соціальну роль і надають певні послуги такого роду. Крім того, у Комітеті міністрів відзначили, що ставлення населення до поліції пов'язане з позицією і поведінкою поліції по відношенню до цього населення, особливо з повагою до людської гідності

та основних свобод і прав особи в тому вигляді, в якому вони, зокрема, закріплені в Європейській конвенції про захист прав людини.

Також було визначено розуміння поліції (сфера дії Кодексу) як традиційних підрозділів та служби державної поліції чи інших уповноважених та/або державних контрольованих органів, що створені переважно щоб забезпечувати підтримання правопорядку в громадянському суспільстві, які контролює держава, щоб досягнути цілей в рамках застосування сили та/або спеціальних повноважень.

До основних цілей поліції належать:

а) забезпечення громадського спокою, дотримання правопорядку в суспільстві;

б) забезпечення захисту та дотримання основних прав і свобод людини, у т. ч. у формі, в якій вони, зокрема, закріплені в Європейській конвенції з прав людини;

в) запобігання та боротьба зі злочинністю;

г) викриття злочинності;

д) надання допомоги та послуг населенню.

У розділі II також зазначалося, що поліція є державним органом, встановленим законом, а поліцейські операції завжди мають здійснюватися відповідно до внутрішнього законодавства країни та з тими міжнародними нормами, з якими країна погодилася.

Законодавство, що регламентує діяльність поліції, має бути доступним для громадян і достатньо зрозумілим і конкретним. Також поліцейські підпадають під дію законів як звичайні громадяни. З цього принципу можуть бути виправдані винятки лише тоді, коли вони спрямовані на забезпечення норм поліцейської діяльності у демократичному суспільстві.

У наступному розділі подано інші особливості організації поліції, що висвітлюють її роль у системі кримінального судочинства (п.6-10), зокрема:

- чітке розмежування між роллю поліції та прокуратури, судової та пенітенціарної системи; з акцентом на тому, що поліція не повинна контролювати їх органи;

- поліція повинна суворо дотримуватися принципів незалежності та неупередженості судів;

- поліція не має заперечувати рішення чи ухвали судів, не перешкоджати їх виконанню;

- поліція не повинна виконувати жодних судових функцій.

Слід обмежити делегування судових повноважень поліції, що передбачено виключно законом, в обмеженій кількості випадків. Причому повинна існувати процесуальна можливість, прямо передбачена законом, оскаржувати в суді будь-які дії, рішення чи бездіяльність поліції щодо прав громадян.

- повинна бути забезпечена відповідна функціональна співпраця між поліцією та прокуратурою.

Розділ VI висвітлює інший аспект організації поліції – «Відповідальність та контроль поліції». Відповідно до пункту 59, поліція має відповідати перед державою, громадянами та їх представниками, підлягати ефективному зовнішньому контролю. Державний контроль над поліцією має бути розділений на законодавчу, виконавчу та судову гілки влади.

Серед стандартів ОБСЄ щодо поліцейської діяльності, перш за все, необхідно звернути увагу на рішення Ради міністрів ОБСЄ від 4 грудня 2001 р. «Діяльність, пов'язана з виконанням функцій поліції», яка виділяє основні підходи до розуміння важливості поліцейської діяльності.

У документі, зокрема, відзначається необхідність «посилення існуючої діяльності Поліції ОБСЄ у сфері запобігання конфліктам, врегулювання криз та постконфліктної реконструкції, у тому числі шляхом забезпечення держав-учасниць, за їх згодою та на їх прохання, консультативними послугами та сприянням реструктуризації та відтворенню поліцейської справи,

моніторингом роботи поліцейських служб та навчання для них» [130, с. 23-24].

Планувалося «збільшувати та розвивати співпрацю між державами-учасницями у протидії новим викликам безпеці» з метою:

- а) розширення оперативно-тактичних можливостей поліції;
- б) підвищення кваліфікації офіцерів поліції в ключових сферах, включаючи дотримання прав людини, фундаментальних свобод та, у відповідних випадках, кримінальні аспекти нелегальної міграції;
- в) підвищення потенціалу у сфері поліцейської роботи на місцях – боротьба з наркотиками, корупцією, тероризмом.

1. Поліція є найбільш помітним проявом державної влади, що виконує найбільш очевидні, термінові та нагальні завдання для забезпечення добробуту окремих людей і цілих громад.

2. Трактування розуміння «поліції як державної служби» окреслюється наступним чином: «Основний обов'язок поліції — підтримування громадського спокою, правопорядку, захисту основних прав і свобод людини, попередження та розкриття злочинів; зниження рівня страху; а також забезпечення допомоги громадськості».

Однак зазначається, що демократичні основи поліцейської діяльності досягаються, якщо є перехід «від контрольного-орієнтованого підходу до послуг», тобто коли основна увага діяльності правоохоронних органів приділяється активній профілактиці правопорушень.

3. Демократична поліція розвиває та здійснює свою діяльність відповідно до потреб громадськості і держави, а також приділяє особливу увагу забезпеченню невідкладної допомоги членам суспільства, які її потребують.

У 2012 році ОБСЄ прийняла Стратегічну концепцію діяльності, пов'язаної з функціями поліції, Постійна рада цієї організації окреслила пріоритети діяльності у цій сфері. У документі висвітлено чинники, які ОБСЄ

враховуватимуть у роботі над питаннями, пов'язаними з поліцейськими функціями:

1) еволюція транснаціональних загроз безпеці та стабільності в регіоні ОБСЄ та за його межами;

2) швидкозмінні злочинні прояви;

3) необхідність підвищення професіоналізму та потенціалу правоохоронних органів влади, вдосконалення систем кримінального правосуддя держав-учасниць, консолідація та зміцнення демократії, верховенства права, прав людини та основних свобод в усьому регіоні ОБСЄ;

4) різноманітність традицій у регіоні здійснення правосуддя та правоохоронної діяльності; різні рівні співпраці між окремими секторами кримінальної юстиції;

5) участь різних міжнародних, регіональних та національних акторів у комплексній реформі кримінального правосуддя у державах-учасниках;

6) бюджет та кадрові обмеження як в ОБСЄ, так і в державах-учасниках.

Якщо говорити про зарубіжний досвід правового регулювання діяльності правоохоронних органів, то нижчевказане свідчить про те, що:

– взаємодія правоохоронних органів з іншими державними органами забезпечує високий рівень виконання покладених на них завдань.

Водночас у багатьох країнах світу не всі правоохоронні функції виконуються державними органами. Зокрема, у США, Великій Британії, Франції, Польщі, Чехії широкої популярності набули інші, недержавні, організації;

– взаємодія правоохоронних органів з іншими державними органами в цих країнах передбачає тісну співпрацю з громадами, впровадження «Community Policing» – стратегії та практики найтіснішої співпраці поліцейських сил і суспільства, що демонструє свою ефективність на різних рівнях.

«Community Policing» трактують як філософію роботи поліції, що означає новий тип взаємовідносин поліції з законослухняними громадянами, участь останніх у встановленні пріоритетів, визначенні стандартів, що зумовлюють їх до участі у покращенні загальної якості життя. Такий підхід зміщує фокус роботи поліції від обробки випадкових дзвінків до вирішення проблем.

Основними аспектами є:

- 1) зміцнення партнерства між поліцією та громадянами, залучаючи усе суспільство до стратегії просування підвищення громадської безпеки;
- 2) участь суспільства у визначенні та ефективному усуненні переумов, що призводять до злочинів;
- 3) становлення поліції як організації, що здатна реагувати на потреби суспільства ефективніше [134, с. 212];

– певними країнами з урахуванням об'єктивного зростання рівня терористичної загрози внесено зміни до відповідних національних законодавств стосовно протидії тероризму, у тому числі з питань розширення повноважень правоохоронних органів і спеціальних служб.

Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції під час збройних конфліктів варіюються залежно від країни та конкретних обставин. Однак існують певні загальні принципи та практики, що можуть бути застосовані у таких ситуаціях. Нижче наведено певні аспекти досвіду інших країн, що важливі для України, особливо в умовах збройного конфлікту:

1. Запобігання та розслідування злочинів. Органи національної поліції відіграють важливу роль у запобіганні злочинів та їх розслідуванні, що вчиняються під час конфлікту. Вони здебільшого працюють пліч-о-пліч зі збройними силами для забезпечення безпеки та правопорядку.

2. Громадська безпека. Органи поліції забезпечують громадську безпеку, здійснюючи патрулювання, контроль за доступом та проведення оперативних заходів у важливих громадських місцях. Вони забезпечують

охорону громадського порядку та захист цивільного населення від злочинів і насильства.

3. Гуманітарна допомога. Під час збройного конфлікту поліція може брати участь у гуманітарних операціях, забезпечуючи допомогу постраждалим, евакуації цивільного населення, забезпечувати безпеку гуманітарних працівників та допомагати в розподілі гуманітарної допомоги.

4. Кримінальне розслідування. Органи поліції мають проводити кримінальні розслідування стосовно злочинів, що вчиняються під час збройного конфлікту. Це може передбачати розслідування воєнних злочинів, терористичних актів, грабежів, насильства тощо.

5. Взаємодія з міжнародними силами. У випадку збройного конфлікту поліція може співпрацювати з міжнародними силами, такими як миротворчі місії Організації Об'єднаних Націй або міжнародні коаліції. Вони обмінюються розвідувальною інформацією, координують спільні операції та надають підтримку у забезпеченні безпеки.

Варто зауважити, що кожна країна має власні закони, поліцейські сили та підходи до діяльності органів поліції під час конфліктів. Описаний вище досвід є загальним, і його застосування може різнитись в залежності від конкретної ситуації та політичного контексту окремої держави.

У рамках діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії, Україна може здобути корисний досвід від країн, які вже перебували у подібних ситуаціях. Наведемо кілька країн, які, на нашу думку, можуть мати вдалий досвід для України в даних обставинах:

Польща. Під час Другої світової війни Польща була під окупацією нацистської Німеччини. Польська підпільна держава організувала підпільну поліцію, що виконувала функції охорони порядку, контролю за міграцією та боротьби з рухами опору. Цей досвід показав значення волонтерських організацій, спроможних мобілізувати громадську підтримку та виконувати функції поліції в умовах агресії [135].

Діяльність органів національної поліції Польщі в умовах збройної агресії проти країни надала значний досвід і важливі уроки для подальшого вдосконалення поліцейських сил.

Після здобуття незалежності громадяни Польщі визначили нову філософію процесу реформування Польської поліції. Вона була заснована на службі на користь суспільству, зокрема місцевих громад. Ця нова філософія вимагала нових форм дій поліції.

Поліція, крім репресивної (постсоціальної) діяльності, впровадила багато профілактичних заходів на основі співпраці з органами місцевого самоврядування та громадами.

«1990-ті роки – це період структурних змін для поліції, зосереджений на пріоритеті наближення до місцевих громад. Одним з елементів таких змін у той час було створення місцевої (муніципальної) поліції» [136, с. 123].

Багатосторонні зміни польської поліції були помічені на міжнародній арені. 27 вересня 1990 р. на засіданні Генеральної асамблеї Інтерполу в місті Оттава Польща була знову прийнята до цієї організації. З 1998 року міжнародне співробітництво у тому числі з Інтерполом відбувається через Офіси співробітництва Міжнародної поліції Коменди Глувней Поліції (Головного управління поліції) у Варшаві [136, с. 123].

Другою міжнародною поліцейською організацією є Європол. До приєднання до Європейського Союзу Польща не могла розраховувати на приєднання до Конвенції про Європол. Проте вона могла встановити офіційні контакти з ним як третя країна. Польща разом із такими країнами, як Сполучені Штати Америки, Болгарія, Угорщина, висловила бажання встановити офіційні контакти з цією організацією.

Конвенція встановлювала інституційні контакти та неформальне співробітництво у конкретних питаннях, обмін інформацією в прогностичних і аналітичних цілях, а також акредитацію офіцера [137, с. 47].

Зі зміною формації діяльності поліції Польщі у 90-х змінили своє поліцейське обличчя й відомчі видавництва.

Наприклад, тижневик «На службі нації» замінено журналом «Кримінальний журнал 997», «Газету поліції» – часописом під назвою «Поліція 997».

«90-ті роки розпочали новий стиль управління польською поліцією. Почали широко застосовуватись дослідження громадської думки та соціальні дослідження щодо оцінки почуття безпеки» [136, с. 123]

Важливою подією того періоду, що вплинула на процес формування громадської думки та реформування поліції, стало вбивство 25 червня 1998 року бувшого Головного коменданта поліції підполковника поліції Марка Папави.

У відповідь на зростаючу організовану злочинність у 2000 році було створено Головне слідче бюро. 1 січня 1999 року було розпочато адміністративну реформу Польщі, яка, у свою чергу, теж спричинила ряд змін в організаційній структурі та діяльності поліції.

З початком нового тисячоліття правоохоронці приклали чимало зусиль у напрямі євроінтеграції, що увінчалися вступом країни до ЄС 1 листопада 2004 року [137, с. 35].

Після 1990 року Польща також уклала двосторонні угоди з низкою країн у сфері протидії злочинності та тероризму, а саме: Австрією, Бельгією, Болгарією, Хорватією, Кіпром, Чехією, Фінляндією, Францією, Нідерландами, Ірландією, Литвою, Латвія, Марокко, Німеччиною, Росією, Румунією, Словаччиною, США, Північною Америкою, Тунісом, Туреччиною, Італією та Україною [138, с. 40].

Починаючи з березня 1992 року польські експерти брали участь у діяльності миротворчих місій ООН. Приєднання Польщі до Європейського Союзу та, як наслідок, приєднання до Шенгенської зони поставили нові завдання перед поліцією, що були пов'язані зі скасуванням прикордонного контролю.

Одним із найважливіших стало завдання, що було пов'язане з реалізаціями норм Закону Польської Республіки від 24 серпня 2007 р. «Про

участь Польської Республіки в Шенгенській інформаційній системі та Візовій інформаційній системі».

Координацію співпраці було покладено на Польське бюро SIRENE, що розпочало свою діяльність у повному обсязі 10 вересня 2007 року у тісній співпраці з черговими офіцерами Інтерполу та Європолу.

У поліції Польщі, завдяки запровадженню використання баз даних AFIS та KSIP, інформаційно-аналітична робота перейшла на значно вищий рівень.

На процес удосконалення діяльності поліції вплинули положення програми від 12 січня 2007 року «Про модернізацію Поліції, Прикордонної служби, Державної пожежної безпеки і Бюро охорони уряду у період 2007–2011 рр.».

Реалізація цієї програми забезпечила надходження новітніх обладнаних поліцейських авто, службової форми та збільшення заробітних плат.

Вступ Польщі до ЄС спричинив ряд якісних змін у системі поліції. Ці зміни стосувалися всіх без винятку сфер діяльності поліції.

Поліція почала отримувати значні кошти з різних фондів ЄС для забезпечення безпеки дорожнього руху, взаємодії та інформаційного обміну, діяльності поліцейських лабораторій.

У 2013 році вступила в силу наступна програма – зі стандартизації команд та комісаріатів (управлінь та відділень) поліції. Головною метою програми, окрім створення єдиних стандартів діяльності підрозділів, було розроблення нових вимог несення служби поліцейськими. До кінця січня 2014 року було створено та модернізовано 51 управління і відділення [4, с. 28-30]. Для підвищення престижу роботи поліцейського, розвитку культурних надбань та традицій служби було відновлено офіцерські бали. Перший такий бал було проведено 18 січня 2014 року.

Головною ідеєю балу була підтримка Фонду допомоги сім'ям поліцейських, що загинули на службі, яких на час проведення заходу було понад 230 сімей [140, с. 36].

Поліція стала головним ініціатором проведення різного роду профілактичних заходів у сфері безпеки. Ряд ідей щодо превенції розробляються разом у тісній співпраці поліції із соціальними партнерами, тобто поліція реалізує ідеї громадянського суспільства.

Наприклад, розробка та проведення попереджувальної Програми «Профілактика і ви» (раніше створеною під назвою «Профілактика та театр»). Цільовою аудиторією програми була молодь, метою – активізація її діяльності щодо пропагування життя без пристрастей (алко-, наркозалежності) та профілактика реагування на соціальні патології (різного виду прояви девіантної поведінки).

Крім того, польська поліція активно співпрацювала з підпільною армією та іншими організаціями опору. Вони обмінювалися інформацією, координували спільні операції та співпрацювали для забезпечення безпеки та контролю на території окупованої країни. Важливим фактором була здатність поліції до співпраці з різними партнерами та органами опору з метою досягнення спільних цілей [141].

Також варто зазначити, «що польські поліцейські органи зосереджувались на викритті та протидії зрадницьким діям та співпраці з окупантами. Вони активно працювали над забезпеченням безпеки громадян та виявленням колабораціоністів, що сприяло зміцненню суспільства та підтримці національної резистенції» [142].

Досвід діяльності органів національної поліції Польщі в умовах збройної агресії наголошує на важливості мобілізації громадської підтримки, співпраці з підпільними та опірними структурами, а також на ролі поліції у забезпеченні безпеки громадян та контролі за додержанням громадського порядку навіть в умовах окупації та агресії.

Ізраїль. Через постійну загрозу безпеці з боку терористичних груп та конфліктів із сусідніми країнами, Національна поліція Ізраїлю досягла високої ефективності у боротьбі з тероризмом та охороні громадського порядку. Діяльність органів національної поліції Ізраїлю в умовах збройної

агресії надає цінний досвід та приклади ефективної дії в умовах конфлікту та терористичних загроз.

З метою поліпшення поліцейських послуг для населення і перетворення їх в загальнодоступні було прийнято рішення про розподіл поліцейських послуг шляхом створення районних центрів поліції (далі – РЦП). РЦП розташовані в основному у віддалених районах, в арабських населених пунктах, в районах нових репатріантів, в сільській місцевості, в туристичних районах і на пляжах.

У більшості випадків РЦП діє в центрі набору добровольців або при ньому, і там постійно перебуває працівник поліції.

Цей працівник разом з добровольцями-дружинниками і представниками інших громадських і міських організацій локалізує потреби населення і його проблеми і призводить районні сили в готовність до боротьби зі злочинністю.

Особливістю діяльності підрозділів морської поліції є вирішення нею питань рятування життя людей на воді (тисячі людей на рік). Ці підрозділи спостерігають також за безпекою руху на воді та кримінальними правопорушеннями у цій сфері.

Морська поліція розподілена по шести базам: чотири – у Середземному морі, одна – на Кинереті, одна – на Червоному морі. Через територіальні підрозділи поліції реалізується Стратегія громадської поліції, прийнята на озброєння Ізраїльської поліції декілька років тому. Ця Стратегія символізує тісну співпрацю між поліцією і суспільством в спільній боротьбі зі злочинністю і погіршенням якості життя населення.

Відповідно до цієї стратегії, відділи поліції і дружини прийняли концепцію, відповідно до якої діють всі штабні підрозділи і підрозділи на місцевості, з метою співпраці між ними та організаціями громадського, приватного та ділового секторів.

Метою співробітництва є об'єднання ресурсів і бюджетів і більш ефективно і економне надання по слуг населенню. Прикладом є тісна

співпраця між поліцією, дружинами і громадською організацією «Зелене світло» (організація з поліпшення культури водіння в Ізраїлі) в області спільної роботи щодо запобігання аварій на дорогах. Ще одним прикладом можуть служити десятки «патрулів швидкого реагування», що здійснюються місцевими радами спільно з поліцейськими станціями.

В рамках Стратегії громадської поліції були розроблені проєкти, які здійснюються спільно поліцією і громадськими організаціями в різних областях: модель «Безпечна школа», що займається правопорушеннями серед молоді, модель допомоги жертвам правопорушень та ін.

Важливим напрямком роботи поліції на місцях є робота з молоддю. Крім виконання чітко визначених функцій, штат по роботі з молоддю займається зміцненням зв'язку з внутрішніми і зовнішніми організаціями.

Ця тенденція пов'язана з концепцією, заснованою на необхідності об'єднання ресурсів і спільної діяльності, виходячи з системного розгляду проблеми і постановки на перше місце користі для молодої людини.

У зв'язку з цим, поліція бере участь в розробці та втіленні в життя різноманітних молодіжних програм:

- програми боротьби за наркотиками у молодіжному середовищі [143]: скорочення використання наркотиків і алкоголю серед репатріантів з СНД і Ефіопії, а також серед неєврейського сектору населення; заохочення батьківської участі до роботи з молоддю, зокрема, розвиток батьківських патрулів; налагодження спільної роботи з учнівськими радами і молодіжними рухами з метою залучення молоді до діяльності щодо запобігання вживання наркотичних засобів та алкогольних напоїв; підготовка молодіжних інструкторів в сфері боротьби з наркотиками та алкоголем, робота з молоддю в групах ризику тощо;

- програми «Безпечне літо» – система заходів для підлітків та молоді на період шкільних канікул;

- тижні безпечного Інтернету – комплекс виховних заходів, які щорічно проводяться по всьому Ізраїлю, – з метою заохотити дітей, вчителів

та батьків допомагати дітям у безпечному користуванні Інтернетом, розпізнанні важкої ситуації в мережі, бути пильними до складних ситуацій;

- сімейні групи обговорення для юних правопорушників – альтернатива притягненню до суду, яка пов'язана з організацією зустрічі порушника з потерпілим в результаті правопорушення;

- центри захисту для неповнолітніх, потерпілих від правопорушень – структура, що розміщує під одним дахом всі органи, з якими має зустрітися неповнолітній, який постраждав від сексуальних злочинів і насильства, і які займаються слідством, діагностикою та допомогою;

- супровід неповнолітніх, потерпілих від правопорушення, і свідків (за участю національної комісії з безпеки дитини);

- безпечна і змішана школа – діяльність представників молодіжного підвідділу в середніх школах за участю громадських організацій.

Ізраїльська поліція докладає великих зусиль із розшуку зниклих людей і упізнання невідомих. Кожне повідомлення про зниклого або про невідому людину, отримане на поліцейській станції, обробляється негайно після отримання в підрозділі по розшуку і швидко, – щоб зберегти суспільну безпеку і врятувати людські життя.

«Ще однією важливою метою в поліцейській діяльності є розкриття корупції вищих посадових осіб в громадських установах та її розслідування.

В рамках цього розслідування виявляються також економічні правопорушення і шахрайство, здійснювані за допомогою хитромудрих засобів, розслідування яких вимагає особливої спеціалізації (наприклад, комп'ютерні правопорушення)» [143].

У відділі розслідувань створений також підвідділ економічних розслідувань, який має на меті професійне розслідування широкомасштабних економічних правопорушень. Поліцейські, що працюють у відділенні розкриття корупції в громадських установах, мають відповідну освіту для застосування в області розслідування складних шахрайських афер

(бухгалтери, юристи, економісти, спеціалісти у сфері комп'ютеризації, працівники громадських установ).

В Ізраїльській поліції діють загально-ізраїльські сили, які координують системну боротьбу (включаючи планування політики та керівництво підрозділами на місцевості) з викраденням автомобілів.

Особлива важливість тут надається збору розвідувальної інформації, облави на «майстерні по розбору автомобілів» та захопленню крадених автомобілів і їх деталей.

Для вирішення деяких завдань захисту населення і держави використовуються авіаційні поліцейські підрозділи. Діяльність в цій галузі включає операції по затриманню крадіїв автомобілів; знаходженню порушників, які нелегально перетнули зелену межу; з контролю за дотриманням правил дорожнього руху, у тому числі мотоциклістами і водіями мотовсюдиходів; охорону громадського порядку, охорону об'єктів, оборонні місії, патрулювання, розшук крадіїв сільськогосподарської продукції чи крадіїв піску, облави на наркоторговців і по-льоти з метою фотографування.

Крім того, льотчики використовуються при пожежах, для пошуку зниклих людей, в разі грабежу, викрадення або погоні за зломщиками шлагбаумів.

Ізраїль знаходиться у постійній загрозі безпеки через конфлікти з сусідніми країнами та терористичними організаціями. Деякі особливості діяльності національної поліції Ізраїлю включають наступні пункти:

Превентивність. Національна поліція Ізраїлю активно займається превентивною роботою для запобігання терористичним актам та іншим злочинам. Вони використовують розвідувальні дані, профілактичні заходи та контроль за рухом людей для забезпечення безпеки громадян.

Технологічні інновації. Ізраїль відомий своїми передовими технологіями у сфері безпеки. Національна поліція активно використовує високотехнологічні рішення, (системи відеоспостереження, розвідувальні

дрони, біометричні системи та аналітика даних, для виявлення та протидії загрозам.

Співпраця зі збройними силами. Національна поліція Ізраїлю має тісну співпрацю зі збройними силами країни. Це дозволяє координувати спільні операції та обмінюватися розвідувальною інформацією, забезпечуючи ефективну боротьбу з тероризмом та іншими загрозами.

Адаптація та навчання. Національна поліція Ізраїлю постійно адаптується до змінних загроз та ситуацій. Вони проводять систематичне навчання своїх працівників з радіоактивного реагування, антитерористичних заходів, кримінального розслідування та співпраці з громадськістю [144].

Громадська довіра. Національна поліція Ізраїлю активно співпрацює з громадськістю та залучає громадян до забезпечення безпеки. Вони встановлюють контакт з місцевими спільнотами, розробляють програми з профілактики та інформування, що сприяють спільній роботі з поліцією та підвищенню рівня безпеки [145].

Хорватія. Під час війни на Балканах у 1990-х роках хорватська поліція стала важливим інструментом державної безпеки. Вона пройшла важкий шлях реформ та модернізації, зосереджуючись на підвищенні професійної підготовки, забезпеченні співпраці з міжнародними партнерами та запобіганні корупції.

Хорватська поліція є загальнонаціональною поліцією, що налічує майже 20 000 співробітників. Її створенню передувало дуже складний, проте перспективний процес переходу від комуністичної до демократичної системи, на який вплинула війна після розпаду колишньої Югославії.

Було проведено низку реформ, спрямованих на розвиток демократичних принципів та зміцнення принципу верховенства права. Нині в Хорватії Генеральний директорат поліції є державною службою у складі Міністерства внутрішніх справ. Управління його діяльністю здійснює Генеральний директор поліції.

Поліцейська освіта в Хорватії є централізованою і забезпечується Поліцейською академією в Загребі, яка є єдиним навчальним закладом, що готує офіцерів поліції. Починаючи з 2006 року, Поліцейська академія є структурним підрозділом Директорату національної поліції Міністерства внутрішніх справ. Академія централізовано фінансується Міністерством внутрішніх справ. Міністр внутрішніх справ призначає директора Поліцейської академії.

Поліцейська освіта ґрунтується на трьох основних платформах:

1. Первинна підготовка;
2. Вища поліцейська освіта;
3. Спеціалізована підготовка та підвищення кваліфікації.

Школа поліції на сьогодні проводить первинну підготовку офіцерів поліції. Близько 400 курсантів проходять навчання у школі поліції. Первинна підготовка проводиться, починаючи з 2003 року. Програма триває 12 місяців + 6 місяців стажування в управліннях органів поліції (програма наставництва). Усі слухачі складають практичний підсумковий іспит, після чого вони повинні скласти державний іспит.

Після успішного складення екзамену курсанти призначаються на вакантні посади. Всі офіцери після завершення первинної підготовки повинні відпрацювати 5 років у Міністерстві внутрішніх справ.

Хорватія, як країна Європейського Союзу, має важливий досвід у сфері поліцейської діяльності, особливо в контексті свого історичного та географічного положення. Ось деякі ключові аспекти досвіду Хорватії в поліцейській справі:

1. Структура поліцейських сил:
 - Народна поліція. Основний орган забезпечення громадського порядку та безпеки в Хорватії - Народна поліція (Policija). Вона відповідає за захист законів, розслідування злочинів та забезпечення безпеки громадян.

– Спеціалізовані підрозділи. Народна поліція має різні спеціалізовані підрозділи, такі як одиниці з боротьби з організованою злочинністю, наркотиками, кіберзлочинністю тощо.

2. Боротьба з трансграничною злочинністю:

– Співпраця з іншими країнами. Хорватія активно співпрацює з іншими країнами Європейського Союзу та міжнародними організаціями у боротьбі з трансграничною злочинністю, такою як контрабанда, торгівля людьми та незаконна міграція.

– Інтерпол. Хорватія є членом Інтерполу та використовує його ресурси для обміну інформацією та спільних операцій.

3. Забезпечення громадської безпеки:

– Поліція спільноти. Хорватія розвиває концепцію поліції спільноти, залучаючи громадські організації та місцеві громади до підтримки правопорядку та безпеки.

– Превенція злочинів. Народна поліція активно працює над превенцією злочинів, проводячи освітні заходи, кампанії та підтримуючи програми партнерства з громадськістю.

4. Технологічні рішення:

– Електронні системи. Хорватія використовує передові електронні системи для моніторингу та контролю ситуації, включаючи відеоспостереження та електронні бази даних.

– Кібербезпека. У зв'язку з зростаючими загрозами кіберзлочинності, поліція Хорватії розвиває спеціалізовані відділи кібербезпеки та займається попередженням кібератак.

5. Співпраця з громадськістю:

– Локальні ініціативи. Поліція активно співпрацює з місцевими організаціями та громадами, сприяючи створенню безпечних та сприятливих умов для життя.

– Громадська довіра. Заохочення відкритого спілкування та довіри між поліцією та громадськістю грає важливу роль у підтримці громадської безпеки.

Діяльність органів національної поліції Хорватії в умовах збройної агресії надає цінний досвід ефективної роботи в умовах конфлікту та забезпечення безпеки громадян. Хорватія стикнулася з воєнним конфліктом під час розпаду колишньої Югославії.

Деякі особливості діяльності національної поліції Хорватії включають наступні пункти:

Воєнний стан і надзвичайний стан. В умовах збройної агресії, Хорватія встановлювала воєнний стан або надзвичайний стан, що надавало поліції додаткові повноваження та ресурси для забезпечення безпеки та порядку.

Мобілізація поліцейських сил. У зв'язку зі збройною агресією, національна поліція Хорватії здійснювала масштабну мобілізацію поліцейських сил для підтримки оборонної діяльності та забезпечення безпеки населення.

Співпраця зі збройними силами. Національна поліція Хорватії співпрацювала зі збройними силами країни для координації спільних операцій та обміну розвідувальною інформацією. Вони працювали разом для забезпечення безпеки населення та контролю за територією [146].

Захист національної інфраструктури. Поліція Хорватії вдосконалила свої зусилля у сфері захисту національної інфраструктури в умовах конфлікту. Вони здійснювали патрулювання критичних об'єктів, контроль за переміщенням осіб і вантажів, а також забезпечували безпеку на дорогах та у громадських місцях.

Підтримка громадської безпеки. Національна поліція Хорватії активно співпрацювала з громадськістю, встановлюючи довірливі стосунки та залучаючи громадян до процесу забезпечення безпеки. Вони організовували інформаційні кампанії, надавали поради щодо особистої безпеки та сприяли активній співпраці з громадськістю [147].

Колумбія. Колумбія була втягнута у тривалий збройний конфлікт з групами повстанців та наркокартелями. Поліція цієї держави розвинула стратегії протидії групам злочинців, забезпечення громадської безпеки та здійснення оперативних заходів з боротьби з незаконною зброєю. Досвід Колумбії може бути корисним для України в контексті протидії незаконній зброї та злочинності під час збройної агресії [148, с. 45].

Так, досвід Колумбії може бути корисним для України в контексті протидії незаконній зброї та злочинності під час збройної агресії. Хоча ситуації можуть відрізнятися, і кожна країна має свої унікальні виклики, але деякі загальні принципи і підходи можуть бути запозичені в українських реаліях.

Ось декілька можливих аспектів досвіду Колумбії, які можуть бути корисними:

Забезпечення безпеки населення. Колумбія має досвід у боротьбі зі злочинністю та тероризмом. Розвиток ефективних стратегій поліції для запобігання та розслідування злочинів, забезпечення безпеки громадян та координація з іншими силовими структурами можуть бути корисними для України [150].

Боротьба зі зброєю. Колумбія має великий досвід боротьби з незаконними зброями, зокрема через проблему збройних груп і наркотрафіку. Україні можна було б навчитися ефективним методам виявлення, конфіскації та контролю над незаконною зброєю.

Взаємодія з громадськістю. Колумбійські поліцейські виявилися успішними у взаємодії з громадськістю та підтримці громадської безпеки. Розвиток механізмів співпраці з громадськістю, включаючи сприяння створенню довіри та залучення громадян до забезпечення безпеки, може бути корисним для України.

Підготовка поліцейських. Колумбійська поліція активно працює над підготовкою своїх кадрів, включаючи тренування в області боротьби зі злочинністю та ефективного використання технологій. Україні можна було б

навчитися розробці програм підготовки поліцейських, що відповідають сучасним викликам [150].

Важливо зазначити, що кожна країна має свої унікальні особливості, адже контекст Колумбії та України відрізняється. Тому, при впровадженні будь-яких заходів необхідно враховувати національні умови та потреби. Детальне дослідження та консультації з експертами в цій галузі будуть корисними для успішної адаптації досвіду Колумбії до українського контексту.

Ці приклади свідчать про важливість постійного вдосконалення та адаптації Національної поліції в умовах збройної агресії. Ключові елементи передбачають професійну підготовку, використання сучасних технологій та співпрацю з міжнародними партнерами. Однак важливо також враховувати контекст та особливості України, адаптуючи ідеї та практики до національних потреб і реалій.

Узагальнюючи зарубіжний досвід поліцейської діяльності для України в умовах війни, ось деякі ключові висновки та рекомендації:

1. Безпека та Конфлікт:

Збройний конфлікт створює складні виклики для поліції, вимагаючи від неї ефективного контролю над ситуацією та забезпечення безпеки громадян. Важливо мати стратегії забезпечення безпеки, які враховують специфічні умови конфлікту та потреби населення.

2. Гуманітарна Ситуація:

У військових конфліктах, особливо для України, гуманітарна криза може стати надзвичайно важливим аспектом поліцейської діяльності. Поліція повинна мати можливість надавати допомогу та захист мирного населення, організувати евакуацію та надавати гуманітарну допомогу.

3. Співпраця з Військовими Силами:

Умови війни можуть вимагати зближення діяльності поліції та військових сил.

4. Важливо забезпечити чітку координацію та співпрацю між поліцією та військовими підрозділами для ефективного контролю над ситуацією та запобігання порушенням прав людини.

5. Захист Прав Людини:

Незважаючи на умови конфлікту, захист прав людини та забезпечення правопорядку повинні залишатися основними пріоритетами поліції.

Поліція повинна діяти відповідно до міжнародних стандартів та норм прав людини, навіть у складних умовах війни.

6. Превенція та Медіація:

Важливо акцентувати на превентивних заходах та медіації конфліктів у військових зонах.

Поліція має активно співпрацювати з місцевими громадами та організаціями, спрямовуючи зусилля на зменшення напруги та примирення сторін.

7. Навчання та Підготовка:

Поліцейські повинні мати високий рівень навчання та підготовки, включаючи тренування у військових стратегіях та тактиках.

Навички кризового управління, медіації конфліктів та спілкування з громадськістю стають ключовими в умовах війни.

Отже, основним фактором, що забезпечує прогресивний розвиток поліції в європейських країнах є освітній і культурний рівень поліцейських, а поліцейська освіта розглядається як могутній резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності. Як бачимо, до навчання поліцейських ставляться дуже серйозно.

Поліцейська освіта орієнтована на практичні проблеми поліцейської діяльності, на підготовку компетентних працівників правоохоронних органів, працюючих у складних криміногенних умовах, поліцейська школа оснащена технічно, класи обладнані сучасними засобами навчання, створені центри практичної підготовки й аудіовізуальних засобів, а також група їх стандартизації.

Узагальнюючи, важливо, щоб поліція в умовах війни діяла як ефективний захисник громадянської безпеки та прав людини, забезпечуючи високий рівень професіоналізму, співпрацю з військовими силами та громадськими організаціями, а також застосовуючи навички превентивної роботи та медіації.

3.2. Перспективи вдосконалення нормативно-правових засад забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України

Система забезпечення національної безпеки України, що розвивається протягом багатьох років незалежності, виявила свою недосконалість та недостатню ефективність в умовах погіршення відносин з Російською Федерацією.

Як результат – неготовими до російської агресії виявилися суб'єкти національної безпеки та законодавчі основи їх діяльності. Серед основних причин, що призвели до низької ефективності системи національної безпеки України, на нашу думку, варто назвати такі:

- побудова системи національної безпеки України згідно із застарілою радянською системою, використовуючи її складові (радянська армія, міліція, КДБ, прикордонні війська, що залишилися в Україні у спадок від СРСР), радянським законодавством та досвідом його функціонування у минулому столітті в умовах біполярного світу;

- формування системи забезпечення національної безпеки України здійснювалося під тиском нових світових і регіональних лідерів з урахуванням їхніх національних інтересів, а не інтересів України (вимоги до України щодо відмови від ядерної зброї без надання ефективних гарантій безпеки);

– політичне керівництво України впродовж усього періоду незалежності України лише формально було пов'язане із захистом національних інтересів (імплементация законодавства з питань національної безпеки, Стратегії національної безпеки – не реалізовувалися), бо зовсім не доклало зусиль для формування і розвитку системи національної безпеки України (суттєве недофінансування програм розвитку складових сектору безпеки погіршувало їх стан і призвело до поширення корупції та тотального занепаду);

– багатовекторність зовнішньої політики у контексті цілеспрямованого поглиблення розбіжностей у політичних орієнтаціях населення, регіональний принцип і настрої представників політичного керівництва держави для реалізації власних, корпоративних, а не національних інтересів сприяли відцентровим тенденціям і неготовності системи національної безпеки до протидії загрози сепаратизму;

– постійне реформування і, як наслідок, неспроможність системи національної безпеки України аналізувати безпеку середовища та своєчасно виявляти загрози, а також великий вплив на діяльність керівництва суб'єктів забезпечення національної безпеки України з боку іноземних спецслужб призводить до практики неприйнятних управлінських рішень з питань забезпечення національної безпеки [151, с. 56-57].

Перераховані вище причини низької ефективності системи реалізації національної безпеки України є достатніми, щоб ініціювати питання про її «фундаментальне реформування, починаючи від створення моделі її функціонування та формування цілісної системи законодавчих актів у сфері національної безпеки і оборони України» [152].

Щоб забезпечити таку якість роботи, потрібно спочатку здійснити чіткий аналіз стану реалізації політики національної безпеки України, зосереджуючись, насамперед, на її формуванні та реалізації в умовах збройної агресії Росії проти України. І тут вагомий внесок якраз

Національної поліції України та її тісна взаємодія з іншими суб'єктами у сфері безпеки.

«Формально до початку агресивних дій РФ у відповідь на повалення проросійського режиму Віктора Януковича, загрози національній безпеці знайшли відображення в Законі України «Про основи національної безпеки України» та в Стратегії національної безпеки, затвердженій Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 08 червня 2012 року № 389/2012)» [152].

Деякі з них залишаються актуальними і зараз, але ключовими загрозами виявилися не ті, що передбачались спеціалістами та політиками, відповідальними за забезпечення національної безпеки України, і відповідно через це політика безпеки не була сформована правильно.

Ми вважаємо, що, по-перше, рішення про позаблоковий статус було помилковим для України, прийняте на основі невірної оцінки загроз у військовій сфері.

Воєнна доктрина України, введена Указом Президента України від 08.06.2012 року, виявилась непридатною у військово-політичних умовах та не відображала джерела, обсяги і характер загроз військового характеру. Таким чином, вона некоректно визначала методи підготовки країни до військової оборони та використання збройних сил. У частині II, де розглядається військово-політична обстановка, недостатньо окреслено характерні риси сучасних військових конфліктів. Наприклад, у пункті 13 сказано, що «збройна агресія, яка може призвести до локальної чи регіональної війни проти України, у середньостроковій перспективі є малоімовірною» [153, с. 303].

Оновлені стратегічні документи держави (Стратегія національної безпеки Україна, затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 року № 105 [154] (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 08 червня 2012 року № 389/2012), Воєнна доктрина України від

08.06.2012 року [155], Концепція розвитку галузі безпеки і оборони України від 14.03.2016 року [156]) визначали і визначають терористичну загрозу як одну основних загроз національній безпеці України. З початку 2014 року для України найбільша терористична загроза виникала без урахування тенденцій розвитку міжнародного тероризму, але через агресивну політику Росії, спрямовану на дестабілізацію і розпад нашої держави та пов'язаної з нею організацію і підтримку диверсійно-терористичної діяльності квазідержавних утворень «ДНР» та «ЛНР», а також сепаратистських організацій, наприклад харківських партизан та ін.

«За статистикою, у 2014 році Україна (з початку російської агресії) перемістилася з 51-го на 12-е місце, а в 2015 році – на 11-е місце серед 163 країн, включених до Глобального індексу тероризму» [157].

У 2016 році Служба безпеки України запобігла 30 терористичним актам, затримано 56 учасників терористичних та диверсійно-розвідувальних груп [158]. Крім того, за результатами вжитих заходів, СБУ протягом 2015-2017 рр. слідчими (розшуковими) діями з метою протидії міжнародному тероризму було:

- зупинено роботу 5 транснаціональних логістичних мереж ІДІЛ та ідентифіковано 86 членів і прихильників ІДІЛ та Аль-Каїди;
- викрито незаконну схему забезпечення терористів паспортами громадянина України та паспортами виїзду громадян України за кордон;
- ліквідовано 23 «пропускні пункти», що використовувалися для укриття терористів у різних регіонах України;
- притягнуто до відповідальності за злочини у сфері тероризму та інших, пов'язаних з цим злочинів (стосовно 3 організаторів обвинувальні акти передано до суду).

Так, у рамках протидії створенню терористичних та диверсійних груп функціонери іноземних держав у співпраці із місцевими громадянами із сепаратистськими настроями в південних і східних областях України у 2016

році виявили та ліквідували три диверсійно-розвідувальні групи (затримано 12 осіб, вилучено зброю, боєприпаси та вибухові пристрої).

«У 2017 році припинена діяльність негласної терористичної групи, що готувала теракт проти одного з народних депутатів України. Під час затримання у лідера групи вилучено вибухівку (пластид), пістолет з глушником, патрони до нього, а також бойовий квадрокоптер, що його планувалося використати для здійснення теракту» [159].

Система протидії тероризму в Україні в цілому відповідала стандартам розвинених країн і дозволяла ефективно протидіяти відповідним кримінальним проявам, у тому числі в окремих районах Донецької та Луганської областей. Від початку АТО до головних нормативно-правових актів внесено ряд змін, що регламентували окремі проблемні питання у сфері боротьби з цим небезпечним явищем.

Водночас нові гібридні виклики та загрози, які постали перед нашою державою, свідчили про важливість подальшого вдосконалення державної системи протидії тероризму за наступними напрямками:

- оновлення концептуальної основи;
- уточнення відповідної нормативної бази (включаючи, за визначенням, індивідуальні терміни, процедури тощо);
- удосконалення організаційного забезпечення (передбачаючи порядок взаємодії сил і засобів у рамках АТО, інформаційного забезпечення, взаємодії з громадянами та суспільством тощо).

На сьогодні в Україні діє «Концепція боротьби з тероризмом (далі – Концепція), затверджена Указом Президента України від 23 квітня 2013 р. № 230/201320» [160], згідно з якою головною загрозою для України є діяльність міжнародних терористичних організацій.

Очевидно, що така оцінка терористичних загроз більше не відповідає дійсності. Водночас важко не погодитися з визначенням у Концепції низки зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть стати основою підвищення рівня терористичних загроз в країні. Однак аналіз діяльності міжнародних

терористичних організацій та проведення правоохоронної діяльності в Україні за останні роки дає можливість для розширення переліку таких впливів.

Концепцією було визначено вісім основних напрямків реалізації заходів та п'ять пріоритетів державної політики у сфері боротьби з тероризмом, що в своїй основі мають комплексний системний підхід до вирішення проблеми та висвітлення усіх загальновизнаних складових процесу протидії тероризму, зокрема: терористичної діяльності, виявлення та припинення такої діяльності, ліквідації та мінімізації її наслідків, а також інформаційне, наукове та інше забезпечення боротьби з тероризмом, міжнародне співробітництво у боротьбі з тероризмом [161, с. 234-238].

«На виконання Указу Президента України від 23 квітня 2013 р. № 230/2013 р. План заходів розроблено та затверджено Кабінетом Міністрів України в рамках реалізації цієї Концепції (розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 547-р» [162]. Але декларативність завдань, невизначеність строків їх виконання, а також фінансування «за рахунок і в межах бюджетних призначень, передбаченими органами виконавчої влади, іншими державними органам у Державному бюджеті України на відповідний рік», навряд чи давали підстави розраховувати на високі результати впровадження даної Концепції.

Реалізація норм цього документу мала б сприяти забезпеченню захисту прав і свобод людини і громадянина, захищаючи суспільство і державу від терористичних атак, зниження ризиків терористичних проявів, покращення координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, її результативності, зміцнення міжнародного співробітництва у сфері боротьби з тероризмом» [163].

Аналізуючи динаміку ситуації у даній сфері, можна говорити лише про певний прогрес у кращій міжвідомчій координації та активізації міжнародного співробітництва у сфері боротьби з тероризмом, що став,

швидше практичним результатом ООС на території Донецької та Луганської областей, а не виконанням норм Концепції.

Слід зазначити, що Концепція відіграла важливу роль у формуванні основ відповідного державного устрою, визначаючи принципи його організації, принципово важливі сфери функціонування. На її основі розроблено Положення про Єдину державну систему попередження, реагування та припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. Однак, оскільки з моменту затвердження даного документу відбулися значні зміни в безпековому середовищі України, сьогодні є необхідність у розробці та поданні на розгляд РНБО нового документу, що ляже в основу державної політики у сфері протидії тероризму на найближчі роки – «Стратегії протидії тероризму в Україні (далі – Стратегія), яка має враховувати як кращі світові практики, так і досвід проведення АТО/ООС в Україні та визначатиме, зокрема: характер терористичної загрози для України, причини та умови, що сприяють поширенню тероризму; цілі та пріоритети державної політики у сфері боротьби з тероризмом; сукупність заходів і методів досягнення визначених цілей; обсяг і джерела фінансування заходів у межах Стратегії» [164].

Водночас сьогодні терористична діяльність в Україні переросла у повномасштабне вторгнення Російської Федерації і має такі характерні прояви:

- застосування «класичних» тактик терору (вибухи, залякування, диверсії тощо);
- застосування важкого озброєння, у тому числі проти мирного населення;
- використання цивільного населення як «живого щита», наприклад, ведення вогню з житлових районів населених пунктів, розміщення зброї поблизу шкіл, лікарень, дитячих садків тощо;
- переслідування громадян за відмінні політичні чи релігійні переконання;

- погане ставлення до захоплених українських військовослужбовців, проукраїнсько налаштованих жителів Донбасу тощо;
- перешкоджання діяльності міжнародних, у тому числі гуманітарних, організацій: запобігання гуманітарним конвоям ООН, погрози й обстріли Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, виведення з ладу та викрадення обладнання для спостереження ОБСЄ;
- активний пропагандистсько-психологічний маніпулятивний вплив на молодь, яка проживає в ОРДЛО;
- активне використання Інтернету (пропаганда, вербування, фінансування тощо).

Початок збройної агресії Російською Федерацією проти України викликав реальні загрози у галузі військової безпеки та створив загрози для державного кордону, національної безпеки, внутрішньої стабільності, соціальної сфери та інформаційної безпеки. Роль Національної поліції України у цьому контексті виявилася вельми важливою [165].

Покращення роботи Національної поліції України у галузі військової сфери є важливим завданням, оскільки вона може виконувати різні функції, пов'язані з забезпеченням порядку та безпеки в умовах військового конфлікту.

Ось кілька можливих напрямків удосконалення діяльності поліції в галузі військової безпеки:

Сформулювання тактичних підходів та обмін досвідом, які включають:

Посилення співпраці зі збройними силами. Поліція має розвивати ефективне партнерство з військовими структурами для узгодження дій та обміну інформацією.

Підвищення кваліфікації персоналу. Поліцейський персонал, який діє в умовах військового конфлікту, повинен мати відповідну підготовку та навички. Це включає знання військової термінології, стратегій та тактик, а також вміння працювати в умовах війни. Постійне підвищення кваліфікації

та тренування можуть допомогти поліцейським бути готовими до будь-яких подій, що можуть виникнути.

Збільшення ролі у розслідуванні військових злочинів. Поліція може брати участь у розслідуванні військових злочинів, таких як злочини проти цивільного населення чи злочини, що вчиняються військовими особами. Удосконалення правових процедур та механізмів розслідування дозволяє уникнути безкарності та притягнути винних осіб до відповідальності.

Забезпечення безпеки громадян. В умовах військового конфлікту безпека громадян є пріоритетом для поліції. Поліцейські повинні активно сприяти забезпеченню безпеки населення, включаючи підтримання громадського порядку, патрулювання території та охорону інфраструктури.

Розширення співпраці з міжнародними партнерами. В умовах військового конфлікту важлива роль належить співпраці з міжнародними правоохоронними структурами та організаціями. Це може включати обмін розвідувальною інформацією, надання допомоги та підтримки, а також спільні операції. Ці напрямки сприятимуть покращенню діяльності Національної поліції України в умовах війни та забезпечать ефективну роботу поліцейських органів у цей період [166].

Також поліція відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки держави та її громадян, особливо це стосується сфери державної безпеки.

Ось декілька можливих напрямків вдосконалення діяльності поліції у сфері державної безпеки:

1. Підвищити аналітичні та розвідувальні здібності. Поліцейські мають мати набір сильних аналітичних та розвідувальних здібностей, щоб здійснювати ефективний моніторинг та аналіз потенційних загроз державній безпеці. Розвиток спеціалізованих підрозділів, спеціалізоване навчання та використання сучасних технологій можуть допомогти поліції у цьому напрямку.

2. Запобігати та розкривати терористичні акти. Поліція повинна розробляти ряд ефективних механізмів, щоб запобігти та розкрити

терористичні акти. Це може включати зміцнення контролю за рухом осіб і предметів, забезпечення безпеки критично важливих об'єктів, співпрацю з іншими правоохоронними органами та розвиток спеціалізованих антитерористичних підрозділів.

3. Боротьба з кіберзлочинністю. Кіберзлочинність є серйозною загрозою для національної безпеки. Поліція повинна активно розвивати свої засоби та здібності з кіберзахисту, включаючи навчання спеціалізованого персоналу, співпрацю з організаціями, що спеціалізуються на кібербезпеці, і розробку ефективних стратегій для протидії кіберзлочинності.

4. Підвищувати співпрацю зі спецслужбами. Поліція має підтримувати тісну співпрацю зі спеціальними службами та іншими правоохоронними органами для обміну інформацією та спільного реагування на загрози державній безпеці. Це може включати спільні операції, обмін аналітичною інформацією та спільне планування заходів з протидії злочинності та тероризму.

5. Удосконалити законодавство. Поліція потребує сучасного та докладного законодавства, що відповідає сучасним викликам у галузі державної безпеки. Удосконалення законодавства може стосуватись розширення повноважень поліції, встановлення ефективних механізмів контролю та нагляду, а також гарантування прав громадян у контексті забезпечення безпеки.

Ці напрямки можуть сприяти вдосконаленню діяльності Національної поліції України у сфері державної безпеки та забезпечити ефективне функціонування поліційних органів у цьому напрямку.

Ведучи мову про вдосконалення діяльності Національної поліції України у внутрішньополітичній сфері, слід зазначити, що це є важливим аспектом забезпечення правопорядку, громадської безпеки та стабільності в країні. Ось декілька можливих напрямків вдосконалення діяльності поліції у внутрішньополітичній сфері:

1. Постійний розвиток професійних навичок поліцейського персоналу, щоб ефективно виконувати свої обов'язки. Це передбачає систематичне професійне навчання, тренування для розвитку навичок спілкування, навчання медіа та публічного виступу, а також дотримання етичних та професійних стандартів.

2. Збільшення довіри громадськості. Для забезпечення стабільності у країні важливо мати високий рівень довіри громадськості до поліції. Поліція має активно взаємодіяти з громадськістю, розвивати механізми співпраці та комунікації, включаючи створення каналів зв'язку з громадськими організаціями та мас-медіа.

3. Зміцнення принципів правової держави. Поліція має гарантувати дотримання прав і свобод громадян, принципів правової держави. Важливо забезпечувати незалежність поліції від політичного впливу, проведення об'єктивних розслідувань і дотримуватися рівності перед законом.

4. Покращення механізмів співпраці з іншими правоохоронними органами. В умовах внутрішньополітичного середовища важлива роль належить співпраці з іншими правоохоронними органами, такими як: прокуратура, судова система та інші служби безпеки. Ефективна взаємодія, обмін інформацією та координація заходів допоможуть поліції у боротьбі зі злочинністю та забезпеченні правопорядку.

5. Розвиток профілактичних заходів. Поліція повинна активно займатися превентивною роботою, спрямованою на запобігання виникненню конфліктів, злочинності та інших порушень громадського порядку. Це може включати проведення профілактичних бесід, навчання громадян з питань безпеки та інші заходи.

Щодо інформаційної сфери, діяльність поліції є критичним аспектом у контексті сучасних технологій та комунікаційних засобів. Для успішного функціонування та ефективності поліції у сфері інформаційної безпеки можуть бути вжиті наступні заходи:

1. Кібербезпека. Забезпечення безпеки в кіберпросторі надзвичайно важливе, оскільки злочинці все більше користуються цим середовищем для вчинення злочинів. Поліція повинна мати високий рівень експертизи у галузі кібербезпеки, включаючи навички виявлення та розслідування кіберзлочинів, захист критичної інформації та співпрацю з іншими організаціями у сфері кібербезпеки.

2. Медіаспівпраця. Поліція повинна активно взаємодіяти з засобами масової інформації та використовувати соціальні мережі для ефективного спілкування з громадськістю. Це сприятиме більш швидкій реакції поліції на події, поширенню інформації про її діяльність, забезпечить популяризацію правової культури та порад з питань безпеки серед населення.

3. Аналітика та моніторинг. Значущою є наявність системи аналізу та моніторингу інформації для виявлення загроз інформаційній безпеці, включаючи розпізнавання фейкових новин та дезінформації. Поліція може взаємодіяти з іншими спеціалізованими організаціями, аналітичними центрами та дослідницькими групами, щоб забезпечити якісний аналіз інформації та її обробку.

4. Кіберпатрулювання. Розробка та впровадження спеціалізованих підрозділів, що займаються кіберпатрулюванням, можуть бути ефективними в усуненні загроз інформаційній безпеці. Ці підрозділи можуть виявляють та реагують на кіберзлочини, співпрацюють зі спеціалізованими службами та проводять профілактичну роботу з попередження кібератак.

5. Кіберосвіта. Поліція може ініціювати активну реалізацію освітніх програм щодо кібербезпеки та інформаційної безпеки для населення, зокрема для молоді та дітей. Це сприятиме підвищенню загального рівня культури безпеки в інтернеті та допоможе громадянам захищати себе від кібершахрайства та кіберзлочинності.

Ці заходи можуть сприяти вдосконаленню діяльності Національної поліції України в інформаційній сфері, забезпечуючи безпеку та захист від

кіберзагроз, покращуючи комунікацію з громадськістю та протидіючи дезінформації.

Далі варто згадати про особливості діяльності Національної поліції України щодо загроз у сфері безпеки державного кордону, оскільки це вимагає спрямованих заходів і політичної підтримки з боку держави. Ось кілька аспектів, що можуть бути враховані:

1. Законодавча база. Наявна потреба в удосконаленні законодавства, що регулює функціонування поліції у сфері охорони державного кордону. Це може передбачати зміни у законодавчих актах, що стосуються контролю за переміщенням осіб та товарів через кордон, впровадження нових правил та процедур, а також забезпечення ефективної співпраці з іншими органами, відповідальними за охорону та контроль на кордоні.

2. Підвищення професійної підготовки. Національна поліція України повинна мати належні ресурси та можливості для навчання та тренування свого персоналу у питаннях охорони державного кордону. Це включає підготовку з контролю за кордоном, розпізнавання незаконних перетинів, використання сучасних засобів та технологій, співпрацю з міжнародними партнерами тощо.

3. Забезпечення сучасними технічними ресурсами. Національна поліція повинна мати доступ до передового обладнання та сучасних технологій для результативного контролю за державним кордоном. Це може включати в себе радари, системи відеоспостереження, системи розпізнавання номерних знаків, спеціалізовані програмні рішення для аналізу даних і т. д.

4. Міжнародне співробітництво. Ключовим є розвиток та підтримка співпраці з міжнародними партнерами, включаючи інші правоохоронні органи та міжнародні організації. Це сприяє обміну інформацією, координації спільних операцій та використанню спільних ресурсів для забезпечення безпеки державного кордону.

5. Аналіз та оцінка ризиків. Національна поліція повинна регулярно проводити систематичний аналіз та оцінку ризиків, пов'язаних із безпекою

державного кордону. Це допомагає ідентифікувати потенційні загрози та розробляти ефективні стратегії для їх запобігання та протидії [155].

Вдосконалення діяльності Національної поліції України у сфері безпеки державного кордону є постійним процесом, що потребує систематичного аналізу, оновлення та вдосконалення політик, законодавства та практик.

При цьому важливо взаємодіяти з іншими відповідними органами влади та залучати експертів та консультантів для забезпечення ефективності та відповідності міжнародним стандартам безпеки.

І звичайно, існує кілька законів, що потребують вдосконалення для поліпшення діяльності Національної поліції України:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580-VIII. Закон про поліцію потребує оновлення та уточнень стосовно відповідності сучасним викликам та стандартам правопорядку. Це може включати чітке визначення завдань та повноважень поліції, забезпечення їх незалежності, гарантії прав громадян під час взаємодії з поліцією та механізми внутрішнього контролю.

Для забезпечення ефективної роботи поліції потрібне також оновлення стосовно організаційної структури поліції, процедур набору та підготовки поліцейського персоналу, фінансування та матеріально-технічного забезпечення.

У розділі 7 «Загальні засади проходження служби в поліції». потрібно встановити вимоги до професійного розвитку поліцейського персоналу, системи атестації та просування по службі, а також механізми внутрішнього контролю та дисципліни.

2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року № 2135-XII. Даний закон потребує оновлення, щоб забезпечити більш прозорі та ефективні процедури контролю за оперативно-розшуковою діяльністю поліції, включаючи забезпечення відповідних гарантій прав та свобод громадян.

3. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України від 15.03.2018 № 2337-VIII. Цей нормативний акт мав би передбачати створення ефективної системи внутрішніх розслідувань у поліції, включаючи незалежність та прозорість процесу розслідування порушень з боку поліцейського персоналу.

Ці закони мають велике значення для регулювання діяльності Національної поліції України, забезпечення її ефективності, прозорості та відповідності міжнародним стандартам правопорядку. Вдосконалення цих законів може сприяти покращенню роботи поліції та захисту прав громадян.

Ураховуючи контекст військового конфлікту та викликів, з якими стикається Національна поліція України сьогодні, можна напрацювати декілька постанов, що можуть вдосконалити її діяльність. До прикладу, ми вважаємо за доцільне запропонувати такі:

Постанова про підвищення ефективності роботи поліції у військових умовах, що може включати детальніші вказівки та процедури для поліцейських органів щодо їх діяльності під час воєнного конфлікту, включаючи співпрацю зі збройними силами, додержання міжнародних стандартів прав людини та ефективне використання ресурсів.

Постанова про забезпечення безпеки поліцейського персоналу. Умови військового конфлікту можуть вимагати додаткових заходів для забезпечення безпеки поліцейського персоналу. Ця постанова може оновити наявні протоколи безпеки, включати інструкції щодо дій у небезпечних ситуаціях та забезпечення необхідного спорядження та захисту.

Постанова про взаємодію поліції з населенням у військових умовах. Дана постанова може містити оновлені вказівки та процедури для поліцейського персоналу стосовно взаємодії з громадянами під час воєнного конфлікту. Вона мала б включати норми про повагу до прав громадян, надання інформації про безпеку та допомогу в евакуації, а також сприяння відновленню правопорядку.

Постанова про захист громадського порядку у військових умовах може визначати особливі вимоги стосовно забезпечення громадського порядку під час воєнного конфлікту, включаючи контроль за масовими заходами, утримання порядку у зоні бойових дій та спеціальні заходи для протидії тероризму та злочинності.

Ці напрями можуть бути розглянуті при розроленні даних постанов, що регулювали б діяльність Національної поліції України в умовах військової конфронтації. Процес підготовки та затвердження усіх документів має відбуватися на рівні законодавчої влади та вимагає участі експертів, представників поліції та інших зацікавлених сторін для забезпечення ефективного функціонування поліцейських органів у воєнний період.

Проте, у випадку воєнного конфлікту або спеціальних умов, є кілька основних напрямків, що можуть потребувати вдосконалення в Указах Президента України, пов'язаних з діяльністю Національної поліції. Ми пропонуємо такі:

Укази про надання додаткових повноважень поліції. Враховуючи особливості воєнного конфлікту, можуть бути затребувані нові Укази, що розширюють повноваження поліції для забезпечення безпеки громадян, збереження громадського порядку та боротьби з тероризмом.

Укази про співпрацю зі збройними силами. Умови воєнного конфлікту можуть вимагати більш тісної співпраці між поліцією та збройними силами. Вдосконалення Указів має передбачати чітке визначення ролей та взаємодії між цими двома структурами, включаючи обмін інформацією, спільні операції та координацію дій.

Укази про захист прав людини та гарантії під час воєнного конфлікту. Важливо, щоб Укази Президента містили норми, що гарантують захист прав громадян під час військових дій, забезпечують додержання міжнародних стандартів прав людини та запобігають зловживання владою.

Укази про безпеку та захист поліцейського персоналу. Враховуючи підвищені ризики, які виникають у воєнний період, ці документи можуть

потребувати оновлення стосовно захисту та безпеки поліцейського персоналу, включаючи забезпечення необхідного спорядження, навчання у галузі безпеки та психологічну підтримку.

Ці напрямки можуть бути враховані при вдосконаленні наявних чи розробці нових Указів Президента України, що регулюють діяльність Національної поліції України в умовах військового конфлікту.

У процесі вдосконалення законодавчих актів, необхідно залучати експертів, представників поліції та інших сторін, щоб забезпечити відповідність їх дій міжнародним стандартам правопорядку та забезпечити ефективність цього процесу.

Діяльність Національної поліції України має регулярно оцінюватися на відповідність міжнародним стандартам правопорядку. Упродовж останніх років Україна активно працювала над реформуванням правоохоронних органів, включаючи поліцію, з метою гарантування їх відповідності міжнародним стандартам.

Цей процес передбачав прийняття нових законів, нормативних актів, процедур і політик, щоб покращити ефективність поліції, гарантувати права громадян, забезпечити прозорість та незалежність правоохоронних органів. У всіх зусиллях враховувалися міжнародні зобов'язання України, зокрема перед Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями.

Важливо відзначити, що досягнення повної відповідності міжнародним стандартам є постійним і динамічним процесом, що потребує постійних зусиль. У цьому контексті Національна поліція України може продовжувати вдосконалювати свою роботу, включаючи поліпшення законодавства, політики та практик, щодо відповідності міжнародним стандартам правопорядку.

Важливо також враховувати, що оцінка відповідності міжнародним стандартам може бути предметом різних думок і оцінок, включаючи ті, що надходять від міжнародних і громадських організацій. Перевірка

відповідності міжнародним стандартам має проводитися на основі об'єктивних критеріїв та враховувати реальну практику та досягнення.

Висновки до розділу 3

Сьогодні поліція України стоїть перед викликами та загрозами, що їх накладає національна безпека в умовах збройної агресії Росії. Проведене дослідження спрямоване на визначення проблем, що виникають у діяльності поліції в умовах конфлікту, а також на розробку конкретних заходів щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення.

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити необхідність адаптації правового поля до умов збройної агресії. Варто враховувати специфіку конфлікту та потенційні сценарії подальшого розвитку подій. Важливо розглядати перспективи внесення змін у нормативно-правову базу для ефективного функціонування поліції в умовах конфлікту.

Доцільно розвивати системний підхід до вдосконалення нормативно-правового забезпечення. Це включає не лише внесення окремих поправок у законодавство, але і створення комплексної стратегії, що охоплює різні аспекти роботи поліції: від підготовки кадрів до вдосконалення процедур взаємодії з іншими правоохоронними органами.

Умови збройної агресії вимагають активізації міжнародної співпраці. Рекомендується розвивати партнерства з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну інформацією, координації заходів та використання найкращих практик в галузі ліквідації наслідків збройної агресії.

Розглянуті проблеми в діяльності поліції в умовах збройної агресії потребують негайних заходів. Запропоновані рекомендації щодо покращення підготовки, обладнання та організації роботи поліції мають на меті не тільки вирішити конкретні проблеми, але й створити стратегічні перспективи для подальшого розвитку.

Доцільно підкреслити, що вдосконалення нормативно-правових засад має стратегічне значення для забезпечення національної безпеки. Рекомендації щодо перспективного розвитку мають бути взяті до уваги при формуванні державної поліцейської стратегії та політики безпеки.

Також важливим аспектом є необхідність створення та розвитку спеціалізованих підрозділів для ефективної протидії агресору. Ці підрозділи повинні мати високий рівень підготовки та матеріально-технічне забезпечення.

Успішна реалізація запропонованих заходів сприятиме ефективній роботі Національної поліції України в умовах збройної агресії, гарантуватиме захист прав і свобод громадян, а також зміцнення національної безпеки в надзвичайних обставинах.

Запропоновано внести зміни до трьох основних законів України, що регулюють діяльність Національної поліції України, а саме: Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580-VIII, «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року № 2135-XII та Про Дисциплінарний статут Національної поліції України від 15.03.2018 року № 2337-VIII. Ці закони мають велике значення для регулювання діяльності Національної поліції України, забезпечення її ефективності, прозорості та відповідності міжнародним стандартам правопорядку. Вдосконалення цих документів може сприяти покращенню роботи поліції та захисту прав громадян.

Ураховуючи контекст військового конфлікту та викликів, з якими стикається Національна поліція України, запропоновано напрацювати декілька постанов, які можуть вдосконалити її діяльність. У випадку воєнного конфлікту або спеціальних умов, є кілька основних напрямків, які можуть потребувати вдосконалення в Указах Президента України, пов'язаних з діяльністю Національної поліції. Відповідно запропоновано розробити Укази про надання додаткових повноважень поліції, Укази про співпрацю зі

збройними силами, Укази про безпеку та захист поліцейського персоналу тощо.

Реалізація рекомендацій в перспективі сприятиме ефективній діяльності поліції, підвищенню рівня безпеки громадян та зміцненню обороноздатності держави у цілому. Для досягнення цих цілей важливо підтримувати інноваційний підхід та постійно вдосконалювати нормативно-правову базу, щоб поліція могла відповідати викликам сучасності та гарантувати захист прав і свобод громадян в умовах невизначеності та загроз.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України з формуванням на цій основі теоретичних висновків та практичних пропозицій, основними з яких є такі.

1. У контексті адміністративного права важливо переглянути і додати визначення збройної агресії з урахуванням особливостей цієї галузі права. Наприклад, у випадку внутрішнього конфлікту чи порушення громадського порядку існує необхідність уточнити, які дії можуть вважатися збройною агресією, а також, які наслідки вона має з точки зору адміністративного правопорядку.

Оскільки адміністративне право регулює внутрішні відносини держави, перегляд поняття збройної агресії може включати в себе аналіз дій правоохоронних органів, адміністративно-правової відповідальності та міжнародного співробітництва у питаннях забезпечення безпеки та протидії насильству.

Збройна агресія – це сукупність воєнних, політичних, економічних, інформаційних ворожих дій, що застосовуються силами держави (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або народу (нації), несумісна зі Статутом ООН.

Визначено кілька ключових етапів генезису розвитку поняття збройної агресії, пов'язаної з історичними подіями та еволюцією міжнародного права:

1) до другої половини ХХ століття. Після закінчення Другої світової війни висвітлено потребу визначити і засудити збройну агресію. Це призвело до створення Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) у 1974 році, де було введено визначення збройної агресії;

2) концепція самооборони. Розвиток поняття збройної агресії був пов'язаний з розумінням права на самооборону. Згідно зі Статутом ООН, держави мають право на самооборону проти збройної агресії. У

міжнародному праві розроблено критерії для визначення легальної самооборони, що враховують незаконні агресивні дії;

3) розширення поняття збройної агресії. З розвитком міжнародних стосунків і появою нових загроз з'явилися нові виміри збройної агресії. Наприклад, кіберагресія, гібридні загрози і невійськові дії можуть також вважатися формами збройної агресії, і це вимагає уточнень та адаптації правових норм;

4) міжнародний кримінальний суд (МКС), створений у 2002 році. Він має компетенцію розглядати злочин збройної агресії, але саме визначення та юридична характеристика збройної агресії залишаються предметом обговорення й об'єктом подальшого розвитку міжнародного права.

Гене́за розвитку поняття збройної агресії відображає поступове уточнення та розширення його змісту відповідно до змін у міжнародній політиці, безпеці. Враховуючи постійну еволюцію загроз та сучасні виклики, поняття збройної агресії продовжуватиме розвиватися, адаптуючись до нових вимог і викликів міжнародного права.

До основних елементів агресії віднесено:

1) анексія або вторгнення збройних сил однієї держави на територію іншої держави або її частину;

2) бомбардування, обстріли, артилерійську атаку чи блокаду портів або берегів держави, що здійснюються збройними силами іншої держави;

3) вторгнення збройних сил на територію держави, що здійснюється без згоди або узгодження з офіційними органами цієї держави;

4) використання будь-якої зброї проти території, водних та повітряних сил, морських суден або споруд, належних іншій державі;

5) блокування засобів зв'язку, необхідних для життєдіяльності населення іншої держави.

2. Виділяються причини, за яких органи Національної поліції України виступають як суб'єкти забезпечення публічної безпеки в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України:

– захист населення (у збройному конфлікті безпека і добробут громадян є основним пріоритетом. Поліція виконує завдання з охорони життя, здоров'я та майна громадян, забезпечуючи їх безпеку в умовах загрози агресії. Це може передбачати надання допомоги в евакуації, медичної допомоги та організацію безпечних умов для мешканців);

– збереження громадського порядку (умови збройної агресії можуть створювати хаос та порушення громадського порядку. Поліція відповідає за збереження громадського порядку, запобігання злочинам, затримання осіб, які порушують закон та загрожують безпеці інших громадян);

– боротьба з тероризмом (збройна агресія може супроводжуватися актами тероризму та злочинною діяльністю. Поліція має важливу роль у протидії тероризму, розкритті терористичних злочинів, забезпеченні безпеки публічних місць, критичної інфраструктури та зменшенні загрози для громадськості);

– розслідування злочинів (органи Національної поліції мають завдання проводити розслідування злочинів, включаючи ті, що стосуються збройної агресії. Це включає збір доказів, здійснення оперативних заходів, встановлення винних осіб та пред'явлення їм відповідальності згідно з законом);

– співпраця з іншими силовими структурами (поліція співпрацює зі збройними силами та іншими силовими структурами для забезпечення безпеки та координації дій у відповідь на збройну агресію. Ця співпраця допомагає ефективно використовувати ресурси та забезпечує взаємодію між різними силовими структурами).

За умов правового режиму воєнного стану під час забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку на уповноважені органи та підрозділи Національної поліції покладаються особливі вимоги обслуговування, а саме: служба щодо забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку під час комендантської години, в умовах активних

військових дій, під час звільнення окупованих територій; на блокпостах; виявлення та знешкодження диверсійно-розвідувальних груп противника; взаємодія з підрозділами Національної гвардії України та добровольчими формуваннями територіальних громад.

3. Принцип безперервності у діяльності Національної поліції України важливий для забезпечення сталості, ефективності та надійності поліцейської роботи в умовах збройної агресії або будь-яких інших викликів.

Основні аспекти принципу безперервності в діяльності Національної поліції України включають:

– незалежність (поліцейські органи повинні бути незалежними від зовнішнього впливу та політичного втручання. Це дозволяє забезпечити стабільність та безперервність їх функціонування незалежно від змін у владі чи політичних умовах);

– професійність (поліцейські повинні мати високий рівень професійної підготовки, знань і навичок, необхідних для виконання своїх обов'язків. Це допомагає забезпечити сталість та якість поліцейської роботи незалежно від зміни кадрового складу або керівництва);

– інституційна стійкість (поліцейські органи мають мати стабільну інституційну структуру, що забезпечує безперервність їх роботи незалежно від змін у політичному або організаційному середовищі).

Деякі шляхи удосконалення принципів діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії включають:

1) адаптацію до нових викликів; 2) розширення міжнародного співробітництва; 3) постійне навчання та підвищення кваліфікації; 4) взаємодію з громадою.

Проаналізовано, що в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну, перед Національною поліцією України постають більш складні завдання. Наведено аспекти, що можуть вдосконалити діяльність Національної поліції України в умовах війни:

1) збільшення масштабів та обсягу дій. В умовах війни Національна поліція повинна збільшити свою присутність та активність на території, відповідати на нові види загроз та діяти на більш широкому просторі. Це може включати розширення обсягу патрулювання, підвищення рівня готовності до реагування на випадки насильства та злочинності, забезпечення безпеки громадських заходів та важливих об'єктів;

2) удосконалення спеціалізованих підрозділів. В умовах війни можуть знадобитися спеціалізовані підрозділи, що володіють спеціальними навичками для протидії тероризму, контртерористичних операцій, розслідування складних злочинів та інших завдань, що виникають у зв'язку з війною. Удосконалення таких підрозділів та забезпечення їх ефективної співпраці з іншими силовими структурами є важливим кроком.

3) забезпечення безпеки поліцейських. В умовах війни зростають ризики для поліцейських, оскільки вони можуть стати мішенями для нападів терористичних груп та ворожих сил. Удосконалення завдань Національної поліції має передбачати заходи щодо підвищення безпеки поліцейських, забезпечення їхньої адекватної оснащеності та тренувань, а також підтримки психологічного благополуччя.

4) розвиток роботи з інформацією та аналітикою. В умовах війни важливим елементом діяльності поліції є ефективна робота з інформацією. Удосконалення завдань Національної поліції повинно включати розвиток сучасних систем збору, обробки та аналізу інформації, що допоможе поліцейським отримувати своєчасну та достовірну інформацію про потенційні загрози та виклики.

5) підтримка громади. В умовах війни важливо забезпечувати підтримку та співпрацю з громадою. Поліція повинна розуміти її потреби та допомагати вирішувати проблеми безпеки, забезпечуючи відкритий діалог та залучаючи громадські організації до спільних заходів.

4. Основними формами діяльності Національної поліції в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України є:

1) правові форми (застосування закону та правопорядку, захист прав громадян, забезпечення безпеки та громадського порядку, міжнародне співробітництво, захист критичних інфраструктур);

2) виховні форми (інформування та освіта населення, взаємодія з молоддю, культурно-масові заходи).

Запропоновано включати такі основні аспекти використання методу переконання в адміністративній діяльності поліції як інформаційна робота; діалог та консультації; підтримка громадських ініціатив; патрулювання та присутність; партнерство з громадою.

Охарактеризовано, що використання методу примусу повинно ґрунтуватися на законності, пропорційності та необхідності, забезпечуючи захист прав та свобод громадян. Поліція зобов'язана діяти в межах закону та з урахуванням принципу рівності перед законом.

5. Проведено порівняльний аналіз взаємодії та координації Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки з початку антитерористичної операції і до повномасштабного вторгнення.

Під час аналізу законодавства з даної теми та його практики було виявлено низку проблем, що пов'язані з відсутністю норм взаємодії Національної поліції України із суб'єктами державного управління.

В умовах збройної агресії Росії проти України взаємодія та координація Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки є критично важливими для ефективного реагування на загрози та забезпечення безпеки громадян.

Національна поліція України співпрацює та координує свою діяльність з такими суб'єктами забезпечення публічної безпеки:

– Збройні сили України. Поліція співпрацює, зокрема, з військовими підрозділами та спеціальними військовими формуваннями з метою забезпечення безпеки на тимчасово окупованих територіях та на передовій;

– Служба безпеки України. Поліція співпрацює у сфері обміну розвідувальною та оперативною інформацією, виявленні та припиненні діяльності злочинних та терористичних груп, а також у запобіганні та розслідуванні злочинів проти національної безпеки;

– інші правоохоронні органи. Поліція співпрацює з іншими правоохоронними органами, такими як: Державна служба з надзвичайних ситуацій України, Державна прикордонна служба України, Офіс Генерального прокурора України та інші, з метою обміну інформацією, координації дій та спільного реагування на злочинні та небезпечні ситуації;

– громадські організації та активісти. Поліція співпрацює з громадськими організаціями, добровольчими загонами та активістами, які займаються захистом громадського порядку та безпеки. Це передбачає спільні патрулювання, обмін інформацією та співпрацю стосовно попередження та розслідування правопорушень.

6. Здійснено аналіз правового забезпечення діяльності Національної поліції України як у період до повномасштабного вторгнення Російської Федерації, так і на даний час. В умовах воєнного стану практично всі державні установи зазнають змін у повноваженнях, компетенціях, правах та обов'язках, порядках та процедурах.

В умовах проведення антитерористичної операції були проаналізовані такі ключові пункти як права та обов'язки поліцейських; процедури, що регламентують проведення антитерористичних операцій поліцією; механізми контролю, що гарантують дотримання прав людини, запобігання зловживанням та незаконним діям; система моніторингу порушень прав людини.

Доведено, що порівняно із антитерористичною операцією, після повномасштабного вторгнення значно розширилось коло повноважень поліцейських: співпраця з Європолем та здійснення функцій Національного контактного пункту між компетентними органами України та Європолем;

організація взаємодії правоохоронних та інших державних органів України з Інтерполом та Європолем, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу; збирання біометричних даних фізичних осіб; здійснення адміністративного нагляду тощо.

7. Обгрунтовано, що зарубіжний досвід правового регулювання діяльності правоохоронних органів свідчить про взаємодію останніх з іншими державними органами і забезпечує високий рівень виконання покладених на них завдань. Водночас у багатьох країнах світу не всі правоохоронні функції виконуються державними органами. Зокрема, у США, Великій Британії, Франції, Польщі, Чехії широкої популярності набули інші недержавні організації; взаємодія правоохоронних органів з іншими державними органами у цих країнах передбачає тісну співпрацю з громадами, є впровадження «Community Policing» – стратегії та практики найтіснішої співпраці поліцейських сил і суспільства, що демонструє свою ефективність на різних рівнях.

Здійснено аналіз діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії таких країн як Польща (значення волонтерських організацій, спроможних мобілізувати громадську підтримку та виконувати функції поліції в умовах збройної агресії), Ізраїль (висока ефективність у боротьбі з тероризмом та охороні громадського порядку, використання передових технологій), Хорватія (підвищення професійної підготовки, забезпечення співпраці з міжнародними партнерами та запобігання корупції), Колумбія (проти дія незаконному обігу зброї та злочинності).

Зроблено висновок, що в умовах збройної агресії має бути здійснено наголос на важливості мобілізації громадської підтримки, співпраці з підпільними та базовими структурами, а також на ролі поліції у забезпеченні безпеки громадян та контролі за додержанням громадського порядку навіть в умовах окупації та агресії.

Національна поліція України повинна постійно адаптуватися до загроз та різних ситуацій; проводити систематичне навчання своїх працівників з оперативного реагування, антитерористичних заходів, кримінального розслідування та співпраці з громадськістю; навчатися ефективним методам виявлення, конфіскації та контролю над незаконною зброєю; розвивати механізми співпраці з громадськістю, включаючи сприяння забезпечення довіри та залучення громадян до забезпечення безпеки.

8. Зроблено висновок, що діяльність Національної поліції України щодо загроз у сфері безпеки державного кордону вимагає спрямованих заходів і політичної підтримки з боку держави, тому запропоновано кілька аспектів, що можуть бути враховані:

1) законодавча база: необхідно удосконалити законодавство, що регулює діяльність поліції у сфері охорони державного кордону. Це може передбачати зміни у законодавстві щодо контролю за переміщенням осіб та товарів через кордон, впровадження нових правил та процедур, а також забезпечення співробітництва з іншими охоронними та контролюючими органами;

2) підвищення професійної підготовки: Національна поліція України повинна мати достатні ресурси та можливості для навчання і тренування своїх працівників у сфері охорони державного кордону. Це передбачає навчання з питань розпізнавання незаконних перетинів, використання сучасного обладнання та технологій, співробітництво з міжнародними партнерами тощо;

3) технічне забезпечення: Національна поліція має мати доступ до сучасного обладнання та технологій для ефективного контролю за державним кордоном. Це можуть бути радары, системи відеоспостереження, системи розпізнавання номерних знаків, спеціалізовані програмні засоби для аналізу даних тощо;

4) співробітництво з міжнародними партнерами: Важливо розвивати та підтримувати співробітництво з міжнародними партнерами, зокрема, іншими правоохоронними органами та організаціями, щоб обмінюватись інформацією, координувати спільні операції та використовувати спільні ресурси для забезпечення безпеки державного кордону;

5) аналіз та оцінка ризиків: Національна поліція має проводити систематичний аналіз та оцінку ризиків, пов'язаних з безпекою державного кордону, щоб ідентифікувати потенційні загрози та розробляти ефективні стратегії стосовно їх запобігання та протидії;

6) удосконалення діяльності Національної поліції України у сфері безпеки державного кордону є постійним процесом, що потребує систематичного аналізу, оновлення і вдосконалення політик, законодавства та практик.

Запропоновано оновити та уточнити Закон України «Про Національну поліцію» з метою відповідності сучасним викликам та стандартам правопорядку.

Це може передбачати чітке визначення завдань та повноважень поліції, забезпечення їх незалежності, гарантії прав громадян під час взаємодії з поліцією та механізми внутрішнього контролю. Розділ 7 вищезгаданого закону «Загальні засади проходження служби в поліції» також потребує вдосконалення, щоб встановити вимоги до професійного розвитку поліцейського персоналу, системи атестації та просування службою, а також механізми внутрішнього контролю та дисципліни; стосовно організаційної структури поліції, процедур набору та підготовки поліцейського персоналу, фінансування та матеріально-технічного забезпечення. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» потребує оновлення, щоб забезпечити більш прозорі та ефективні процедури контролю за оперативно-розшуковою діяльністю поліції, у тому числі і забезпечення відповідних гарантій прав та свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комаха Л. Г. Наукове пізнання в аргументах «методологічного анархізму». URL: https://www.researchgate.net/publication/338998165_Naukove_piznanna_v_argumentah_metodologicnogo_anarhizmu (дата звернення 01.01.2017).
2. Іван Шаблінський. «Агресія» і «насильство» – поняття не тотожні. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/shablinskyi_agresia.pdf (дата звернення 01.01.2017).
3. Качанова Ю. В. Агресивність та агресія як соціологічні категорії. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2010/146-133-10.pdf> (дата звернення 09.01.2017).
4. Поняття агресії та насильства в контексті соціально політичних процесів. Реферат. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/16961/> (дата звернення 09.01.2017).
5. Качмар О. В. Метафізика агресії: смисли та дуалістична природа. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229042374.pdf> (дата звернення 29.01.2017).
6. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс: монографія / І. С. Смазнава. Одеса: Фенікс, 2019. 378 с.
7. Нігілізм в сучасному суспільстві – його види та наслідки. URL: <https://www.kozaky.org.ua/nigilizm-v-suchasnomu-suspilstvi-jogo-vidi-ta-naslidki/> (дата звернення 29.01.2017).
8. Олена Ткаля, Анастасія Зуєва. Правовий нігілізм як фактор впливу на національну безпеку держави. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/41.pdf> (дата звернення 02.02.2017).
9. Солодовнікова Х. К. Соціально-психологічні характеристики образу сучасного терориста. *Соціально-гуманітарні та правові проблеми діяльності Збройних Сил України*: матеріали наук.-практ. конф. (24 квіт. 2014 р., м. Київ)

/ Міністерство оборони України, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. К.: НУОУ, 2014. С. 242-245.

10. Війна і тероризм. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism> (дата звернення 02.02.2017).

11. Гармашов І. Актуальні питання класифікації сучасного тероризму. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8870/16-garmashov.pdf> (дата звернення 14.02.2017).

12. Vyman D. The Logic of Ethnic Terrorism, *Studies in Conflict and Terrorism*, XXI, n. 2, October-December 1999. 169 p.

13. Eckstein H. *Internal War. Problems and Approaches*, Collier Macmillan / Free Press, London Glencoe. 1964.

14. Краус В. Нігілізм сьогодні, або Терплячість світової історії / Перекл. з німецької М. Павлюка. Київ: Основи, 1994. 124 с.

15. Мойсеєва О. Є. Історико-психологічний аналізу феномену агресії. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/44_4.pdf (дата звернення 20.02.2017).

16. Bandura A. Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. *Self-efficacy in Changing Societies* /Ed. by Albert Bandura. Cambridge University Press, 2002.

17. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення 20.02.2017).

18. Агресія проти України: Резолюція Генасамблеї ООН. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3418304-agresia-proti-ukraini-rezolucia-genasamblei-oon.html> (дата звернення 22.02.2017).

19. Україна і Міжнародний кримінальний суд: двадцять складних питань і простих відповідей. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/ukrayina-i-mizhnarodniy-kriminalniy-sud-dvadcyat-skladnih-pitan-i-prostih-vidpovidey.html> (дата звернення 22.03.2017).

20. Роковини агресії: як покарати вище керівництво РФ? URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/02/24/7390901/> (дата звернення 12.04.2017).

21. Стрільчук Л. Інформаційна війна як складова сучасних гібридних воєн (на прикладі Грузії та України). URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/436> (дата звернення 12.04.2017).

22. Калдор М. Нові та старі війни. Організоване насильство у глобальну епоху. К: Вид-во Лебідь, 2015. 416 с.

23. S. Anoushirvani. The Future of the International Criminal Court: The Long Road to Legitimacy Begins with the Trial of Thomas Lubanga Dyilo, *Pace International Law Review* (2010). URL: <http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol22/iss1/6> (дата звернення 21.11.2019).

24. Establishment of an Criminal Court Overview, United Nations Treaty Collection. URL: untreaty.un.org/cod/icc/general/overview.htm. (дата звернення 21.11.2019).

25. B. B. Ferencz. The Coming of International Law and Order, *Whole Earth Papers* (1980). URL: www.benferencz.org/index.php?id=4&article=31 (дата звернення 21.11.2019).

26. Трішина С. О. Поняття агресії в площині сучасних міжнародно-правових відносин. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/37.pdf> (дата звернення 12.04.2017).

27. Савчук К. О. Міжнародний суд ООН як засіб мирного розв'язання міжнародних спорів у сучасному міжнародному праві. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 341-347.

28. Антитерористичне законодавство: поняття, система, шляхи вдосконалення: монографія / В. П. Ємельянов. Харків: Право, 2016. 88 с.

29. Національна поліція: крок вперед чи рух на місці. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/nacionalna-policiya-krok-vpered-chi-ruh-na-misci.html> (дата звернення 12.04.2017).

30. Афонін Д. С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку національною поліцією України в умовах воєнного стану. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/41.pdf> (дата звернення 30.04.2017).

31. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 13.05.2019).

32. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.05.2017).

33. Тактична підготовка: навч. посібник / О. Водчиць, І. Скворок, Г. Чугуй, М. Швець та ін. К.: НАУ, 2021. 267 с.

34. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.05.2017).

35. Довідник працівника поліції превентивної діяльності: навч. посібник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, Засл. юрист України А. Є. Фоменко. Дніпро: ДДУВС, 2018. 180 с.

36. Поліцейська діяльність: підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ: ВД Дакор, 2021. 372 с.

37. Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку: зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 192 с.

38. «Український свідок» показав, як працює поліція в умовах війни. URL: https://lb.ua/society/2022/03/10/508903_ukrainskiy_svidok_pokazav_yak.html (дата звернення: 13.05.2017).

39. Оцінка інституційної спроможності ГУ ДСНС України в Донецькій області. URL: <https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/10/Otsinka-HU-NP-u-Donets-kiy-oblasti.pdf> (дата звернення: 23.05.2017).

40. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. URL: <https://law-in-war.org/nacziionalna-policziya-v-umovah-voynnogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/> (дата звернення: 23.05.2017).

41. Чишко К. О. Актуальні проблеми забезпечення публічної безпеки і порядку національною гвардією України. URL: file:///C:/Users/dell/Downloads/vk98VPBzLqKqmJVSO_y_dw5HQUu00LEN.pdf (дата звернення: 30.05.2017).

42. Майоров В. В. Мета діяльності Національної поліції України: сучасні погляди на розуміння. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2019/4/27.pdf> (дата звернення 20.11.2019).

43. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: дис. ... д.ю.н.: 12.00.07. Ірпінь, 2007.

44. Катріч Д. К. Мета та завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo03/part_2/5.pdf. (дата звернення 20.11.2019).

45. Фесан Є. Принципи організації й діяльності органів публічної влади в Україні. URL: <https://obolon.kyivcity.gov.ua/files/2019/10/16/8.pdf> (дата звернення 22.11.2019).

46. Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т. та ін. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України: монографія / Гусаров С. М., Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Музичук О. М., Казанчук І. Д. / Міністерство внутрішніх справ України; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків: Факт, 2022. 452 с.

47. Багряк А. С. Правові наслідки застосування права вето президентом України щодо законів, прийнятих Верховною Радою України. URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15170/1/%D0%9F%D0%A0%D0%9098.pdf> (дата звернення: 30.06.2017).

48. Гончар Ю. В. Принципи верховенства права. URL: http://lsej.org.ua/4_2021/8.pdf (дата звернення: 01.09.2018).

49. Головатий С. П. Верховенство права: юридичний принцип, який в Україні офіційно визнано та який має діяти. *Українське право*. 2006. № 1. С. 85-90.

50. Принципи організації й діяльності органів публічної влади в Україні. URL: <https://obolon.kyivcity.gov.ua/files/2019/10/16/8.pdf> (дата звернення: 01.09.2018).

51. Шевчук Г. Принципи та завдання Національної поліції України. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/22.pdf> (дата звернення: 01.09.2018).

52. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.05.2017).

53. Шатіло В. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1 (99). С. 66-70.

54. Майстренко М. М. Імплементация концепції Community Policing: від філософської доктрини до дієвого стратегічного напрямку. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1760/1/2-2017%3D7.pdf> (дата звернення: 01.01.2018).

55. Голуб М. В. Community Policing: сутність та складові елементи. URL: <http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=21059>. (дата звернення: 01.01.2018).

56. Wiseman R. Toward a Clear Definition of Community Policing / R. Wiseman, A. A. Jones. URL: <http://www.lacp.org/Letters/Letter%20072702a.html> (дата звернення: 01.01.2018).

57. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник / Кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В. А. Глуховеря. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

58. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92 // Президент України: офіц. сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/-documents/922016-19832> (дата звернення: 01.02.2018).

59. Банчук-Петросова О. В. Особливості сучасної кадрової політики сектора безпеки і оборони України. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 15. С. 129-132.

60. Правовий аналіз регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України. URL: <https://www.vplyv.org.ua/archives/6519> (дата звернення: 01.02.2018).

61. Інвалідність внаслідок війни: які пільги є у цивільних і як їм оформити статус особи з інвалідністю. URL: <https://mipl.org.ua/invalidnist-vnaslidok-vijny-yaki-pilgy-ye-u-czyvilnyh-i-yak-yim-oformyty-status-osoby-z-invalidnistyuu/> (дата звернення: 21.03.2023).

62. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_6_cory.pdf (дата звернення: 21.03.2018).

63. Що таке права людини? URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-> (дата звернення: 21.03.2018).

64. Дракохруст Т. В. Адміністративно-правові форми та методи запобігання підрозділами громадської безпеки Національної поліції України. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/881> (дата звернення: 21.05.2022).

65. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів / за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2005.

66. Адміністративне право України: підручник; Ред. Ю. Битяк. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 544.

67. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: У 2 т. / Ред. колегія: В. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.

68. Гончарук С. Основи адміністративного права України: навч. посіб. К., 2004. С. 200.

69. Филипенко Є. П. Особливості методів діяльності Органів внутрішніх справ України щодо забезпечення прав і свобод неповнолітніх. *Право і безпека*. 2010. № 3 (35). С. 109-113.

70. Адміністративне право: підручник / Ю. П. Битяк та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка. 2-ге вид., переробл. та доп. Харків: Право, 2013. 656 с.

71. Загальне адміністративне право: підручник / за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 568 с.

72. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 21.06.2018).

73. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту. Калюк О. М., Константинов С. Ф., Куліков В. А. та ін.: «Освіта України», 2016. 230 с.

74. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ № 1376 від 06.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> (дата звернення 24.09.2021).

75. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ Міністерства внутрішніх справ № 1395 від 07.11.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення 04.01.2021).

76. Про затвердження Порядку складання Присяги працівника поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ № 1453 від 09.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення 04.01.2021).

77. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навчальний посібник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки; (О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки); МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.

78. Основи управління в Національній поліції: навч. посіб. / І. С. Кравченко. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.

79. Савельєва І. В. Підготовка кадрів національної поліції України як складова державної політики у сфері вищої освіти. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/156902883.pdf> (дата звернення 12.07.2019).

80. Дрок І. Кадрова політика національної поліції України в умовах війни. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258968> (дата звернення 12.02.2022).

81. Підготовка майбутніх поліцейських має відбуватися з урахуванням досвіду воєнного часу. URL: <https://mvs.gov.ua/news/pidgotovka-maibutnix-policeiskix-maje-vidbuvatisia-z-uraxuvanniam-dosvidu-vojenного-casu-denis-monastirskii> (дата звернення 12.02.2022).

82. Дрозд О. Ю. Оцінка ефективності кадрового забезпечення органів і підрозділів Національної поліції України. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/112.pdf (дата звернення 12.02.2022).

83. Косиця О. О. Поліцейська діяльність як наукова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С. 133-137.

84. Гурковський М. П., Єсімова С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. URL: <https://dSPACE.lvduvs.edu.ua/bitstream/.pdf> (дата звернення 12.03.2021).

85. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання : навчальний посібник / С. М. Банах, Ю. Р. Йосипів, М. Д. Курляк, В. М. Синенький та ін. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 272 с.

86. Психологічні рекомендації працівнику Національної поліції під час дій в екстремальних умовах: наук.-метод. рекомендації / І. О. Шинкаренко. Дніпро: ДДУВС, 2020, 56 с.

87. Колпаков В. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер. 2001. 752 с.

88. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: У 2 т. / Ред. колегія: В. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка.2004. Т. 1: Загальна частина. С. 584.

89. Небеська М. Умови реалізації методів органів внутрішніх справ щодо захисту прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/socgum/pib/2011_1/PB-1/PB-1_33.pdf. (дата звернення 12.03.2021).

90. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> (дата звернення 13.03.2021).

91. Могілевська Л. До характеристики методів діяльності національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/12/37.pdf> (дата звернення 12.03.2021).

92. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту. Калюк О. М., Константінов С. Ф., Куліков В. А. та ін.; за ред. Кулікова В. А. Київ: «Освіта України», 2016. 230 с.

93. Филипенко Є. П. Особливості методів діяльності органів внутрішніх справ України щодо забезпечення прав і свобод неповнолітніх. *Право і безпека*. 2010. № 3 (35). С. 109-113.

94. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України: монографія. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України. 2002. 416 с.

95. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. Посібник / кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховеря. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2017. 248 с.

96. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10> (дата звернення 12.02.2022).

97. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник. К.: Нац. акад. внутр. справ України, 1999. 702 с.

98. Назар Ю. С. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 160 с.

99. Беляков К. І. Антитерористичне законодавство України: новації 2013 року. Боротьба з організованою злочинністю й корупцією (теорія і практика). Київ: Міжвід. наук.-дослід. центр, 2013. № 2 С. 117-125.

100. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. *Відомості Верховної Ради*. 2003. № 25. Ст. 180.

101. Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України: Указ Президента України від 14 квітня 1999 р. № 379/99. *Офіційний вісник України*. 2010. № 7. Ст. 302.

102. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#n9> (дата звернення: 13.05.2022).

103. Батраченко О. В. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів адміністративно-правової охорони. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 3. С. 84-86.

104. Медведенко С. В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... докт. філос. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2020. 283 с.

105. Фатхутдінов В. Г. Взаємодія Національної поліції з недержавними суб'єктами щодо забезпечення громадської безпеки. *Актуальні проблеми держави і права*: збірник наукових праць. 2018. Вип. 80. С. 174-179.

106. Ковалів М. Ф. Форми взаємодії органів внутрішніх справ і громадськості у сфері охорони громадського порядку. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 179-187.

107. Кікінчук В. Ю., Долинний А. В. Особливості взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів. *Європейські перспективи*. 2018. № 2. С. 24-30.

108. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події: наказ МВС України від 22.08.2016 р. № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1254-16> (дата звернення: 13.05.2022).

109. Ключев О. М. Форми та методи профілактичної діяльності органів внутрішніх справ на місцевому рівні. *Форум права*. 2007. № 1. С. 99-103.

110. Важливі судові рішення, ухвалені під час воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/12498_vazhliv-sudov-rshennya-ukhvalen-pd-chas-vonnogo-stanu (дата звернення: 20.05.2022).

111. Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку: зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та

студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 192 с.

112. Назар Ю. С., Йосифович Д. І., Хатнюк Ю. А., Мороз О. Б. Актуальні проблеми організації охорони громадського порядку: навч. посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 204 с.

113. Кононець В. П. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо забезпечення публічного порядку та безпеки в аеропортах: монографія. Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 96.

114. Бакаянова Н. М., Кубасенко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Одеса: Фенікс, 2020. 251 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>.

115. Конституція України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.06.2021).

116. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1906-15/print1470234831146170> (дата звернення: 20.06.2021).

117. Женевська Конвенція про поводження з військовополоненими, ратифікована Україною 03.07.1954 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 20.06.2021).

118. Конвенція про захист цивільного населення під час війни, ратифікована Україною 03.07.1954 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_154 (дата звернення: 20.06.2021).

119. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях, ратифікована 03.07.1954 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (дата звернення: 20.06.2021).

120. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях, ратифікована 03.07.1954 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_151 187 (дата звернення: 20.06.2021).

121. Протокол № 1, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, підписаний Україною 12.12.1977 р. URL: [//http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_199](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_199) (дата звернення: 20.06.2021).

122. Сазонов В. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення державної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2014. С. 4, 7-11.

123. Про особливості державної політики із забезпечення суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей: Закон України № 2268-VIII від 18.01.2018 р. (дата звернення: 20.06.2021).

124. Колінко Я. А. Надзвичайний стан як особливий державно-правовий режим: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». Харків, 2011. 20 с.

125. Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 356 с.

126. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. URL: <https://law-in-war.org/naczialna-policziya-v-umovah-voennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/> (дата звернення: 20.06.2022).

127. Застосування працівниками поліції технічних засобів для відеофіксації та порядок отримання доступу до відеофайлів. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> (дата звернення: 20.06.2022).

128. Безега В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони: дис. ... канд. юр. наук. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020. 311 с.

129. Передерій О. С. Поліція в механізмі держав континентальної правової сім'ї. *Право і безпека*. 2006. Т. 5. № 4. С. 34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2006_5_4_10. (дата звернення: 20.06.2022).

130. Décision du Conseil du 6 avril 2009 portant création de l'Office européen de police: Europol. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/> (дата звернення 06.12.2022).

131. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. редакцією О. А. Банчука. Київ, 2013. 588 с.

132. Проневич О. С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2009. № 1. С. 145-167.

133. Копча В. Поняття поліції (поліцейських функцій) у стандартах Ради Європи та ОБСЄ. *Публічне право*. 2017. № 2 (26). С. 212.

134. Крапивін Є. О. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні: від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досудового розслідування): науково-практичне видання. Київ: Софія-А, 2016. С. 79.

135. Співробітники поліції Республіки Польща поділилися досвідом роботи зі столичними правоохоронцями. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/spivrobitniki-politsii-respubliki-polshcha-podililisya-dosvidom-roboti-zi-stolichnimi-pravookhorontsyami> (дата звернення: 21.06.2022).

136. Glowacz D., Bartosiak Z. Od Policji Państwowej. *Kwartalnik Policyjny*. 2014. № 2. С. 117-124.

137. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьВДУВС, 2018. 365 с.

139. Piotrowski D. Struktura organizacyjna policji po 1989 r. *Security, Economy, Law*. 2015. Nr. 7. Str. 39-52.

140. Liedel K. Zwalczenie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeŃstwa. *Zarządzanie bezpieczeŃstwem*. Warszawa, 2010. Str. 29. 6. Misiuk A. Instytucje policyjne w Polsce. *Szczytno*, 2006. Str. 204.

141. Marian Mroziewski. The Range of the Contemporary Activity of Polish Police in the Context of Social Responsibility of State Institutions. URL: https://www.researchgate.net/publication/341799443_The_Range_of_the_Contemporary_Activity_of_Polish_Police_in_the_Context_of_Social_Responsibility_of_State_Institutions (дата звернення: 21.06.2022).

142. Досвід організації роботи поліції Ізраїлю та можливості його застосування в Україні. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/465ef367-c8d0-4291-a1a4-32f945500fd6> (дата звернення: 21.06.2022).

143. Юринець Ю.Л., Добчис Я.І. Діяльність Національної поліції Ізраїлю як сервісної організації. Юридичний вісник. 2017. № 2 (4). С. 92-99.

144. Фільштейн В. Л. Організаційно-правові засади діяльності Національної поліції Держави Ізраїль (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.

145. Юлія Леонідівна Юринець, Ярослав Ігорович Добчис. The activities of Israel as a service organization of the National Police. URL: https://www.researchgate.net/publication/332040098_The_activities_of_Israel_as_a_service_organization_of_the_National_Police (дата звернення: 22.06.2022).

146. Керівництво МВС та Нацполіції обговорили з Послом Хорватії шляхи практичної реалізації плану з деокупації Донбасу. URL: <https://kg.npu.gov.ua/news/kerivnitstvo-mvs-ta-natpolitsii-obgovorili-z-poslom-khorvatii-shlyakhi-praktichnoi-realizatsii-planu-z-deokupatsii-donbasu> (дата звернення: 30.06.2022).

147. Irma Kovčo Vukadin, Krunoslav Borovec, Tajana Ljubin Golub. Policing in Croatia: The Main Challenges on the Path to Democratic Policing. URL: <https://kg.npu.gov.ua/news/kerivnitstvo-mvs-ta-natpolitsii-obgovorili-z-poslom-khorvatii-shlyakhi-praktichnoi-realizatsii-planu-z-deokupatsii-donbasu> (дата звернення: 02.07.2022).

148. Kenneth Sebastian León. The Colombian National Police and the Politics of Crime Control Evaluations. URL: <https://kg.npu.gov.ua/news/>

kerivnitstvo-mvs-ta-natspolitsii-obgovorili-z-poslom-khorvatii-shlyakhi-praktichnoi-realizatsii-planu-z-deokupatsii-donbasu (дата звернення: 30.06.2022).

150. Oleskyenio Enrique Flórez Rincón. Colombian National Police: On the Road to Hyperspecialization. URL: <https://www.ijsr.net/archive/v9i8/SR20727075623.pdf> (дата звернення: 30.06.2022).

151. Антонов В. О. Конституційно-правові національної безпеки України: монографія. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

152. Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf> (дата звернення: 03.07.2022).

153. Серета В. В., Ковалів М. В., Єсімов С. С., Гурковський М. П. Правові основи захисту України від зовнішньої та внутрішньої агресії: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 518 с.

154. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 20.06.2022).

155. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 20.06.2022).

156. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 р. «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832> (дата звернення: 20.09.2022).

157. The Global Terrorism Index 2016. The Institute for Economics and Peace and University of Maryland. URL: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/09/Global-Terrorism-Index-2016.pdf> (дата звернення: 20.09.2022).

158. За минулий рік СБУ попередила 30 терактів. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/proshlyy-god-sbu-predupredila-30-teraktov-1490350867.html> (дата звернення: 19.10.2022).

159. Ризики тероризму та сепаратизму. Аналітична доповідь Державної служби фінансового моніторингу України. Київ, 2017. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180103/2017%20Teror.pdf (дата звернення: 20.10.2022).

160. Концепція боротьби з тероризмом, ухвалена Указом Президента України від 23 квітня 2013 р. № 230/201320. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/230/2013> (дата звернення: 02.11.2022).

161. Яровий К. В. Напрями вдосконалення правового регулювання взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації під час проведення операції Об'єднаних сил з урахуванням зарубіжного досвіду. *Науковий вісник публічного та приватного права. Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник»*. 2018. № 1(22). Т. 3. С. 234-238.

162. План заходів реалізації Концепції боротьби з тероризмом, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 року № 547-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/547-2013-%D1%80>. (дата звернення: 20.11.2022).

163. Шевченко І.О., головкін Б.М. Місце Служби безпеки України у боротьбі з тероризмом. *Молодий вчений*. 2019. № 12 (76). С. 384-387.

164. Резнікова О. О., Місюра А. О., Дрьомов С. В., Войтовський К. Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2017. 60 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/aktualniPitannya_press-1c1ef.pdf (дата звернення: 20.11.2022).

165. Яровий К. В. Напрями вдосконалення правового регулювання взаємодії Національної поліції України з суб'єктами публічної адміністрації під час проведення операції Об'єднаних сил з урахуванням зарубіжного

досвіду. *Науково-практичний журнал «Прикарпатський юридичний вісник»*. 2018. № 1(22). Т. 3. С. 234-238.

166. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 532 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гарасимів В. М. Збройна агресія: правовий аналіз. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 1 (9). Т. 2. С. 145-151.
2. Гарасимів В. М. Специфіка діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України: принципи та її основні завдання. *Європейські перспективи*. 2019. № 1. С. 239-245.
3. Harasymiv V. Forms of activities of National Police in the conditions of armed aggression of Russia against Ukraine. *Право UA*. 2019. № 2. С. 239-244.
4. Harasymiv V. Foreign experience of activities of National Police bodies in conditions of armed aggression. *Наше право*. 2021. № 1. С. 222-228.
5. Harasymiv V. Fighting terrorism: legal analysis. *Legal Economic Science and Praxis*. 2022. № 6. С. 33-36.
6. Дракохруст Т. В., Гарасимів В. М., Перспективи вдосконалення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. Вип. 14 С. 66-70.

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Гарасимів В. М. Сучасний стан розуміння поняття збройної агресії. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20-21 квітня 2018 р). Тернопіль, 2018. С. 407-410.

8. Гарасимів В. М. The National Police of Ukraine as a subject of public authority in the zone of an anti-terrorist operation. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 5-6 квітня 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 208-210.

9. Гарасимів В. М. Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії. *Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Тернопіль, 5-6 листопада 2019 року). Тернопіль, 2019. С. 345-347.

10. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Features of contractual obligations in the conditions of war. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 34-36.

11. Гарасимів В. М. Specific activities of the National Police in the conditions of Russia's armed aggression toward Ukraine. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 28 квітня 2023 р.). Тернопіль. 2023. С. 326-327.

12. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Безпека та міграція в ЄС. *Актуальні проблеми приватного та публічного права*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (Харків, 31 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 599-601.

Додаток Б

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ
УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ
ОБЛАСТІ**

**Тернопільське районне управління
поліції**

б-р. Т.Г. Шевченка, 10, м. Тернопіль
46000 тел.: 27-10-68

Ідентифікаційний код 40108720

Зл. р. 2023 р. № 4981

Про впровадження результатів
дисертаційного дослідження Гарасимова В.М.

ДОВІДКА

Видана Гарасимову Володимирі Михайловичу, здобувачу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» про те, що окремі положення, висновки та пропозиції, викладені у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право будуть враховані в діяльності Тернопільського районного управління поліції Головного управління Національної поліції в Тернопільській області, зокрема при розробці проєктів відомчих актів з питань організації і практичної діяльності управління.

Довідка видана для подання до спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04 у Західноукраїнському національному університеті

Начальник Тернопільського районного
управління поліції Головного управління
Національної поліції в Тернопільській області



Сергій ОСАДЦЯ

Додаток В



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009; тел./факс +380 (352) 51-75-75;
www.wunu.edu.ua; rektor@wunu.edu.ua; ідентифікаційний код за ЄДРПОУ 33680120

РДб.29/2284

03 листопада 2023



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Західноукраїнського національного
університету, к.е.н., доцент

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

20__ р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Гарасимова Володимира Михайловича на тему «Адміністративно–правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право в діяльність юридичного факультету Західноукраїнського національного університету

Комісія у складі:

Голови комісії: Москалюк Надії Богданівни, професора кафедри безпеки та правоохоронної діяльності, т.в.о. декана юридичного факультету, д.ю.н., професора;

членів комісії: Дракохруст Тетяни Вікторівни, д.ю.н., доцента, професора кафедри теорії права і конституціоналізму;
Шевчук Оксани Богданівни, к.ю.н., доцента, доцента кафедри адміністративного права та судочинства;

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Гарасимова Володимира Михайловича на тему «Адміністративно–правове регулювання діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України» використовуються для проведення лекційних і семінарських занять з дисципліни «Адміністративне право», що викладається для студентів юридичного факультету, які навчаються за ступенем вищої освіти «бакалавр». Наукові праці Гарасимова Володимира Михайловича закріплені як джерела у робочих програмах та навчально-методичних матеріалах з даної дисципліни. Серед них:

1. Гарасимів В. М. Збройна агресія: правовий аналіз. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 1 (9). Т. 2. С. 145-151.

2. Гарасимів В. М. Специфіка діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України: принципи та її основні завдання. *Європейські перспективи*. 2019. № 1. С. 239-245.

3. Harasymiv V. Forms of activities of National Police in the conditions of armed aggression of Russia against Ukraine. *Право UA*. 2019. № 2. С. 239-244.

4. Harasymiv V. Foreign experience of activities of National Police bodies in conditions of armed aggression. *Наше право*. 2021. № 1. С. 222-228.

5. Harasymiv V. Fighting terrorism: legal analysis. *Legal Economic Science and Praxis*. 2022. № 6. С. 33-36.

6. Дракохруст Т. В., Гарасимів В. М., Перспективи вдосконалення діяльності Національної поліції України в умовах збройної агресії Росії проти України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. Вип. 14 С. 66-70.

7. Гарасимів В. М. Сучасний стан розуміння поняття збройної агресії. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20-21 квітня 2018 р.). Тернопіль, 2018. С. 407-410.

8. Гарасимів В. М. The National Police of Ukraine as a subject of public authority in the zone of an anti-terrorist operation. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 5-6 квітня 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 208-210.

9. Гарасимів В. М. Зарубіжний досвід діяльності органів Національної поліції в умовах збройної агресії. *Тенденції реформування правової системи України і країн світу: правові, психологічні та соціокультурні аспекти*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Тернопіль, 5-6 листопада 2019 року). Тернопіль, 2019. С. 345-347.

10. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Features of contractual obligations in the conditions of war. *Договір як універсальна форма правового регулювання*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (Івано-Франківськ, 7 квітня 2023 року). Івано-Франківськ, 2023. С. 34-36.

11. Гарасимів В. М. Specific activities of the National Police in the conditions of Russia's armed aggression toward Ukraine. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 28 квітня 2023 р.). Тернопіль. 2023. С. 326-327.

12. Дракохруст Т.В., Гарасимів В. М. Безпека та міграція в ЄС. *Актуальні проблеми приватного та публічного права*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 94-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (Харків, 31 березня 2023 р.). Харків, 2023. С. 599-601.

Голова комісії:

д.ю.н., професор, професор
кафедри безпеки та правоохоронної діяльності,
т.в.о. декана юридичного факультету



Надія МОСКАЛЮК

члени комісії:

д.ю.н., доцент, професор
кафедри теорії права і конституціоналізму



Тетяна ДРАКОХРУСТ

к.ю.н., доцент, доцент
кафедри адміністративного права та судочинства



Оксана ШЕВЧУК